

ספר

זוהר לחג השבועות חלק ב'

ספר א: זוהר לחג השבועות

והוא לקוט גדול ונפלא מהזוהר הקדוש למוֹדִים מִיַּחֲדִים
הַמְעוֹרְרִים אֶת הַלֵּב וְחוֹצְבֵי הַהַבּוֹת אֵשׁ, לִימוּד הַזּוֹהַר לַלַּיִל חַג
הַשְּׁבֻעוֹת.

בו לקטנו המאמרים מספרי זוהר בארמית ולשון הקודש, עם
פיסוקים וכתרות, תמצית הענין לכל קטע וקטע, דבר דבור על
אופנו. ובעקר מאמרי זוהר הקדוש בהערות הנוגעים לפי
סדרים של הענינים, דבר דבור על אופנו. כי דברי תורה עניים
במקום זה ועשירים במקום אחר. ובזכות שנקים דברי התנא
האלוקי רבי שמעון בר יוחאי זי"ע, בני שנו מדותי (גיטין ס"ז),
נזכה ל"ובא לציון גואל" בב"א.

ספר ב. הוא, זוהר האר"י לחג השבועות - חלק ב', מספר זוהר
לחג השבועות.

בו לקטנו סדר חג השבועות, מכתבי האר"י ל כל עניני שחבר
הצה"ק רבנו חיים ויטאל זי"ע, מתורת רבו הקדוש מרן האר"י
החי זי"ע שער הכונות - שער השישי משמונה שערים - דרושי חג
השבועות - וכל המצוות הכלולות בה, עם כותרות תמצית הענין
לכל קטע וקטע. דבר דבור על אופנו, ועם ציון מראה מקומות, וכן
דברי זוהר השלם השייכים לכל ענין.

ספר ג. הוא, של"ה הקדוש לחג השבועות.

יוצא לאור על ידי "מפעל הזוהר העולמי"

בעיה"ק בית שמש תובב"א

גי סיון תשע"ו לפ"ק

הוצאת:

שע"י "חברה מזכי הרבים העולמי" מפעל עולמי להצלת הדת

מיסודו של הגה"צ רבי שלום יהודה גראס
כ"ק מרן אדמו"ר מהאלמין שליט"א

MIFAL HAZOHAR HOILUMI
CIO CHEVREH MAZAKEI HARABIM HOILUMI
Under The Supervision Of Rabbi Sholom Yehuda Gros
The Head Of The Rabbinical Court Of Holmin

מצוה גדולה לזכות את הרבים

ולפרסם ספרי הזוהר היומי

בבתי כנסיות, בבתי מדרשות, בשמחות, לכל החברים וידידים,
ולכל אחד ואחד מישראל, לקרב הגאולה שלימה בב"א
וכל המזכה את הרבים זוכה לבנים צדיקים
ולכל ההבטחות הרשב"י זיע"א

מכתבי הסכמה

מגדולי ישראל כבר באו בדפוס בשאר הספרים
שהוצאנו לאור - וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

"מפעל הזוהר העולמי"

רחוב נחל לכיש 24/8

רמת בית שמש ארץ ישראל

טל: 054-843-6784 / פקס: 02-995-1300

hazohar.com@gmail.com

בשער

ברוך המקום ברוך הוא, אשר שמר הבטחתו לישראל הקדושים חבלים נפלו לנו בנעימים, אף נחלת שפרה עלינו, לנו התלמידים, חברים מקשיבים, אשר אנו חוסים בצל כנפי השכינה הקדושה ומסתופפים בתיבת נוח הרשב"י ע"ה יחד שבטי ישראל, בלימוד זוהר הקדוש, באהבה ובשמחה, בהתאחדות גמורה, למען הקים השכינה הקדושה מעפרא, ולקחנו על שכמנו להוציא לאור זוהר הפסח, לתועלת הרבים, כבקשת טובים וידידים, לחזק הברכים, באמרים היקרים, מאירות כספירים, על פסח ומ"טמונים, אשר להם זכינו, ויראו עינינו, וישמח לבנו, ותגל נפשינו, באור חדש אשר לנו האיר, בתורה ועבודה אור המאיר, בקדושת סודות התורה, למען נזכה לאור הגנוז מדי שבת בשבתו ומועד כהלכתו.

בספר זוהר לחג השבועות נקבצו הרבה מאמרים של זוהר הקדוש בארמית ולשון הקודש, "וְאִרְחֵ צְדִיקִים כְּאֹרֶן נֶגַהּ הוֹלֵךְ וְאֹרֶן עַד נֶכֶן הַיּוֹם" (משלי פרק ד יח), לכל הבא לגשת אל הקודש פנימה, לחשוב מחשבות, בכל ענייני שבועות המובאים בספרי הזוהר הקדוש, והלומד בזה בין יבין את אשר לפניו, הדרך ילך בה,

זוהר לחג השבועות חלק ב'

והמעשה אשר יעשה, לקיים מצוות החג כראוי וכיאות בלי מגרעת, בהשכל ובדעת, ללמוד וללמד לשמור ולקיים ולעשות.

ובזכות לימוד הזוהר הקדוש על עניני החג, נזכה שיתקיים דברי הרשב"י עליו השלום בדא יפקון מן גלותא במהרה בימינו אמן. - ויתקבצו כל ישראל באחדות ובשמחה ואחזו באילן החיים ללמוד הזוהר הקדוש "בספרא דא יפקון מן גלותא ברחמי", וכאשר ילמדו ויעסקו כלם בתורת הסוד תכף תבוא הגאולה בכח התורה הקדושה. ובזהו רעיא מהימנא פרשת נשא (דף קכד, ב) אמרו: דבגיניה "וקראתם דרור בארץ", ובזכותיה יתקיים "ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר". ונזכה לשנה הבאה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בבית קדשינו ותפארתינו במהרה בימינו אמן.

יצא לאור על ידי מפעל הזוהר העולמי בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר מהאלמין רבי שלום יהודה גראס שליט"א חודש סיון שנת תשע"ו.

הקדמה

יִשְׁמְחוּ ה'שָׁמַיִם (זְעִיר אֲנָפִין) וְתִגַּל הָאָרֶץ (מַלְכוּת) בַּהֲגָלוֹת נִגְלוֹת מֵאֲמָרֵי הַזֹּהָר הַקְּדוֹשׁ עַל חַג הַשְּׁבוּעוֹת, מֵתוֹרָגָם לְשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ, וְקִצַּת בִּיאֻרִים שֶׁכָּתְבֵנו בִּס"ד.

וְיֵהִי רִצּוֹן שְׁבוּזוֹת לִימוֹד הַזֹּהָר הַקְּדוֹשׁ וְסוּדוֹת הַתּוֹרָה, נֹזְכָה עוֹד בִּימֵי חַג הַשְּׁבוּעוֹת הַזֶּה, כִּימֵי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת בַּגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה, כִּי כָל קִירוֹב הַגְּאוּלָּה תְּלוּי אֶךְ וּרְק בְּלִימוֹד הַזֹּהָר הַקְּדוֹשׁ וְסוּדוֹתֶיהָ, וּבִפְרֵט בְּזִמְנִים אֵלּוּ שֶׁזְּכִינוּ לִפְרֹסֵם אֶת הַזֹּהָר הַקְּדוֹשׁ לְמֵאוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהוֹגִים וְלוֹמְדִים מִיַּד יוֹם בְּיוֹמוֹ, וּמִצּוּהָ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַפִּיץ וּלְגָלוֹת הַסּוּדוֹת, כִּי זֶה לְעוֹמֵת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלוֹקִים, וּבִפְרֵט כַּעַת שֶׁזְּכִינוּ לְסַדֵּר כָּל הַזֹּהָר הַקְּדוֹשׁ לְשִׁבְעִים חֻלְקִים, וְכֵן זְכִינוּ לְהַגִּיעַ לְקִירוֹב לְשִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ לְהַכְנִיעַ וּלְבַטֵּל אֶת כָּל הַשְּׁבָעִים רֵאשֵׁי הָאוֹמוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּזוֹה"ק (בְּשִׁלַּח נח:), וְעַל יָדֵי לִימוֹד הַזֹּהָר הַקְּדוֹשׁ נֹזְכָה לְבַטֵּל 70 אוֹמוֹת הָעוֹלָם שֶׁבְּמִלְחַמַּת גּוֹג וּמְגוֹג (זֹהָר) לְהַכְרִיתָם וּלְבַעֵרָם מִן הָעוֹלָם, וְנֹזְכָה שֶׁעַל יְצִיאַת הַקּוֹנְטְרָס הַלְּזָ בְּעֶזְרַת ה' וּבְסִייעָתוֹ, אֲשֶׁר עַל יָדֵי זֶה יִהְיֶה תִּקּוֹן יְחִוּד קִנְדָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתֶיהָ, בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד.

זוהר לחג השבועות חלק ב'

ו

ובזכות החג הקדוש של שבועות שהוא זמן הגאולה נזכה לקירוב הגאולה השלמה בב"א.

אֲשֶׁר עַל כֵּן לְקִטְנוֹ מֵהַזֹּהַר הַקְּדוֹשׁ קִטְעִים שְׂמֵבִיא שָׁם אֶת כָּל סֵדֶר הַזֹּהַר לַחַג הַשְּׁבֻעוֹת.

וְאַתָּה בֶּן אָדָם חֲגוּר חֲרָבָךְ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר וְתִאָזוּר חֵיל לְלִמּוּד בַּחַג הַשְּׁבֻעוֹת אֶת סֵפֶר זֶהֶר לַחַג הַשְּׁבֻעוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיוּ תְּקוּנֵי הַמְּלָכוֹת בְּשִׁלְמוֹת.

וְעַל יְדֵי זֶה יִשְׁפַּע שְׁפַע רַב בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְלִתְקַן אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ וְרוּחוֹתֵינוּ וְנִשְׁמוֹתֵינוּ מִכָּל סִיג וּפְגָם וּלְטַהַרְנוּ וּלְקַדְּשָׁנוּ בְּקִדְשֵׁךְ הָעֲלִיּוֹנָה וְתַטִּיב לָנוּ הַחֲתִימָה וְנִזְכָּה בְּהַאי שְׁתָּא לְבִיאַת מְשִׁיחֵנוּ וּלְבָנִין מְקַדְּשֵׁינוּ וְתִפְאַרְתָּנוּ.

כה דברי המצפה להרמת קרן תורה לשמה שהוא רק על ידי לימוד תורת הסוד, ולביאת גואל צדק בב"א.

הוֹצֵאתִי לְאוֹר בְּחֻמְלַת ה' עָלַי סִיוֹן תִּשְׁעִי ה' הַק' שְׁלוֹם יוֹדָא גְּרָאס אַבְדֻק"ק הַאֲלָמִין יֵצֵא לְאוֹר עַל יְדֵי מִפְעַל הַזֹּהַר הָעוֹלָמִי סִנְיָ בַת

ים

תְּפִלָּה קֶדֶם לְמוֹד הַזוֹהַר

הַקְדוּשָׁה

רַבּוֹן הָעוֹלָמִים וְאֱדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים, אֵב הַרְחָמִים וְהַסְּלִיחוֹת. מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, בְּקִדְהָ וּבְהַשְׁתַּחֲוָיָה, שֶׁקִּרְבָּתָנוּ לְתוֹרָתְךָ וְלַעֲבוּדָתְךָ עֲבוּדַת הַקְּדוֹשׁ, וְנִתַּתְּ לָנוּ חֵלֶק בְּסוּדוֹת תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה. מַה אֲנוּ, מַה חַיֵּינוּ, אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּנוּ חֶסֶד גָּדוֹל כְּזֶה. עַל כֵּן אֲנַחְנוּ מִפִּילִים תַּחֲנוּגֵינוּ לְפָנֶיךָ, שֶׁתִּמְחֹל, וְתִסְלַח, לְכָל חַטָּאתֵינוּ וְעוֹנוֹתֵינוּ, וְאֵל יְהִי עוֹנוֹתֵינוּ מִבְּדִילִים בֵּינֵינוּ לְבֵינֶיךָ. וּבְכֵן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּכַוֵּן לְבַבֵּנוּ לִירְאָתְךָ וְאֶהְבְּתְךָ, וְתִקְשִׁיב אֲזִנֶּיךָ לְדַבְרֵינוּ אֵלֶּה, וְתִפְתַּח לְבַבֵּנוּ הָעֶרְל בְּסוּדוֹת תּוֹרָתְךָ, וְיִהְיֶה לְמוֹדֵנוּ זֶה נַחַת רוּחַ לְפָנֶיךָ כִּסֵּא כְבוֹדְךָ כְּרִיחַ נִיחוּחַ. וְתִאֲצִיל עֲלֵינוּ אוֹר מְקוֹר נְשִׁמָּתָנוּ בְּכָל בְּחִינֵינוּ, וְשִׁיתְנוּצְצוּ נִיצוּצוֹת עֲבָדֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר עַל יָדָם גְּלִיתָ דְבָרֶיךָ אֵלֶּה בְּעוֹלָם. וּזְכוּתְכֶם, וּזְכוּת אֲבוֹתְכֶם, וּזְכוּת תּוֹרָתְכֶם, וְתַמִּימוֹתְכֶם, וּקְדוּשָׁתְכֶם, יַעֲמוּד לָנוּ לְבַל נִכָּשֵׁל בְּדַבְרִים אֵלֶּנוּ. וּבְזְכוּתְכֶם תֵּאִיר עֵינֵינוּ בְּמַה שָּׂאֵנוּ לִמּוֹדִים. כְּמֵאמֹר נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל "גַּל עֵינֵי

ואביטָה נפְלאוֹת מתּוֹרַתְךָ". יִהְיוּ לְרַצוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּיוֹן
 לְבִי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרֵי וְגוֹאֲלֵי. כִּי יִי יִפְנוּ חֲכָמָה מִפִּי וְדַעַת
 וְתְבוּנָה: (קְבֻלָּה מִהָאָרֶץ"ל)

הַרְיֵנִי רוּצָה לְלִמּוּד סֵפֶר הַזוֹהַר לְקַיִּים מִצְוֹת בּוֹרְאֵי לְעֶסוֹק
 בְּדַבְרֵי תּוֹרָה וְלַהֲגוֹת בְּכָל חֲלָקֵי הַפֶּרֶד"ס וְלַהֲשִׁיג קֶצֶת
 גְּדוּלְתוֹ וְרוֹמְמוֹתוֹ שֶׁל יוֹצְרֵי וּבּוֹרְאֵי בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ,
 וְלַהֲשִׁיג גּוֹדֵל מַעֲלֵת תּוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה, בְּכַדֵּי לְקַשֵּׁר נַפְשֵׁי
 אֶל שְׂרָשָׁה, וְלַעֲשׂוֹת בְּזֶה תְּקוּנִים גְּדוּלִים בְּעוֹלָמוֹת
 הָעֲלִיוֹנִים הַקְּדוּשִׁים, וְעַקֵּר פְּנִינֵי בְּזֶה הַלְּמוּד לְתֵת לְיוֹצְרֵי
 וּבּוֹרְאֵי בְרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ נַחַת רוּחַ גְּדוּל. (ע"פ יסוה"ע).

לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתִיה, בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ,
 וּרְחִימוֹ וּדְחִילוֹ, לְיַחְדָּא שְׁם יוּד ק"י בְּנֵא"ו ק"י בְּיַחְדָּא
 שְׁלִים, עַל יְדֵי הַהוּא טְמִיר וְנֶעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל
 לְאַקְמָא שְׁכִינְתָא מַעֲפָרָא, וְלַעֲלוֹי שְׁכִינַת עוֹזְנֵנָא אִם הַבְּנִים
 שְׁמַחָה. הַרְיֵנִי מְקַשֵּׁר עֲצָמֵי בְּלִימוּד הַקְּדוּשׁ תִּזְהַר בְּנִשְׁמַת
 כָּל הַתְּנָאִים וְהַצְּדִיקִים הַפְּתוּבִים בְּזוֹהַר הַקְּדוּשׁ וּבְרֵאשֵׁם
 הַתְּנָא הָאֱלוֹקֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנֵו. וְעַל
 יְדֵי זֶה תִּתְקַיֵּם תְּפִלַּת דָּוִד הַמְּלֻךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם (תְּהִלִּים סא,
 ד-ה) כִּי הָיִיתָ מוֹחֶסֶה לִּי מִגְּדֹל עֵז מִפְּנֵי אוֹיֵב. אֲגוּרָה
 בְּאֶהְלֶךְ עוֹלָמִים אַחֶסֶה בְּסֵתֶר כְּנָפֶיךָ סְלָה. וְאֲזַכָּה

שְׁבַל־מוֹדֵינוּ זֶה יִהְיוּ שְׁפָתוֹתֵיהֶם דּוֹבְבוֹת בְּקִבְרָה, לְמַעַן שְׁמוֹן בְּאַהֲבָה לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ. וּבַהֲדִין סִפְרָא סִפְרָא הַזּוֹהַר, יִפְקוֹן יִשְׂרָאֵל מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי, יִרְאֶה אֵל עֲבָדֶיךָ פְּעֻלָּךְ וְהַדְרִיךְ עַל בְּנֵיהֶם. וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה, וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ (תְּהִלִּים ז', טז-יז). (סוֹד ה')

רבוֹן עֲלְמֵיִן דְּאַנְתָּהּ הוּא מְגַלָּה עִמִּיקְתָּא וּמִסְתְּרָתָא וְגַלֵּי רְזִיָּא. יְהֵא רַעוּא מִן קַדְמָךְ לְאַסְבְּרָא מַלְיִן בְּפוּמְנָא. וְלִקְיִימָא בְּנָא מְקַרָּא שְׁפָתוֹב וְאַנְכֵי אֶהְיָה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֵּר, וְלֹא גִיעוּל בְּכִסּוּפָא קַדְמָךְ. וְגִזְכָּה לְמִשְׁמַע רְזִין עֲלֵאִין דְּאוֹרִיתָא, מְפוּמָּא דְּרִישָׁא דְּמַתִּיבְתָּא עֲלָתָה, אָמֵן בְּן יְהִי רְצוֹן אָמֵן סְלָה.

[תְּפִלָּה לְרַפּוּאוֹת וְיִשׁוּעוֹת]

הָרִינִי מִקִּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹד, וְהָרִינִי אוֹהֵב כָּל אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּנַפְשִׁי וּמְאֹדִי, וְהָרִינִי מִזְמֵן אֶת פִּי לְלַמֵּד בְּסֵפֶר הַזֹּהַר הַקְּדוֹשׁ לְזִכּוֹת ... כַּב"פ (וְכַאֵן יִפְרֹט בְּקִשְׁתּוֹ) [לְרַפּוּאוֹת...] [יִשׁוּעַת ...] [לְבָנִים ...] הַשֵּׁם יִשְׁלַח דְּבָרוֹ יַחֲזַקֵּהוּ [וְיִרְפָּאֵהוּ בְּרַפּוּאוֹת הַנְּפֹשׁ וּרַפּוּאוֹת הַגּוּף בְּרַמ"ח אֲבָרָיו וְשֵׁס"ה גִּידָיו בְּתוֹךְ שְׂאֵר חוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְיִאֲרִיךְ יָמָיו וְשָׁנֹתָיו בְּנְעִימִים] [וְיִוָּשִׁיעֵהוּ בְּדָבָר יִשׁוּעָה וְרַחֲמִים ...] אֲמֵן סְלֵה.

לְאַחַר קְרִיאַת הַזוֹהַר

(יֵאמֹר תְּפִלָּה זוֹ בְּכוֹנֶנֶת הַלֵּב)

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵי וְאֱלֹקֵי אֲבֹתַי שְׂיִתְקַיֵּם בְּנוֹ עֲפָה מִקְרָא שְׁפָתוֹב "וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֶל יָדַי פְּסִיתֶיךָ לְנִטְע שְׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ", לְהַעֲלוֹת לְרוּמָם וּלְתַקֵּן הַרִיסוֹת וְחֲרָבוֹת הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה לְקִשּׁוּט וּפּוֹרְפִירָא עֲלָאָה וּלְאַרְמוֹן שְׁעַל מְכוֹנוֹ יֵשֵׁב לְהַחֲזִיר עֲטָרָה לְיוֹשְׁנָה וְקַיִם בְּנוֹ מִהֲרָה מִקְרָא שְׁפָתוֹב "וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחֲמָה וְאוֹר הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַע־עֵתִים כְּאוֹר שְׁבַע־עֵת הַיָּמִים". וְזִכּוֹת הַרְשֵׁב"י הַקְּדוֹשׁ וּבְנוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְיוֹתָם בֶּן עֲזַיְהוּ, יַעֲמוּד לָנוּ לְתַקֵּן הָעוֹלָם מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא עַד סוֹפוֹ כְּרִצּוֹנוֹ וְכְרִצּוֹן יִרְאִיו. וּבְזִכּוֹת הַיּוֹתֵנוּ עֲסוּקִים בַּחֲכָמָה הַזּוֹאת, עַל יְדֵהָ תִתְקַרֵּב הַגְּאוּלָּה, וְיִשׁוּעָתָה מִהֲרָה תִצְמִיחַ, לְעֵלּוּי שְׂכִינַת עוֹזְנוֹ בְּמִהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְקוּיִם בְּנוֹ מִקְרָא שְׁפָתוֹב "וַיֵּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר", וַיִּזְרַח עָלֵינוּ אוֹר ה', בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד, אֲמֹן נֶצַח סְלָה וְעַד. (נִסַּח הַתְּפִלָּה מִתּוֹךְ לְשׁוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ שֶׁל רַבִּי חַיִּים וַיְטָאֵל זִיע"א)

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ הַשֵּׁם אֱלֹקֵי וְאֱלֹקֵי אֲבוֹתַי שְׂזַכִּיתֵנִי לְלִמּוּד וּלְהַגּוֹת בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה זִיְהִרָה עִילָאָה, וְזִכּוֹת

הַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים שֶׁלְמִדְנוּ תוֹרַתְם יַעֲמֹד לָנוּ וּלְזֶרְעֵנוּ
וְנִזְכֶּה לְהַבְטַחַת הַנְּבִיא (יִשְׁעִיה נט, כ-כא) וּבֵא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל
וּלְשִׁבִי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נָאֵם ה'. וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִוְתְּם אֲמַר
יְהוָה רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר שִׁמְתִי בְּפִיךָ לֹא יִמוּשׁוּ
מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע וּמִפִּי זֶרַע זֶרַעךָ אֲמַר ה' מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם.
וַיִּתְקַיֵּים בָּנוּ הַנְּבוּאָה (יִשְׁעִיה נא, טז) וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִיךָ
וּבְצֶל יָדֵי כְּסִיתֶיךָ לְנִטְע שָׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וּלְאֲמַר לְצִיּוֹן
עֲמִי אֲתָה. וּבִרְפַת מֹשֶׁה רַעֲיָא מְהִימָנָא תַתְּגַלָּה בְּמַהֲרָה
דִּידוֹ, ה' בְּדַד יִגְחֵנוּ וְאִין עֲמוּ אֵל גָּבַר, יִרְאוּ עֵינֵינוּ וַיִּשְׂמַח
לְבָנוּ וְתַגַּל נַפְשֵׁנוּ בִישׁוּעָתְךָ בְּאֲמַת בְּאֲמַר לְצִיּוֹן מְלֶךְ
אֱלֹקֶיךָ, בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. (סוד ה')

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מְלֶךְ רַחֲמָן רַחֵם עָלֵינוּ טוֹב וּמְטִיב
הַדָּרֵשׁ לָנוּ. שׁוּבָה אֵלֵינוּ [עָלֵינוּ] בְּהַמּוֹן רַחֲמֶיךָ בְּגִלְלֵ אֲבוֹת
שְׁעֵשׂוּ רְצוּנְךָ. בְּנֵה בֵיתְךָ כְּבַתְחָלָה וְכוּנֵן מְקַדְשֶׁךָ עַל מְכוּנֵנוּ.
וְהִרְאֵנוּ בְּבִנְיָנוּ וּשְׂמֹחֵנוּ בְּתַקּוּנוּ. וְהִשָּׁב שְׂכִינְתְּךָ לְתוֹכוֹ,
וְהִשָּׁב כְּהַנִּים לְעַבּוּדְתָם וְלוֹיִים לְדוּכְנָם לְשִׁירָם וּלְזִמְרָם.
וְהִשָּׁב יִשְׂרָאֵל לְגוֹיָהֶם. וּמְלָאָה הָאֶרֶץ דְּעָה אֶת ה' לְיִרְאָה
וּלְאֶהֱבָה אֶת שְׁמֶךָ הַגְּדוֹל הַגָּבוּר וְהַנּוֹרָא אָמֵן כֵּן יְהִי רְצוֹן.
(סי"ת).

הקדיש לעלוי הנשמה: הקדיש הוא שבח גדול לבורא עולם על כן יש בזה עלוי נשמה גדול לנפטר במיוחד בזה שגורם לצבור לענות אמן, שהוא עלוי נשמה גדול עד מאד ונחת רוח לנשמה. מלבד מה שפציל את הנפטר מדינה של גיהנם. מעלה אותו בדרגות נוספות בגן עדן (עיין פה החיים שכתב לומר בכל ליל שבת קדיש אפילו אחר מאה שנה שעולה מעלה מעלה, ועי"ע פלא יועץ) מעלת לימוד הזוהר לעלוי הנשמה: פתבו המקבלים: לימוד הקבלה והזוהר [תורת הרשב"י] יש בו תועלת לנשמה יותר משאר למודים. כי לכן נקרא זוהר שהוא מזוהר הנשמה... וביום שבת קודש ששעה אחת לימוד הזוה"ק שווה אלף שנה, ובשמחה מיליון שנה עליו להשתדל יותר בלימוד הזוה"ק כי הוא מבחינת היום, קדוש הוא לאלהיו... ומה גדלה מעלת לימוד הזוהר הקדוש בגבהי מרומים ובמידת ביום הקדוש יום השבת שאין ערך להשגתו, ובדאי למודו בעד עלוי נשמת אביו או אמו ע"ה, אין קץ למעלתו ואין קץ לעלוי נשמת אביו או אמו ע"ה, ומעטרים לנשמה בעטרה ולבוש מיוחד בזכות למודו. וכן לחמיו וחמותו ע"ה (ועין קב הישר)

וְהִנֵּה שִׁכְרוּ אֶתּוֹ, כְּפוּל וּמְכָפֵל שְׂבַעַתִּים, בְּבַחֲיִנַת מְכַבְּדוֹ
בְּמוֹתוֹ וְכוּ', (וְעֵין פֶּלֶא יוֹעֵץ עֶרְךָ כְּבוֹד אֵב וְאֵם).

כְּתוּב בְּמִסְכַּת שְׁמֹחוֹת (סוף פ"ט): הַמְּכַבֵּד אָבִיו וְאִמּוֹ
בְּמוֹתָן כְּאִילוֹ כְּבָדָן בְּחַיֵּיהֶן מִשּׁוּם שֶׁהַמְּכַבְּדָן
בְּחַיֵּיהֶן אֶפְשָׁר לִזְמַר שְׁסֵפֶת הַדְּבָר מִשּׁוּם יְרֵאָה וּמִשּׁוּם
יְרוּשָׁה וְהַמְּכַבְּדָן בְּמוֹתָן, אֵין מְכַבְּדָן אֱלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם -
עַל מַצּוֹת כְּבוֹד הַזֹּרִים הַתּוֹרָה מִבְּטִיחָה אֶרֶץ יְכוֹת יָמַיִם.

ספר

זוהר ליל שבועות

זוהר פרשת אמור דף צז ע"א

רַבִּי אֲבָא וְרַבִּי חֲזִיא הֵווּ אֶזְלֵי בְּאוֹרְחָא, אָמַר רַבִּי חֲזִיא,
כְּתִיב, (ויקרא כ"ג) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם
הַבֵּיאֲכֶם אֶת עֹמֵר הַתְּנוּפֶה. מֵאֵי קָא מֵיִירִי. אָמַר לֵיהּ,
הָא אוֹקְמוּנָה חֲבַרִּיא.

רַבִּי אֲבָא וְרַבִּי חֲזִיא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדַרְךָ. אָמַר רַבִּי
חֲזִיא, כְּתוּב וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם
הַבֵּיאֲכֶם אֶת עֹמֵר הַתְּנוּפֶה. מַה זֶה אוֹמֵר? אָמַר לוֹ,
הָרִי פְּרִשׁוּהָ הַחֲבַרִּים.

דף צ"ז ע"ב

אֲבַל תָּא חֲזִי, יִשְׂרָאֵל כַּד הֵווּ בְּמִצְרַיִם, הֵווּ בְּרִשׁוּתָא
אַחֲרָא, וְהוּוּ אֲחִידָן בְּמִסְאָבוּתָא, כְּאַתְתָּא דָּא, כַּד הִיא

יִתְבֹּא בְיוֹמֵי דְמִסְאֲבוּתָא. בְּתַר דְּאִתְגְּזְרוּ, עָאֵלוּ בְּחִילְקָא
 קְדִישָׁא, דְּאִקְרִי בְרִית. כִּיּוֹן (דף צ"ז ע"ב) דְּאִתְאַחְדּוּ בֵּיהּ,
 פִּסְקוּ מִסְאֲבוּתָא מִנֵּיהּ, כְּדָא אִתְתָּא כַּד פִּסְקוּ מִנָּה דְּמֵי
 מִסְאֲבוּתָא. בְּתַר דְּאִתְפִּסְקוּ מִנָּה, מַה כְּתִיב. (ויקרא טו)
 וְסִפְרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים. אוּף הָכָא, כִּיּוֹן דְּעָאֵלוּ בְּחִילְקָא
 קְדִישָׁא, פִּסְקָא מִסְאֲבוּ מִנֵּיהּ, וְאָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא,
 מִכָּאֵן וְלְהֵלְאָה חוֹשְׁבָנָא לְדַכְּיוּתָא.

אָבֵל בָּא רָאָה, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, הָיוּ בְּרִשׁוֹת
 אַחֲרַת, וְהָיוּ אוֹחֲזִים בְּטַמְאָה כְּאִשָּׁה הָיוּ כְּשֶׁהָיָה
 יוֹשֶׁבֶת בְּיָמֵי טַמְאָתָהּ. אַחַר שֶׁנִּמְלְוּ, נִכְנְסוּ בְּחִלְקֵי
 הַקְּדוּשָׁה, שֶׁנִּקְרָא בְרִית. כִּיּוֹן שֶׁנִּאֲחֲזוּ בוּ, פִּסְקָה מֵהֶם
 הַטַּמְאָה, כְּאִשָּׁה הָיוּ שֶׁפּוֹסְקִים מִמֶּנָּה דְּמֵי טַמְאָתָהּ.
 אַחַר שֶׁפִּסְקוּ מִמֶּנָּה, מַה כְּתוּב? (ויקרא טו) וְסִפְרָה לָּהּ
 שִׁבְעַת יָמִים. אֵף כָּאֵן, כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנְסוּ בְּחִלְקֵי הַקְּדוּשָׁה,
 פִּסְקָה מֵהֶם טַמְאָה, וְאָמַר הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא: מִכָּאֵן
 וְלְהֵלְאָה חוֹשְׁבֹן לְטַהָרָהּ.

אנציקלופדיית המצוות

יז

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, לָכֶם דַּיִקָּא, כִּמָּה דַּאתְ דְּאִמְר וּסְפַרְה לָהּ
שִׁבְעַת יָמִים, לָהּ: לְעֲצֻמָּה. אוּף הֲכֵא לָכֶם: לְעֲצֻמְכֶם.
וּלְמָה. בְּגִין לְאֵתְדַכְּאָה בְּמִיִּין עֲלֵאִין קְדִישִׁין, וּלְבַתַּר
לְמִיתִי לְאֵתְחַבְּרָא בֵּיהּ בְּמִלְכָּא, וּלְקַבְּלָא אוֹרֵייתִיהּ.

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, לָכֶם דְּוִקָּא, כִּמוּ שְׁנַאֲמַר וּסְפַרְה לָהּ
שִׁבְעַת יָמִים. לָהּ – לְעֲצֻמָּה. אַף כָּאֵן לָכֶם –
לְעֲצֻמְכֶם. וּלְמָה? כִּדִּי לְהִטְהַר בְּמִים קְדוּשִׁים
עֲלִיוֹנִים, וְאַחַר כֵּן לְהִתְחַבֵּר עִם הַמַּלְאָךְ וּלְקַבְּל
תּוֹרָה.

הָתֵם וּסְפַרְה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים, הֲכֵא שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת, אֲמַאי
שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת. בְּגִין לְמַזְכֵּי לְאֵתְדַכְּאָה בְּמִיִּין, דִּהֲהוּא נִהַר
דְּנִגִיד וְנִפְיָק. וְאַקְרִי מִים חַיִּים. וְהֲהוּא נִהַר, שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת
נִפְקוּ מִנִּיהּ. וְעַל דָּא שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת וְדַאי, בְּגִין לְמַזְכֵּי
בֵּיהּ, כִּמָּה דַּאתְתָּא, דְּכִיוּ דִּילָהּ בְּלִילְיָא, לְאַשְׁתַּמְשָׁא
בְּבַעֲלָהּ.

שֵׁם וְסִפְרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים, כִּאֲנִי שִׁבְעַת שִׁבְתוֹת.
 לָמָּה שִׁבְעַת שִׁבְתוֹת? כִּדֵּי לְזִכּוֹת לְהִטָּהֵר בְּמִים שֶׁל
 אוֹתוֹ נָהַר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא, וְנִקְרָא מִים חַיִּים. וְאוֹתוֹ
 הִנָּהֵר, שִׁבְעַת שִׁבְתוֹת יֵצְאוּ מִמֶּנּוּ. וְעַל כֵּן שִׁבְעַת
 שִׁבְתוֹת וְדַאי, כִּדֵּי לְזִכּוֹת בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲשֶׁה טְהַרְתָּה
 בְּלִילָה לְשִׁמְשׁ עִם בַּעֲלָהּ.

כִּי כְּתִיב וּבְרַדְתָּ הַטֵּל עַל הַמַּחֲנֶה לִילָה. עַל הַמַּחֲנֶה
 כְּתִיב, וְלֹא כְּתִיב וּבְרַדְתָּ הַטֵּל לִילָה. אֲלֵא עַל הַמַּחֲנֶה,
 בְּגִין דִּי יוֹרֵד מִתְּהוֹא נְקוּדָה, עַל אֵינֹן יוֹמִין דְּאֵתְקָרִיאוּ
 מַחֲנֶה. וּמִתְחַבְּרַת בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא, וְאֵימְתִי נַחַת הֵיא
 טְלָא. כִּד קָרִיבּוּ יִשְׂרָאֵל לְטוֹרָא דְּסִינַי, כִּדִּין נַחַת תְּהוֹא
 טְלָא בְּשִׁלְיָמוֹ, וְאֲדָכִי, וְאֵתְפַסְקַת זוּהַמְתֵּן מִנִּיּהוּ,
 וְאֵתְחַבְּרוּ בֵּיהּ בְּמַלְכָּא וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְקַבִּילוּ אוֹרֵייתָא,
 וְהָא אוֹקִימְנָא. וּבִתְהוֹא זְמַנָּא, וְדַאי כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים
 אֶל הַיָּם, לְאֵתְדַכָּאָה וּלְאֵסְתַּחָּאָה, וְכֹלָא אֵתְקָשְׁרוּ (ס"א
 אֵתְקָדְשׁוּ) וְאֵתְחַבְּרוּ בֵּיהּ בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא.

אנציקלופדיית המצוות

ט

כָּךְ כָּתוּב, וּבְרַדְתָּ הַטֵּל עַל הַמַּחֲנֶה לַיְלָה. עַל הַמַּחֲנֶה כָּתוּב, וְלֹא כָּתוּב וּבְרַדְתָּ הַטֵּל לַיְלָה, אֲלֵא עַל הַמַּחֲנֶה, מִשּׁוּם שְׂיִוֵּרד מֵאוֹתָה נִקְדָּה עַל אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁנִּקְרְאוּ מַחֲנֶה, וּמִתְחַבֵּרֵת עִם הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וּמִתִּי יוֹרֵד הַטֵּל הַזֶּה? כְּשֶׁקָּרְבוּ יִשְׂרָאֵל לְהֵר סִינִי, אָז יֵרֵד אוֹתוֹ הַטֵּל בְּשָׁלְמוֹת, וְנִטְהָרוּ וּפְסָקָה זְהֻמָּתָם מֵהֵם, וְהִתְחַבְּרוּ עִם הַמֶּלֶךְ וְעִם כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל וְקִבְּלוּ תוֹרָה, וְהָרִי בְּאֲרָנוֹ. וּבְאוֹתוֹ זְמַן, וּדְאִי כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם, לְהִטְהָר וּלְרַחֵץ, וְהַכֹּל נִקְשְׂרוּ (הַתְּקַדְּשׁוּ) וְהִתְחַבְּרוּ עִם הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.

תָּא חֲזִי, כָּל בַּר נֶשׁ דְּלֹא מְנִי חוֹשְׁבֵנָא דָּא, אֵינּוֹן שְׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת, לְמַזְפֵּי לְדַכְּיוֹתָא דָּא. לָא אֶקְרִי טְהוֹר, וְלֹאֹ בְּכֻלָּא דְּטְהוֹר הוּא. וְלֹאֹ הוּא כְּדֵאִי לְמַהוּי לִיָּה חוֹלְקָא בְּאוֹרֵייתָא, וּמֵאֵן דְּמָטִי טְהוֹר לְהֵאִי יוֹמָא, וְחוֹשְׁבֵנָא לָא אֶתְאַבֵּיד מִנִּיה, כִּד מָטִי לְהֵאִי לִילֵיא, לְבַעֵי לִיָּה לְמַלְעֵי בְּאוֹרֵייתָא, וְלֹאֶתְחַבְּרָא בָּהּ, וְלִנְטָרָא דְּכִיּו עֲלָאָה, דְּמָטִי עָלֶיהָ בְּהֵוָא לִילֵיא, וְאֶתְדַכֵּי.

בא ראה, כל אדם שאינו מונה חשבון זה, אותן שבע שבתות תמימות, לזכות לטהרה הזו, לא נקרא טהור, ואינו בכלל של טהור, ואינו כדאי להיות לו חלק בתורה. ומי שמגיע טהור ליום הזה והחשבון לא נאבד ממנו, כשמגיע ללילה הזה צריך לו לעסק בתורה, ולהתחבר עמה, ולשמר טהרה עליונה שמגיעה עליו באותו הלילה, ונטהר.

דף צ"ח ע"א

ואוליפנא, (דף צ"ח ע"א) דאורייתא דבעי ליה למלעי בהאי ליליא, אורייתא דבעל פה, בגין דיתדכון (ס"א דיתדבק) כחדא, ממבועא דנחלא עמיקא. לבתר, בהאי יומא, לייתי תורה שבכתב, ויתחבר (ס"א בהו) בה, וישתכחון כחדא בזווגא חד לעילא. כדין מכריזי עליה ואמרי, (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר יי' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיה וגו'.

אנציקלופדיית המצוות

כא

וּלְמַדְנּוּ, שֶׁהַתּוֹרָה שְׁצַרֶיךָ לוֹ לְעֶסֶק בְּלִילָה הִזָּה –
תּוֹרָה שֶׁבַעֲלֵ פֶה, כְּדֵי שְׁיִטְהֶרוּ (שִׁיתְדַּבֵּק) כְּאֶחָד
מִמֵּעֵזֶן הַנַּחֵל הָעֵמֶק. אַחַר כֵּךְ בַּיּוֹם הַזֶּה תָּבֹא תּוֹרָה
שֶׁבְכֹתֵב, וְיִתְחַבֵּר (בֵּהֶם) עִמָּהּ, וְיִמָּצְאוּ כְּאֶחָד בְּזוּוּג
אֶחָד לְמַעֲלָה. אֲזֵי מְכַרְיִזִים עָלָיו וְאוֹמְרִים: (יִשְׁעִיה נֹט)
וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אֲמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ
וּדְבָרִי אֲשֶׁר שִׁמְתִי בְּפִיךָ וְגו'.

וְעַל דָּא, חֲסִידֵי קַדְמָאֵי לָא הָווּ נְיִימֵי בְּהֵאֵי לִילִיא, וְהָווּ
לְעֵאן בְּאוּרִייתָא, וְאֲמַרִי, נִיתִי לְאַחְסֵנָא יְרוּתָא קְדִישָׁא,
לָן, וּלְבָנָן, בְּתַרְיִן עֲלָמִין. וְהָהוּא לִילִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
אֲתַעֲטָרָא עָלֶייהוּ, וְאֲתִיֵּיא לְאַזְדַּוּוּגָא בֵּיהּ בְּמַלְכָּא,
וְתַרוּוִייהוּ מִתַּעֲטָרִי עַל רִישֵׁייהוּ, דְּאֵינּוּן דְּזֹכָאן לְהַכִּי.

וְעַל כֵּן חֲסִידִים הָרֵאשׁוֹנִים לָא הָיוּ יִשְׁנִים בְּלִילָה
הַזֶּה, וְהָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְאוֹמְרִים: נָבִיא אֶת
הַיְרֻשָׁה הַקְּדוּשָׁה לָנוּ וּלְבָנֵינוּ בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת. וְאוֹתוֹ
הַלִּילָה מִתַּעֲטָרֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עָלֵיהֶם, וּבָאָה לְהַזְדַּוּג

עם המלך, ושניהם מתעטרים על ראשם של אותם שזוכים לזה.

רבי שמעון הכי אמר, בשעתא דמתכנשי חברייא בהאי ליליא לגביה, ניתי לתקנא תכשיטי כלה, בגין דתשתכח למחר בתכשיטהא, ותקונהא, לגבי מלכא כדקא יאות. זכאה חולקיהון דחברייא, כד יתבע מלכא למטרוניתא, מאן תקין תכשיטהא, ואנהיר עטרהא, ושוי תקונהא. ולית לך בעלמא, מאן דידע לתקנא תכשיטי כלה, אלא חברייא, זכאה חולקיהון בעלמא דין ובעלמא דאתי.

רבי שמעון כך אמר, בשעה שמתכנסים החברים בלילה הזה אליו, נבא לתקן את תכשיטי הכלה, כדי שתמצא למחר בתכשיטיה ובתקוניה אל המלך כראוי. אשרי חלקם של החברים כשיבקש המלך את הגבירה, מי תקן תכשיטיה והאיר את העטרת שלה ושם את תקוניה. ואין לך בעולם מי שידע

לְתִקֵּן אֶת תְּכֵשִׁיטֵי הַכֶּלֶה, אֶלֶּא הַחֲבֵרִים. אֲשֶׁר־י
חִלְקָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

תָּא חֲזִי, חֲבֵרֵי־א מִתְקַנֵּי בְּהֵאֵי לִילֵיא תְּכֵשִׁיטָהּא לְכֶלֶה,
וּמְעֵטְרֵי לָהּ בְּעֵטְרָהּא, לְגַבֵּי מַלְכָּא. וּמֵאֵן מִתְקִין לִיה
לְמַלְכָּא, בְּהֵאֵי לִילֵיא, לְאַשְׁתַּכְּחָא בָּהּ בְּכֶלֶה, לְאַזְדוּגָא
בָּהּ בְּמִטְרוֹנִיתָא. נְהָרָא קְדִישָׁא עֲמִיקָא דְכָל נְהָרִין, אִימָא
עֲלָאָה. הֵדָא הוּא דְכְּתִיב, (שיר השירים ג) צְאִינָה וּרְאִינָה
בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְגו'. לְבַתֵּר דְּאַתְקִינַת לִיה
לְמַלְכָּא, וְאַעֲטַרְת לִיה, אֲתִיִּית לְדַכְּאָה לָהּ לְמִטְרוֹנִיתָא,
וּלְאַיְנוֹן דְּמִשְׁתַּכְּחֵי גַבְהּ.

בֵּא רְאֵה, הַחֲבֵרִים מִתְקַנֵּים בְּלִילָה הַזֶּה אֶת
הַתְּכֵשִׁיטִים לְכֶלֶה, וּמְעֵטְרִים אוֹתָהּ בְּעֵטְרָה שְׁלָהּ אֶל
הַמֶּלֶךְ. וּמִי מִתְקִין לְמֶלֶךְ בְּלִילָה הַזֶּה לְהַמְצֵא עִם
הַכֶּלֶה, לְהַזְדוּג עִם הַגְּבִירָה? הַנְּהָר הַקָּדוֹשׁ הָעֵמֶק
שֶׁל כָּל הַנְּהָרוֹת, הָאֵם הָעֲלִיוֹנָה. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (שיר
ג) צְאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְגו'. אַחַר

שְׁהִתְקִינָה אֶת הַמֶּלֶךְ וְעֵטְרָה אוֹתוֹ, הִיא בָּאָה לְטַהֵר
אֶת הַגְּבִירָה וְאֶת אוֹתָם שְׁנַמְצָאִים עִמָּה.

דף צ"ח ע"ב

לְמַלְכָּא דְהוּוּה לִיּה בַר יְחִידָאִי, אַתָּא לְזוּגָא לִיּה
בְּמִטְרוֹנִיתָא עֲלָאָה, מֵאֵי עֲבַדַּת אַמִּיָּה כָּל הַהוּא לִילִיא,
עֲאֵלַת לְבִי גְּנִיזָהָא, אַפִּיקַת עֵטְרָא עֲלָאָה, בְּשַׁבְעִין (דף
צ"ח ע"ב) אַבְנֵי יְקָר סַחְרָנָא, וְאַעֲטַרַת לִיּה. אַפִּיקַת לְבוּשֵׁין
דְּמִילַת וְאַלְבִּישַׁת לִיּה, וְאַתְקַנַּת לִיּה בְּתַקּוּנֵי דְּמַלְכִין.

לְמַלְכָּךְ שְׁהִיָּה לוֹ בֶּן יְחִיד, בָּא לְזוּג אוֹתוֹ עִם הַגְּבִירָה
הָעֲלִיּוֹנָה. מָה עֲשֵׂתָה אַמּוֹ כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה? נִכְנָסָה
לְבֵית גְּנִיזָהָה, הוֹצִיאָה עֵטְרָה עֲלִיוֹנָה עִם שְׁבָעִים
אַבְנִים יְקָרוֹת סְבִיבָה וְעֵטְרָה אוֹתוֹ. הוֹצִיאָה כָּלִי
מִילַת וְהִלְבִּישָׁה אוֹתוֹ, וְתַקְנָה אוֹתוֹ בְּתַקּוּנֵי מְלָכִים.

אנציקלופדיית המצוות

כה

לְבַתֵּר עָאלַת לְבִי כֹלָה, חֲמַאת עוֹלִימְתָהּא, דְקָא מְתַקְנִי
עֵטְרָהּא, וּלְבוּשָׁהּא, וְתַכְשִׁיטָהּא, לְתַקְנָא לָהּ. אִמְרָה לֹון,
הָא אֲתַקִּינַת בֵּי טְבִילָה, אֲתֵר דְמִיין נְבַעִין, וְכָל רִיחִין
וּבוֹסְמִין סוּחְרָנִי אִינּוֹן מִיין, לְדַכָּאָה לְכֹלְתִי, לִיְתִי כֹלְתִי,
מְטְרוֹנִיתָא דְבָרִי, וְעוֹלִימְתָהּא, וְיִתְדְכוּן בְּהֵוּא אֲתֵר
דְאֲתַקִּינַת בְּהֵוּא בֵּי טְבִילָה, דְמִיין נְבַעִין דְעַמִּי. לְבַתֵּר
תַקִּינוּ לָהּ בְּתַכְשִׁיטָהּא, אֲלַבִּישׁוּ לָהּ לְבוּשָׁהּא, אֲעֵטְרוּ
לָהּ בְּעֵטְרָהּא. לְמַחַר כַּד יִיְתִי בְרִי לְאִזְדוּוּגָא בְּמְטְרוֹנִיתָא,
יְתַקִּין הֵיכְלָא לְכֹלָהּ, וְיִשְׁתַּפַּח מְדוּרִיהּ בְּכוּ כַּחְדָּא.

אֲחַר כֶּן נִכְנְסָה לְבֵית הַכֹּלָה, רָאָתָה אֶת עֲלְמוּתֶיהָ
שְׂמֵתִקְנוֹת אֶת הָעֵטְרָה שְׁלָהּ וְאֶת לְבוּשֶׁיהָ וְאֶת
תַכְשִׁיטֶיהָ לְתַקֵּן אוֹתָהּ. אִמְרָה לָהּ: הֲרִי הִתְקַנְתִּי
בֵּית טְבִילָה, מְקוֹם שְׁמַיִם נוֹבְעִים, וְכָל הָרִיחֹת
וְהַבְּשָׂמִים סְבִיב אוֹתָם הַמַּיִם לְטַהֵר אֶת כֹּלְתִי, שְׂתַבֵּא
כֹּלְתִי, הַגְּבִירָה שֶׁל בְּנִי, וְעֲלְמוּתֶיהָ, וְיִטְהַרוּ בְּאוֹתוֹ
מְקוֹם שֶׁהִתְקַנְתִּי בְּאוֹתוֹ בֵּית הַטְּבִילָה שֶׁל הַמַּיִם
הַנוֹבְעִים שְׁעַמִּי. אֲחַר כֶּן תַקְנּוּ אוֹתָהּ בְּתַכְשִׁיטֶיהָ,

הַלְבִּישׁוּ אוֹתָהּ אֶת לְבוּשֶׁיהָ, עֲטְרוּ אוֹתָהּ בְּעֵטָרָה
שְׁלֵהָ. לְמַחֵר כְּשֵׁיבָא בְּנֵי לְהַזְדַּיֵּג עִם הַגְּבִירָה, יִתְקַן
הַיֵּכָל לְכֻלָּם, וַיִּמָּצָא אֶת מְדוּרָו עִמָּכֶם כְּאַחַד.

כִּי מִלְכָּא קִדִּישָׁא וּמִטְרוּנִיתָא, וְחִבְרֵיִיא, כְּהַאי גְּוֹנָא.
וַאֲימָא עֲלָאָה דְּמִתְקַנְתָּ כְּלָא. אֲשֶׁתְּכַח דְּמִלְכָּא עֲלָאָה,
וּמִטְרוּנִיתָא, וְחִבְרֵיִיא, מְדוּרֵיהוֹן כְּחֻדָּא, וְלֹא מִתְפָּרְשִׁין
לְעֵלְמִין. הֲדָא הוּא דְכְּתִיב, (תהלים טו) יי' מִי יִגּוּר בְּאַהֲלֵךְ
וְגו', הוֹלֵךְ תַּמִּים וּפּוֹעֵל צְדָקָה. מֵאֵן הוּא פּוֹעֵל צְדָקָה. אֲלֹא,
אֵלִין אֵינּוֹן דְּמִתְקַנְי לְמִטְרוּנִיתָא בְּתַכְשִׁיטָהָ,
בְּלְבוּשָׁהָ, בְּעֵטְרָהָ. וְכֹל חַד, פּוֹעֵל צְדָקָה אֲקָרִי.

כִּי הַמְּלִךְ הַקָּדוֹשׁ וְהַגְּבִירָה וְהַחֲבָרִים כְּמוֹ זֶה, וְהָאֵם
הָעֲלִיּוֹנָה שְׂמִתְקַנְתָּ אֶת הַכֹּל. נִמָּצָא שֶׁהַמְּלִךְ הָעֲלִיּוֹן
וְהַגְּבִירָה וְהַחֲבָרִים, מְדוּרָם כְּאַחַד, וְאֵין נִפְרָדִים
לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שְׂכָתוֹב, ה' מִי יִגּוּר בְּאַהֲלֵךְ וְגו',
הוֹלֵךְ תַּמִּים וּפּוֹעֵל צְדָקָה. מִי הוּא פּוֹעֵל צְדָקָה? אֲלֹא

אלו שמתקנים את הגבירה עם תכשיטיה, בלבושיה, ובעטרה שלה. וכל אחד נקרא פועל צדק.

אמר רבי חייא, אלמלא לא זכינא בעלמא, אלא למשמע מלין אלין די. זכאה חולקיהון דאינון דמשתדלי באורייתא, וידעין אורחוי דמלכא קדישא, דרעותא דלהון באורייתא, עליהו כתיב (תהלים צא) כי בי חשק ואפליטהו. וכתוב אחלצהו ואכבדהו.

אמר רבי חייא, אלמלא לא זכיתי בעולם אלא לשמע את הדברים הללו – די לי. אשרי חלקם של אותם שמשתדלים בתורה ויודעים את דרכי המלך הקדוש, שרצונם בתורה, עליהם כתוב (תהלים צא) כי בי חשק ואפליטהו. וכתוב אחלצהו ואכבדהו.

הקדמת הזוהר דף ח' ע"א

רבי שמעון הוה יתיב ולעי באורייתא בליליא (אמור צ"ח א) דכלה אתחברת בבעלה. דתנינן כל אנון חבריא דבני

היכלא דכלה אצטריכו בההיא ליליא דכלה אודמנת
למהוי ליומא אחרא גו חופה בבעלה למהוי עמה כל
ההוא ליליא, ולמחדי עמה בתקונהא דאיהי אתתקנת
למלעי באורייתא מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים
ובמדרשות דקראי וברזי דחכמתא. בגין דאלין אנון
תיקונין דילה ותכשיטהא. ואיהי ועילמתהא עאלת
וקיימת על רישיהון ואתתקנת בהו וחדת בהו כל ההוא
ליליא. וליומא אחרא לא עאלת לחופה אלא בהדייהו.
ואלין אקרון בני חופתא. וכיון דעאלת לחופתא קודשא
ברוך הוא שאיל עליהו ומברך לון ומעטר לון בעטרהא
דכלה. זפאה חולקהון.

רבי שמעון הנה יושב ועוסק בתורה בלילה שהכלה
מתחפרת בבעלה. ששנינו, כל אותם החברים בני
היכל הכלה, הצטרכו באותו לילה שהכלה עתידה
להיות למחרת בתוך החפה עם בעלה להיות עמה
כל אותו הלילה, ולשמח עמה בתקונהא שהיא
מתתקנת לעסק בתורה, מתורה לנביאים, ומנביאים

אנציקלופדיית המצוות

כט

לְכַתּוּבִים, וּבְדַרְשׁוֹת הַפְּסוּקִים וּבְסוּדוֹת הַחֻמְּהָ,
בְּגִלְלֵי שְׂאֵלוֹ הֵם תְּקוּנֵיהָ וְתַכְשִׁיטֶיהָ, וְהִיא וְעֲלְמוּתֶיהָ
נִכְנָסֶת וְעוֹמֶדֶת עַל רְאִישֵׁיהֶם וּמִתְתַקְּנֶת בָּהֶם, וְשִׁמְחָה
בָּהֶם כָּל אוֹתוֹ הַלְיָלָה, וְלִמְחֶרֶת לֹא נִכְנָסֶת לַחֲפָה
אֲלֹא יַחַד אִתָּם. וְאֵלֶּה נִקְרְאִים בְּנֵי הַחֲפָה. וְכִיוּן
שֶׁנִּכְנָסֶת לַחֲפָה, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׂוֹאֵל עֲלֵיהֶם
וּמְבָרֵךְ אוֹתָם, וּמַעֲטֵר אוֹתָם בְּעֵטְרַת הַכֶּלֶה. אֲשֶׁר־
חֻלְקָם.

וְהוּא רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכִלְהוּ חֲבֵרִיִּיא (בַּהֲדִיָּה) מְרַנְּנִין בְּרֵנָה
דְּאוּרֵיִיתָא וּמַחֲדִּשְׁן מַלִּין דְּאוּרֵיִיתָא כָּל חַד וְחַד מִנֵּיהוּ.
וְהוּא חֲדֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכָל שְׂאֵר חֲבֵרִיִּיא. אָמַר לוֹן רַבִּי
שְׁמַעוֹן, בְּנֵי זַפְּאָה חוֹלְקִי כּוֹן בְּגִין דְּלִמְחָר לָא תִיעוּל כְּלָה
לַחֲוּפָה אֲלֹא בַּהֲדֵיִיכוּ. בְּגִין דְּכִלְהוּ דְּמִתְקַנְּנִין תְּקוּנָהָא
בְּהַאי לִילֵיא וְחֲדָאן בָּהּ כְּלָהוּ יְהוֹן רְשִׁימִין וְכִתִּיבִין
בְּסִפְרָא דְּדַכְרַנְיָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְבָרֵךְ לוֹן בְּשִׁבְעִין
בְּרַכָּאן וְעֵטְרִין דְּעֲלָמָא עֲלָאָה.

וְהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכָל הַחֲבֵרִים מְרַנְּנִים בְּרַנַּת הַתּוֹרָה
 וּמְחַדְּשִׁים דְּבַרֵי תּוֹרָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם, וְהָיָה
 שְׁמַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכָל שְׂאֵר הַחֲבֵרִים. אָמַר לָהֶם רַבִּי
 שְׁמַעוֹן, בְּנֵי, אֲשֶׁרִי חִלַּקְכֶם, בְּגִלְל שְׁמַחַר לֹא תִכְנַס
 הַכֶּלֶה לַחֲפָה אֲלֵא יַחַד אֶתְכֶם. בְּגִלְל שְׁכַלְם
 שְׁמַתְקַנִּים תִּקְוִינֶיהָ בְּלִילָה הַזֶּה וּשְׂמַחִים בָּהּ, כְּלָם
 יְהִיוּ רְשׁוּמִים וְכֹתוּבִים בְּסֵפֶר הַזְּכוּרוֹנוֹת, וְהַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא מְבָרְכֶם בְּשִׁבְעִים בְּרָכוֹת וְעֵטְרוֹת שֶׁל
 עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר (תהלים יט) (תרומה קל"ו ב) הַשָּׁמַיִם
 מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וְגו' קָרָא דָּא הָא אוֹקִימָנָא לִיָּה. אֲבָל
 בְּזִמְנָא דָּא דְכִלָּה אֶתְעָרָא לְמִיעֵל לַחֲוּפָה בְּיוֹמָא דְמַחַר
 אֶתְתַּקְנַת וְאֶתְנַהֲיֶרֶת בְּקִישׁוּטָהָא בְּהַדִּי חֲבַרְיָא דְחֻדָּאן
 עָמָה כָּל הָהִיא לִילְיָא וְאִיהִי חֻדָּאת עָמָהוֹן. וּבְיוֹמָא דְמַחַר
 כָּמָה אוֹכְלוּסִין (כמה) חֲיִילִין וּמִשְׁרִיין מִתְכַּנְּשִׁין בְּהַדָּה.
 וְאִיהִי וְכִלְהוּ מַחְכָּאן לְכָל חַד וְחַד דְתִקְיִנוּ לָהּ בְּהֵאִי
 לִילְיָא. כִּיּוֹן דְמִתְחַבְּרָן כְּחֻדָּא וְאִיהִי חֻמָּאת לְבַעֲלָהּ מַה

אנציקלופדיית המצוות

לא

כְּתִיב הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל. הַשָּׁמַיִם דָּא חֲתָן דְּעָאֵל
לְחוּפָה. מְסַפְּרִים, מְנַהֲרִין כְּזוֹהָרָא דְסַפִּיר, דְנִהִיר וְזוֹהִיר
מִסִּיפֵי עֲלָמָא וְעַד סִיפֵי עֲלָמָא.

פֶּתַח רַבִּי שְׂמַעוֹן וְאָמַר, (תהלים יט) הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים
כְּבוֹד אֵל וְכוּ'. פְּסוּק זֶה הֵרִי הָעַמֻּדְנוּהוּ. אָבֵל בְּזִמְן
זֶה שְׁהַכְּלָה מִתְעוֹרְרַת לְהַכְּנֵס לְחַפָּה, לְמַחְרַת
מִתְתַקְנַת וּמְאִירָה בְקִשׁוּטִיָּה יַחַד עִם הַחֲבֵרִים שְׂשֻׁמְחוּ
עֲמָה כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה, וְהִיא שְׂמַחָה אִתָּם. וְלְמַחְרַת
כְּמָה אוֹכְלוּסִים, צְבָאוֹת וּמְרַכְבוֹת חֵילוֹת וּמַחְנֹת
אִתָּה, וְהִיא וְכָל מְחַכִּים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׂתַקְנוּ
אוֹתָהּ בְּלֵילָה הַזֶּה. כִּיּוֹן שְׂמַתְחַבְּרִים כְּאֶחָד וְהִיא
רוֹאֶה אֶת בַּעֲלָהּ, מֵה כְּתוּב הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד
אֵל. הַשָּׁמַיִם – זֶה הַחֲתָן שְׂנַכְנַס לְחַפָּה. מְסַפְּרִים –
מְאִירִים כְּזוֹהַר הַסַּפִּיר שְׂמְאִיר וְזוֹהַר מְסוּף הָעוֹלָם
וְעַד סוּף הָעוֹלָם.

כבוד אל, דא כבוד כלה דאקרי אל, דכתיב, (תהלים ז) אל זועם בכל יום. בכל יומי שתא אקרי אל, והשתא דהא עאלת לחופה אקרי כבוד, ואקרי אל. יקר על יקר. נהירו על נהירו. ושלטנו על שלטנו. כדין בההיא שעתא דשמים עאל לחופה ואתי ונהיר לה, כל אנון חברייא דאתקינו לה כלהו אתפרשי (אתפרשו) בשמהן תמן הדא הוא דכתיב, (תהלים יט) ומעשה ידיו מגיד הרקיע. מעשה ידיו, אלין אנון מארי קיימא דברית בהדי כלה, ואנון מארי קיימא דברית אקרון מעשה ידיו, כמא דאת אמר, (תהלים ז) ומעשה ידיו כוננהו דא ברית קיימא דחתים בבשרא דבר נש.

כבוד אל - זה כבוד כלה שנקרא אל, שכתוב (תהלים ז) ואל זועם בכל יום. בכל ימי השנה נקרא אל, וכעת כשהרי נכנסת לחפה, נקרא כבוד ונקרא אל. כבוד על כבוד. אור על אור. שלטון על שלטון. ואז באותה שעה שהשמים נכנס לחפה ובא ומאיר לה, כל אותם החברים שהתקינו אותה, כלם

מִתְפָּרְשִׁים בְּשִׁמוֹתֵם שָׁם, וְזֶהוּ שְׁכָתוּב וּמַעֲשֵׂה יָדָיו
 מִגִּיד הָרְקִיעַ. מַעֲשֵׂה יָדָיו – אֵלֶּה אוֹתָם בְּעֲלֵי קִיּוֹם
 הַבְּרִית יַחַד עִם הַכֹּלֵה. וְאוֹתָם בְּעֲלֵי קִיּוֹם הַבְּרִית
 נִקְרָאִים מַעֲשֵׂה יָדָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמַעֲשֵׂה יָדָיו
 כּוֹנְנָהוּ, זֶה בְּרִית הַקִּיּוֹמֵת שְׁחֵתוּמָה בְּבִשָּׂר בֶּן הָאָדָם.

הקדמת הזוהר דף ט' ע"א

תִּיבוּ יִקְרִין תִּיבוּ וּנְחַדֵּשׁ תִּקּוֹן דְּכֹלָה בְּהַאי לִילְיָא. דְּכֹל
 מֵאֵן דְּאֶשְׁתַּתַּף בְּהַדָּה בְּהַאי לִילְיָא יְהֵא נְטִיר עֵילָא וְתַתָּא
 כָּל הֵהִיא שְׁתָּא וַיִּפִּיק שְׁתָּא בְּשִׁלְמָ. עֲלִייהוּ כְּתִיב (תהלים
 לה) חוֹנָה מִלְּאֶךָ יִי סָבִיב לִירְאִיו וַיַּחֲלִצֵם טַעֲמוּ וְרָאוּ כִּי
 טוֹב יִי:

שָׁבוּ נְכַבְּדִים, שָׁבוּ וּנְחַדֵּשׁ תִּקּוֹן הַכֹּלֵה בְּלִילְיָה הַזֶּה.
 שְׁכָל מִי שֶׁמִּשְׁתַּתַּף יַחַד אֶתָּה בְּלִילְיָה הַזֶּה, יִהְיֶה
 שְׁמוֹר לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה כָּל הַשָּׁנָה הֵהִיא וַיּוֹצִיא שְׁנַתּוֹ
 בְּשִׁלּוּם. עֲלִייהֶם כְּתוּב (תהלים לד) חוֹנָה מִלְּאֶךָ ה'
 סָבִיב לִירְאִיו וַיַּחֲלִצֵם טַעֲמוּ וְרָאוּ כִּי טוֹב ה'.

שער הכוונות

דרושי חג השבועות

דרוש א'

לחג השבועות צריך שתזכור כל הדרושים שנתבארו לעיל בענין הפסח ובענין ספי' העומר ובוזה תבין מה שנבאר עתה בדרך קצרה, הנה נת"ל כי בז' השבועות מתפשטים המוחין בז"א בז' בחי' שבו שהם חו"ב וחו"ג שבדעת והחסד והגבו' והתפארת וגם המל' נכללת עם הת"ת יען כי היא דבוק' יחד עמו אחר באחר ועתה בחג השבועות נתפשטו גם בנצח והוד שבו והם סוד שתי לוחות האבנים שניתנו ביום שבועות כנז' בזוהר דתרין לוחין אינון נצח והוד וכיון שנתפשטו עד שם אז מזדווג היסוד דז"א עם המלכות בבחינת זווג

דגדלות גמור. גם יש ענין אחר זולת זה והוא כי הנה בז' שבועות של ספי' העומר הגדיל ז"א גדלות גמור אפי' בגדלות הב' שהוא בחי' חו"ב עילאין שהם למעלה מי"ש"ס ותבו' הנקרא גדלות א' ונמצא כי כבר ז"א הגדיל עד שיעור קומת כל או"א ואין בו אלא בחי' גדלות מן חו"ב שבו ולמטה שהם מקום המוחין שלו אבל בחי' הכתר שבו עדיין חסר ממנו כי הוא נעש' מן א"א עצמו כנודע כי או"א הם בחי' חו"ב דא"א ולכן צריך שיעל' עתה ז"א בחג השבועות עד למע' עד א"א כי זהו תכלית גדלות ז"א כי אז גדל ז"א ולוקח כל קומת א"א ונעשה כמוהו וכבר ביארנו זו למעלה בדרוש הא' דחג הפסח בענין משנת פרקי אבות הוא היה אומר בן ה' שנים למקרא כו' כי כמה מדרגות יש בענין גדלות ז"א ותכליתם הוא בעלותו עד א"א כי אז עולה עד מקום הדיקנא קדישא דילי' וכמו שדיקנא דא"א היא לבנה דיקנא חוורא כדכתיב ושער רישא

כעמר נקא כן דיקנא דז"א בעלותו עד שם נהפכת גם היא ללבן וגם הוא נקרא זקן כי הגיע לימי הזקנה כבן ע' שנה או פ' שנה שמלבין זקנו. ובזה תבין מ"ש רז"ל כי בים סוף נדמה הקב"ה לישראל כדמות בחור וזקנו שחורה כאיש מלחמה יעיר קנאה להלחם עם המצרים ולהטביעם בים סוף ובמתן תורה בחג השבועות נדמה להם כזקן שזקנו לבנה כשלג. והענין הוא כי ביום ז' של פסח היה בזמן קטנותו כנ"ל ולכן דיקנא דיליה שחורה כי כך הוא דיקנא דז"א שחורה כעורב כנז' באדרא רבא ובמתן תורה בחג השבועות עלה עד דיקנא דא"א ונהפכה זקנו ללבן ולכן נדמה להם אז כזקן לובש לבנים כמש"ה לבושי' כתלג חיוור הנדרש בביאורנו על הדיקנא דילי' הנקרא בשם מלבוש. ואמנם זה הכתר הניתן לז"א עתה הנה הוא מתחיל ליכנס בו בתחלת ליל שבועות ואינו נגמר ליכנס עד אשמורת הבוקר ואח"כ בתפלת שחרית ומוסף של יום שבועות אז

מזדווג עם נוק' רחל כבשאר השבתות וי"ט שאז הוא זמן זווגם אלא שעתה עלה עד א"א מבאשמורת הבוקר משא"כ בשבתות וי"ט וזהו ענין מעלת חג השבועות ולכן הזווג התחתון נאסר בליל שבועות כי גם למעל' לא יש זווג עד היום כנז' ולא עוד אלא שצריך האדם שלא לישן בלילה הזאת כלל ולהיות כל הלילה נעורים ועוסקים בתורה כנז' באורך בהק' ספר הזוהר בפ' בראשית ובפ' אמור. ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפי' רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכמ"ש הרשב"י בהקדמ' בראשית וז"ל דיפוק ההוא שתא בשלם כו' ע"ש ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה. ולכן פשט המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות ואמנם הענין הוא זה כי ע"י היותם

אנציקלופדיית המצוות

לט

עוסקים בתורה כל הלילה הם ממשיכים את הכתר הנז' בז"א שהוא בחי' דיקנא דא"א שז"א עולה עד שם כנז':

וזהו הסדר של המקרא שתעסוק בו בלילה הזה כדי להמשיך הכתר הנז' תתחיל מפר' בראשית ותקרא פ' בראשית עד אלה תולדות השמים והארץ בהבראם כו' ואח"כ תדלג ותקרא ג' פסוקים האחרונים של בראשית ומשם ואילך תקרא ג' פסוקים הראשונים וג' האחרונים מכל פרשה ופרש' משאר הפרשיות ואם נזדמנה פרשה קטנה של ד' או של ה' פסוקים הן בהתחלת איזה פרשה הן בסופה תקראנה כולה וכשתגיע לפ' יתרו אז תקרא ג' פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן בחדש השלישי לצאת בני ישראל עד סוף פרשת יתרו. וכשתגיע לפ' משפטים תקרא שלשה פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן ואל משה אמר עלה אל ה' כו' עד תשלום הפרשה. וכשתגיע לפ'

ואתחנן תקרא שלש' פסוקים הראשונים ותדלג
 ותקרא עשרת הדברות השניות שהם מן ויקרא משה
 אל כל ישראל עד סיום פרשת שמע ישראל שהוא
 עד ובשעריך ומשם תדלג ותקרא שלשה פסוקים
 האחרונים וכשתגיע לפרשת ראה תקרא ג' פסוקים
 הראשונים ותדלג ותקרא מן שבעה שבועות תספר
 לך עד סוף הפ'. וכשתסיים לקרוא כל הפרשיות
 על הסדר תקרא כל נביא ונביא וכל כתוב וכתוב
 מן הכתובים ע"ד הנז' ג' פסוקים ראשונים וג'
 אחרונים שבכל א' וא' מהם עד שתסיים כל הכ"ד
 ספרים. והפסוקים של מגילת איכה תקראם בלחש
 מפני שהוא י"ט ומגלת רות תקראנה כולה.
 ובהגיעך אל יחזקאל תקרא הפטרת יום א' של
 שבועות כולה שהיא מן ויהי בשלשים שנה כו' עד
 תשלומה ותדלג אל פ' ותשאני רוח כו' ומשם תדלג
 אל שלשה פסוקים האחרונים שבו ובהגיעך אל
 חבקוק תקרא שלשה פסוקים הראשונים שבו ותדלג

אנציקלופדיית המצוות

מא

אל פ' וה' בהיכל קדשו כו' תפלה לחבקוק כו' עד סוף חבקוק כי זאת היא הפטרת יום ב' דשבועות וזהו הסדר המוכרח בענין המקרא ואח"כ שאר הלילה בסודות התורה ובס' הזוהר כפי השגת שכלך:

ובהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלות השחר בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח אשר אז נק' אילת השחר כנודע. אז צריך שתטבול במקוה ותכוין אל המקוה העליון שהוא כתר עליון דז"א הנמשך לו בלילה הזה והוא נקרא שער החמשים כמ"ש ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו' ועי"כ אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה. וטעם הדבר הוא לפי שאנחנו בלילה הזה עושים ב' דברים הא' הוא להמשיך את כתר העליון דז"א ע"י עסק התורה כנו' ואחר כך באשמורת הבוקר אנו נעשים שושביני' דמטרוניתא רחל נוק' דז"א ומוליכין את הכלה הכלולה לבית הטבילה

וטובלת במקוה העליון הנז' שהוא הכתר הנז' וגם אנחנו שושבינין דילה טובלים עמה. אבל אל תטעה לומר כי אז היא עולה עד הכתר דז"א אבל היא מקבלת במקומה למטה טהרה וטביל' מלמעלה מכתר דז"א בסוד וזרקתי עליכם מים טהורים כנז' ואחר כך ע"י תפלת שחרית ומוסף דיום שבועות ממש אז היא עולה כמוהו ואז הם מזדווגים יחד כנ"ל. ובחי' טבילת הכלה ושושבינין דילה נזכרים בס"ה בפ' אמור:

ונלע"ד ששמעתי ממוז"ל תוספת ביאור בענין הזה והוא כי כבר נתבאר אצלנו כי הכתר דז"א והכתר דנוק' תמיד נעשים ברגע אחד והענין הוא כי החסד המתפשט בת"ת דז"א להיותו במקום מגולה כנוד' לכן ניתוסף הארתו ונגדל כפלים ונחלק לב' חציו עולה למעלה בכתר דז"א וחציו יוצא ממקום החזה דרך אחורי הת"ת וניתן אל רחל נוקבא דז"א לצורך כתר שבה. והנה בעלות חצי החסד הנז' עד מקום

אנציקלופדיית המצוות

מג

הכתר דז"א אז יורד הכתר דז"א מלמעלה (שהוא בחי' דיקנא דא"א) כנז' ויורד עד ראש ז"א ונעש' בו בחי' כתר על ראשו ונמצא כי עליית חצי החסד הנז' גורם ירידת הכתר בראשו של ז"א ולכן הכתר של ז"א נקרא שער החמשים של בינה כנז' בס' התיקונים. והענין הוא כי נודע שאין כתר דז"א נעשה אלא מחצי הת"ת האחרון של אי' עצמה והוא עצמו נעשה כמו שהוא בבחי' הכלי והעצמות שבתוכו בחי' כתר על ראש ז"א. והנה יש באי' נ' שערים שהם סוד ה' חסדים שבה וכשנגמרים אלו הה' חסדים שלה להתפשט (בכח"ב) דז"א אז יורד חצי הת"ת של אי' להיות כתר בראשו ונמצא כי ענין הכתר אינו אלא ע"י החסדים של אי' שהוא החסד שבת"ת דז"א כנז' ולכן נקרא שער החמישים ולכן בא הכתר דז"א באחרונה מכל שאר בחינות דז"א. והנה באותו חציו של החסד דת"ת דז"א הנחלק ועלה למעלה בכתר דז"א וגורם לכתר ההוא

שירד ברישא דז"א הנה מאותו החצי החסד שהוא
בחינת מים כנודע משם נמשכים בנקב' וטובל' בהם
כנז' בסוד וזרקתי עליכם מים טהורים כו':

ואמנם בענין כונת טבילה זו שבאשמורת הבוקר
שמעתי ושכחתי ושאלתי את פי הה"ר יצחק ז"ל
אם היה זוכר וא"ל כי לא היה זוכר היטב. אבל
הנלע"ד שזה הוא מה ששמע ממוז"ל והוא שיכוין
להמשיך בחי' הכתר שבה ג"כ כנז' וזהו יהיה ע"י
הטבילה הזו ותכוין בב' אותיות י"ה הראשו'
שבהויה דע"ב ודס"ג שהם יו"ד ה"י יו"ד ה"י והם
בגימ' ע' ותחבר ג"כ עמהם שני מילויי הויות דע"ב
ס"ג שהם מ"ו ל"ז כנודע והם בגי' פ"ג ויהי' הכל
בגי' קנ"ג הסר משם ב' כוללים של ב' השמות הנז'
וישארו בגי' קנ"א כמנין מקו"ה ותכוין שהיא טובל'
עתה במקוה הזה לקבל הכתר שבה כנז' וזהו הנר'
לע"ד ששמע בזה ואינו זוכר היטב:

אנציקלופדיית המצוות

מה

ענין ב' הלחם שהיו מקריבים ביום חג השבועות יובן במש"ל בענין השעורים שהיו מקריבים בלילה הא' בספי' העומר ושם ביארנו כי אז לא נתנו בנקבה רק הה' גבו' מנצפ"ך שהם אותיות כפולות ואם תכפלים ב"פ יהיה מספרם תק"ס ועשר' אותיות שבהם הם תק"ע ועם ה' אותיות השרשיות הרי הם תקע"ה כמנין שער"ה. אבל עתה ביום חג השבועות יום החמישים לספי' העומר אז מזדווגים זו"ן ונותן בה טפת מ"ד שהם ה' חסדים וכנגדם היו מקריבים שתי הלחם מן החטים כי חטה היא בגי' כ"ב והם סוד כ"ב אותיות דאלפא ביתא שהם כלולים בטיפת הה' חסדים שמהם נוצר הולד כנודע כי ה' אותיו' מנצפ"ך היתירות על כ"ב אותיות האלפא ביתא שהם בחי' הה"ג וכבר נכנסו בליל א' של העומר בסוד מנחת שעורים לטעם הנו':

יום שבועות יקרא ג"פ י"ג מדות ואח"כ יאמר תפלה זו רבש"ע מלא כל משאלותי והפק רצוני

ותן שאלתי לי ולבני ביתי לעשות רצונך בלבב
שלם ומלטנו מיצר הרע ומפגע רע ותן חלקנו
בתורתך וזכנו ללמוד תורה וחכמה לעשות מע"ט
בעיניך וללכת בדרכים ישרים לפניך וקדשנו
בקדושתך כדי שנזכה לחיים טובים הארוכים ולחיי
העוה"ב ושמרנו ממעשים רע"י ומיצר הרע ומכל
שעות רעות המתרגשות לבא בעולם והבוטח בה'
חסד יסובבנהו אכי"ר. ויחזור התפלה ג"פ ואחר כך
יקרא ג"פ ואני תפלתי לך ה' עת רצון כו' וכן
יעשה במוסף וביום ב' ביוצר:

פרי עץ חיים

שער חג השבועות

פרק א'

העומר שעורים ליל י"ו דניסן, ביום א' של החמשים יום. מנחת חטים, שתי הלחם בחג השבועות, ביום חמישים. והענין כמש"ל, כי ביום א' קודם חמשים, עדיין אין להמלכות רק ה"ג מנצפ"ך, שהם כמנין שער"ה כנ"ל. אך ביום השבועות מקריבין שתי לחם מן החטים, שהם טפת החסדים. והענין – כי חטה גי' כ"ב, ושם סוד הכ"ב אתוון, שהם כלולים בטפת החסדים, שמהם נוצר הולד, ואין להאריך בזה:

אמנם עד חג השבועות, נתפשטו המוחין עד המלכות באחוריו, נגד מוחי הת"ת. אמנם בחג

השבועות, אז נתפשטו גם בנ"ה, והם סוד ב' לוחות התורה, שהם נצח הוד כמבואר בזוהר, ואז מזדווגים יסוד עם המלכות, וכבר נשלם בחי' זווג דגדלות גמור:

והנה סוד חג שבועות הוא, כי כבר בארנו, כי כבר נכנסו כל המוחין, והגדיל זו"ן בכל קומת או"א עלאין, ומשם ירדו החסדים כולם בז' שבועות דימי עומר. אמנם עדיין הז"א לא הגדיל, רק מן החו"ב ולמטה, שהם סוד המוחין, אך הכתר שלו לא קיבל עדיין אותו. ואמנם סוד הכתר, הוא מן אריך אנפין בעצמו, לפי שכבר ידעת, כי או"א הם חו"ג דעתיקא כנזכר, ועתה צריך ז"א לעלות עד א"א, ואז הוא סיום הז"א, כי אז לוקח מדות גוף א"א לגמרי, ונעשה כמוהו:

וכבר בארנו לעיל בסוד משנת הוא היה אומר, בן ה' שנים למקרא וכו' כי הם כמה בחי' ומדרגות גדלות דז"א, ואמנם בהיותו למעלה בא"א, אז

אנציקלופדיית המצוות

מט

נקרא ז"א זקן, ואז זקן שלו לבנה, כבן ע' שנה או שמונים שנה שמלבין זקנו. והענין - כי אז בזקנותו עולה ז"א עד דיקנא דא"א, וכמו שא"א זקנו לבן כעמר נקי, דיקנא חיוורא, כן הז"א בהגיע שם, זקנו לבן כמו א"א, וז"ש רז"ל כי בים סוף נדמה להם הקב"ה לישראל כבחור, זקנו שחורה כאיש מלחמה עם המצרים. אך במתן תורה זקנו לבן כזקן. (א):

הגהה, (א) א"מ - כי בחור גי' רי"ו גבורה, כי מצדו בחור כארזים ותקיף, וכבחור במלחמה:

והענין - כי בפסח היה קטן ובחור, והיה זקנו שחורה, כי סוד זקן ז"א הוא שחורה. אך בשבועות במ"ת, עלה עד דיקנא דא"א שהוא לבנה, ולכן נדמה להם כזקן לובש לבנים. לכן כדי להעלותו עד שם, שיהיה זקנו לבנה, צריכין אנו להמשיך הכתר שלו מא"א, ואז יהיה זקן ממש:

זוהר להג השבועות חלק ב'

והנה כתר הזה נכנס מתחלת ליל שבועות, ואינו נגמר ליכנס עד אשמורת הבוקר, ואח"כ מזדווג עמה ביום, בתפלת שחרית ומוסף כנודע, כדרך השבתות וימים טובים, ולכן אנחנו אסורים בזווג ליל שבועות, כי גם למעלה אין זווג, ולכן המנהג פשוט בישראל לעסוק בתורה בליל שבועות, ואינן ישנים אף רגע א', כדי להמשיך אותו הכתר עליון דז"א שהיא דיקנא דא"א (ב):

הגהה (ב) צמח – ספרו לי החברים, שהיו נוהגין לקרות ליל שבועות בבית הרב הרח"ו ז"ל, וליל א' של שבועות נתקבצו החברים ז"ל כמנהגם, ולא בא חבר א', ושאלו להרח"ו למה לא בא פלוני, ואמר הרב רח"ו אולי נזדמנה לו טבילת מצוה:

ואח"כ באשמורת הבוקר, מעט קודם עלות השחר, בעת שמשחיר פני הרקיע סוד אילת השחר, אז מצוה לטבול, כדי לקבל תוספות קדושה מבחי' הכתר, ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים,

אנציקלופדיית המצוות

נא

כי אז המלכות טובלות במקוה העליון, שהוא סוד הכתר שער הנ', ויתקן לה כתר בסוד הטבילה, ואנו ג"כ שושבינא דמטרוניתא טובלין עמה, ומוליכין הכלה לבית הטבילה בעת ההיא, (ואז היא טובלת בכתר שער הנ', בסוד וזרקתי עליכם) שנגמר תיקון של מקוה העליון:

ודע, שכל מי שבלילה ההוא לא ישן כלל ועיקר ויהיה עוסק בתורה, מובטח לו שישלים שנתו, ולא יארע לו שום נזק, והוראת חיי האדם הוא בלילה זה:

וזה סוד הטבילה ההיא, ארז"ל חייב אדם לטהר א"ע ברגל, בכל ערב י"ט, צריך לטבול, ויכוין הוי"ה אהי"ה ביודי"ן גי' רגל, וגם כוונת המקוה גימ' אהי"ה דההי"ן. ואחר שיטבול, יתפלל מנחה, ויכוין כי אותו שעה שמכין להתפלה, שמדת המלכות עולה למקומה שהיתה קודם הקטרוג, ולכן

יכוין בכריעה וזקיפה כמו בע"ש בתפלתו תחלה וסוף כנ"ל בע"ש:

והענין – כי בלילה נכנס כתר עליון דז"א, אך היא אינה עולה עמו, רק מקבלת טהרה משם במקומה ובבוקר אז גם היא עולה עד שם ומזדווגת עמו. וז"ס הנזכר בזוהר פרשת אמור, והענין נ"ל שכך שמעתי ממורי ז"ל, כי הנה ידעת איך הכתר של ז"א, וכתר של נוקבא נעשין ברגע א', והוא כי החסד שבת"ת ז"א, היינו חסד ג', נחלק לב', חציו עולה למעלה בכתר, וחציו יוצא אל האחוריים לצורך המלכות. וכאשר עולה החסד למעלה, אז יורד הכתר של ז"א מלמעלה, ויורד עד ראש ז"א, ונתקן אז בחינת הכתר של ז"א. נמצא, כי בחי' החסד העולה, היא גורם ירידת הכתר, והנה כתר נקרא שער הנ' דבינה, לפי שאין הכתר ז"א נעשה כל עצמו, רק מגופא דבינה כנודע, והנה יש בה נ' שערים, והם סוד ה"ח, וכשנגמר תכלית כל

אנציקלופדיית המצוות

נג

החסדים לכנס, אז יורד הכתר. נמצא, כי הכתר כל עיקרו אינו אלא מבחינת החסדים, והוא אחרון שבכולם, ולכן באותו החסד הנחלק, וגורם לכתר לירד, הוא משפיע אל הנוקבא, וטובלת בו ונטהרת:

והנה מה שראוי לקרות בליל שבועות, כדי להמשיך הכתר הנ"ל, הוא זה, שתקרא ג' פסוקים ראשונים, וג' אחרונים, מכל סדר וסדר, ואם נזדמן לו פרשה פתוחה מד' או ה' פסוקים, בין בתחלת הפרשה בין בסוף הפרשה, צריך לקרותה. בפרשת בראשית עד לעשות, סוף פרשת ויכולו. וכן מכל נביא ונביא, וכן של כתובים, וכבר נדפס:

(זה נמצא בס"א - ויכוין בשמות היוצאים מהם, שהם כ"ד קישוטי כלה, שם אחד בכל ספר, והוא יוצא מאות ראשונה ואחרונה, של תיבה שניה, של פסוק אחרון של הספר, אות א' נקוד קבוץ, ושניה קמץ. ואם התיבה בת ב' אותיות היא השם, ובספרים שכופלים פסוק אחד, אין השם יוצא מפסוק

הנכפל, אלא מפסוק אחרון ממש. ועוד יכוין שם אחד, בתיבה שלפני תיבה אחרונה ע"ד הראשון, ויצרף זה השם השני עם שם הראשון, ויכוין אותו מצורף בשם א' של ד' אותיות. ויכוין בו צרוף א' של אדני, וכה יעשה בכל הכ"ד ספרים, בספר ראשון צירוף א' של אדני, ובשני השני עד כלותם. והכ"ד ספרים, הם ה' חומשי תורה, ה' מגילות, ח' נביאים, והם – יהושע, שופטים, שמואל, מלכים, ישעיה, ירמיה, יחזקאל, ותרי עשר כחד חשיבי. והשם יוצא מפסוק אחרון של מלאכי. וה' כתובים והם – תהלים, והשם יוצא מפסוק אחרון דספר חמישי, איוב, משלי, ד"ה, ודניאל עזרא ונחמיה כחד חשיבי, והשם יוצא מפסוק אחרון דנחמיה ע"כ. ובכח הלימוד זה, אנו מושכין כתר לז"א, כמ"ש לעיל.):

(נ"א מע"ח – צריך לקרות דניאל קודם דברי הימים, ואחר כל הסדר נוהגים החברים לקרות אדרא רבא, מן זמן הרב רבי אפרים ז"ל. אמנם הכתובים של מגלת איכה יקרא בלחש, כי הוא י"ט. ותקרא הפטרה דיום א' דשבועות, ביחזקאל, ובחבקוק הפטרה דיום ב', ותכוין בסיום כל ספר, בהשמות

אנציקלופדיית המצוות

נה

היוצאין מס"ת הספרים כ"ד, שהם נגד כ"ד תכשיטי כלה, הנזכר בימי אלול, מכתב יד מורי זלה"ה, והניקוד אות א' בקיבוץ, ואות אחרונה בקמץ, והם בסוד דע"ק וכ"ע עתיקא, והם התדפ עב וכו', ה'ד'ע' בשורוק, ת' פ' ב' בקמץ, ואיני יודע מנין לו. ומה שאני עיינתי וחקרתי הוא, כי אלו השמות יוצאין מר"ת ומס"ת של תיבה שנייה של פסוק אחרון מכל ספר וספר. (מתלמידי אר"י ז"ל, כתבו כ"ד צרופים אחרים, כגון בו, ב' בשורוק ו' בקמץ, היוצא מתיבה הסמוכה לאחרונה שבסוף הספר, כגון בארון. בן, ב' בשורוק בקמץ, וכן בספר ב' בכל מסעיהם בל וכו', ב' בשורוק ל' בקמץ) מהרי"ס, שהם טובים להצלחה ולזכירה, ומסוגלים מאוד לכוין בהם) ע"כ:

ובענין הטבילה של אשמורת יום השבועות כנ"ל, אמר לי רבי יצחק הכהן, כי נלענ"ד שהם אלו השמות ואיני זוכר היטיב, והם להמשיך אל כתר שלה, שעושה עתה כנ"ל ע"י הטבילה, הם בחי' כתר זה, והם בחי' ב' אותיות ראשונים משם ע"ב

וס"ג, שהם יו"ד ה"י יו"ד ה"י גי' ע', וב' מלואים של ע"ב ס"ג, שהם מ"ו ל"ז הכל גי' קנ"ג, הסר מהם ב' כוללים של הב' שמות, נשארים קנ"א כמנין מקוה, ובמקוה הזו טובלת הנוקבא:

צמח – משם הרב ר"ח ז"ל, שהיה אומר כי בלילות הללו כמו שביעי של פסח, וליל שבועות, וליל ה"ר, מצוה לפרוש ולגלות עומק החכמה, לפי שבאלו הימים הזמן גרמא והוא זמן מוכן לסודות וראוי לפרשם אז:

זה מ"כ במחזור של מורי ז"ל, של מועדים כמנהג האשכנזים, בסוף חזרת עמידה דשליח ציבור, ביום א' בשבועות, שם כתוב מבחוק, מכת"י מורי זל"הה, ענין זה, וז"ל, יום א' דשבועות, יקרא י"ג מדות ג"פ, ואח"כ יאמר רבש"ע מלא כל משאלותי וכו', וכן יהי רצון, ויחזור התפילה ג"פ, ואח"כ יאמר ג"פ ואני תפילתי וכו', וכן יעשה במוסף, וביום ב' דיוצר ע"כ, וכן בפסח ובסוכות. ויכוין

כ"ד שמות הנ"ל בניקודים הנ"ל. מ"ש בזוהר פרשת בראשית, כל שתא איקרי אל, והשתא איקרי כבוד אל, כי לכל השנה אין לה שם א"ל, אבל עתה יש לה דעת יותר פנימי, והוא שם ס"ג גי' כבוד א"ל, ודעת זה אין לה אלא בעת הזווג, שהוא יום השבת ויום שבועות שאז דוגמת שבת כנודע, לכן אינו רק יום א', ולא ז' ימים כמו פסח וסוכות. (א):

הגהה (א) א"מ – וקשה, א"כ בשמיני עצרת יהיה ג"כ כך, שהרי הוא ג"כ יום א', וא"כ היינו הך, וצ"ע:

סוד ז' ברכות שבעמידת י"ט, לעיל שער מקרא קודם, וגם ניקוד הויות שבעמידה. סוד מפני היד שנשתלחה וכו' שם, ע"ש כל כוונת תפלת:

ספר
זוהר לחג השבועות
חלק ב'

ספר ג.
של"ה הק'
לחג השבועות

יוצא לאור על ידי "מפעל הזוהר העולמי"
בעיה"ק בית שמש תובב"א
גי' סיון תשע"ו לפ"ק

של"ה

מסכת שבועות

פרק נר מצוה

א. עמוד התורה

חג השבועות הוא אשר ציוה השם יתברך לעשות חג אחר שבעה שבועות של הספירה (ראש השנה ה' א). וקבלתי ממורי הגאון מהר"ש ז"ל מלובלין, שקיבל איש מפי איש עד מפי הגאון רבינו יעקב פולק ז"ל, שלא לעשות קידוש ולאכול בליל ראשון של חג שבועות עד צאת הכוכבים. והטעם, מפני שבספירה כתיב (ויקרא כג, טו) 'שבע שבתות תמימות תהיינה'. ואם כן, כשמקדש בעוד יום, מחסר אותו המקצת ממ"ט ימי הספירה. שהרי חג שבועות הוא

לאחר הספירה, וכשיש ספירה אינו שבועות. וכשמקדש, אם כן מקבל על עצמו החג, ומחסר אותו המקצת מימי הספירה, ונמצא שאינן תמימות. ואל תשיבני ממה שמתפללין אז התפלה מבעוד יום. דזה אינו כלום, דהא ר' (אושעיא) [יאשיה] צלי של מוצאי שבת בשבת, כדאיתא בברכות (כז ב), אף על גב דעדיין ממש שבת גמור הוא. ואל תקשה מקידוש השליח ציבור בבית הכנסת. דזה אינו אלא בשביל אורחים, ולא מחזי כלום כמחסר משבע התמימות, מה שאין כן אילו היה כל יחיד מקדש לעצמו. גם מצינו בהדלקת נרות חנוכה קצת דומה לזה, שהשליח ציבור מדליקן בבית הכנסת בעוד היום (ראה אבודרהם ומהרי"ל הלכות חנוכה), והקהל מחוייבין להמתין מלהדליקם בביתם עד שיגיע זמן ההדלקה (שו"ע ריש סימן תרע"ב).

ב. חייב אדם לטהר עצמו ברגל (ראש השנה טז ב), ולילך לטבול (טור או"ח סי' תר"ג). ומכל שכן ברגל הזוה, שבו טבלו את עצמן כל ישראל אנשים ונשים בציווי השם יתברך, כמו שכתוב (שמות יט, י) 'לך אל העם וקדשתם' גו'. ובזהר פרשת אמור (ח"ג דף צ"ח ע"א, ומובא להלן סוף אות ג) משמע, לטבול קודם עלות השחר לאחר שלמדו כל הלילה. וכן הוא המנהג בארץ ישראל. מכל מקום נראה לי, לטבול גם כן בערב הרגל, כדי שיטהר בהכנסת הרגל, וגם זכר לאבותינו שטבלו בערב הרגל קודם שקיעת החמה, כדמשמע פרק רבי עקיבא (שבת פו ב). דאיתא שם, והא טבולי יום נינהו, אביי בר רבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו, ניתנה תורה לטבולי יום. יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא, אמר ליה רבינא למרימר, ניתנה קאמרת או ראויה קאמרת, אמר ליה ראויה קאמינא. ופירש רש"י, ראויה קאמינא, ראוי לינתן לטבולי יום,

קסברי הני תנאי לא הקפידה תורה על טבולי יום, דלא כתיב הערב שמש אלא לענין קדשים (ויקרא כב, ז), הלכך כל שלשה האמורים לענין פרישה הוזקקו להיות קודם טבילה. ומיהו לא ניתנו לטבולי יום, לפי שטבלו מבעוד יום ולא פלטו, ואם היו פולטות יחזרו ויטבלו משתחשך אבל לא הוצרכו לכך, עכ"ל.

ג. בלילה ההוא של חג שבועות, ידוד השינה מכל מי שרוצה לדבק בקדושה, ויעסוק בתורה כל הלילה. וכדאיתא בזהר (ח"ג דף צ"ז ע"א - צ"ח ע"א), רבי אבא ורבי חייא הוו אזלי באורחא, אמר רבי חייא, כתיב (ויקרא כג, טו) 'וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה', מאי קא מיירי, אמר ליה הא אוקמוה חברייא, אבל תא חזי, ישראל כד הוו במצרים הוו ברשותא אחרא, והוו

אנציקלופדיית המצוות

סה

אחידן במסאבותא, כאתתא דא כד היא יתבא ביומי דמסאבתא, בתר דאתגזרו עאלו בחולקא קדישא דאיקרי ברית, כיון דאתאחדו ביה פסק מסאבותא מנייהו, כדא אתתא כד פסקו מנה דמי מסאבותא. בתר דאתפסקו מנה מה כתיב (שם טו, כח) 'וספרה לה שבעת ימים'. אוף הכא כיון דעאלו בחולקא קדישא פסקא מסאבו מנייהו, ואמר קודשא בריך הוא מכאן ולהלאה חושבנא לדכיותא.

'וספרתם לכם', לכם דייקא, כמה דאת אמרת 'וספרה לה שבעת ימים' (שם), לה לעצמה, אוף הכא לכם לעצמכם, ולמה, בגין לאתדכאה במיין עלאין קדישין, ולבתר למייתי לאתחברא ביה במלכא ולקבלא אורייתא.

כתיב (שם) 'וספרה לה שבעת ימים', אוף הכא שבע שבתות, אמאי שבע שבתות, בגין למזכי לאתדכאה במיין דההוא נהר דנגיד ונפיק ואקרי מים חיים,

וההיא נהר שבע שבתות נפקו מיניה. ועל דא שבע שבתות ודאי, בגין למזכי ביה כמה דאתתא זכיו דילה בלילא לאשתמשא בבעלה. כך כתיב (במדבר יא, ט) 'וברדת הטל על המחנה לילה', על המחנה כתיב, ולא כתיב וברדת הטל לילה, ואימתי נחת האי טלא, כד קריבו ישראל לטורא דסיני כדין נחת ההוא טלא בשלימו באדם ואתפסקא זוהמתן מנייהו ואתחברו ביה במלכא וקבילו אורייתא לכנסת ישראל. הא אוקימנא ובההוא זמנא ודאי 'כל הנחלים הולכים אל הים' (קהלת א, ז) לאתדכאה ולאסחאה וכלא אתקשרו (ס"א: אתקדשו) ואתחברו ביה במלכא קדישא.

תא חזי, כל בר נש דלא מני חושבנא דא, אינון שבע שבתות תמימות למזכי לדכיותא דא, לא אקרי טהור ולאן בכללא דטהור הוא, ולאן הוא כדאי למהוי ליה חולקא באורייתא. ומאן דמטי טהור להאי יומא, וחושבנא לא אתאביד מיניה, כד

מטי להאי ליליא, לבעי ליה למלעי באורייתא,
ולאתחברא בה ולנטרא דכיו עלאה דמטי עליה
בההוא לילא ואתדכי.

ואוליפנא דאורייתא דבעי ליה למלעי בהאי ליליא,
אורייתא דבעל פה, בגין דידכון (ס"א: דיתדבק) כחדא
ממבועא דנחלא עמיקא, לבתר בההוא יומא, ליתי
תורה שבכתב ויתחבר בהו, וישתכחון כחדא בזיווגא
חד לעילא, כדין מכריזי עליה ואמרי 'ואני זאת
בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר
שמתי בפיו' וגו' (ישעיה נט, כא).

ועל דא, חסידי קדמאה לא הוו ניימי בהאי לילא,
והוו לעאן באורייתא, ואמרי ניתי לאחסנא ירותא
קדישא לן ולבנן, בתרין עלמין, וההוא ליליא כנסת
ישראל אתעטרא עלייהו ואתיא לאזדווגא ביה
במלכא, ותרוייהו מתעטרי על רישייהו דאינון
דזכאין להכי.

רבי שמעון הכי אמר, בשעתא דמתכנשו חברייא בהאי ליליא לגביה, ניתי לתקנא תכשיטי כלה, בגין (דאשתכח) [דתשתכח] למחר בתכשיטה ותקונהא לגבי מלכא כדקא יאות. זכאה חולקיהון דחברייא (כי) [כד] יתבע מלכא למטרוניתא, מאן תקין תכשיטה, ואנהיר עטרהא ושוי תקונהא, ולית לך בעלמא מאן דידע לתקנא תכשיטי כלה אלא חברייא, זכאה חולקיהון בעלמא דין ובעלמא דאתי.

תא חזי, חברייא מתקני בהאי ליליא תכשיטה לכלה ומעטרי לה בעטרהא לגבי מלכא, ומאן מתקין ליה למלכא בהאי ליליא לאשתכחא בה (בכלא) [בכלה] לאזדווגא בה במטרוניתא נהרא קדישא עמיקא דכל נהרין אימא עילאה, הדא הוא דכתיב (שיר השירים ג, יא) 'צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה' וגו'. לבתר דאתקינת ליה למלכא

אנציקלופדיית המצוות

סט

ואת עטרית ליה, אתיית לדכאה לה למטרוניתא ולאיןון דמשתכחי גבה.

למלכא דהוה ליה בר יחידאי, אתא לזווגא ליה במטרוניתא עלאה, מאי עבדית עמיה, כל ההוא ליליא עאלת לבי גניזוהא אפיקת עטרא עלאה בשבעין אבני יקר סחרנהא, ואת עטרית ליה, אפיקת לבושין דמלכו ואלבישת ליה, ואתקני ליה בתיקוני דמלכין.

לבתר עאלת לבי כלה, חמאת עולמתהא דקא מתקני עטרהא ולבושהא ותכשיטהא לתקנא לה, אמרת לון הא אתקינת בי טבילה אתר דמיין נבעין וכל ריחין ובוסמין סוחרני איןון מיין לדכאה לכלתי, לייתי כלתי מטרוניתא דברי ועולימתהא ויתדכון בההוא אתר דאתקינת בההוא בי טבילה דמיין נבעין דעמי, לבתר תקינו לה לתכשיטהא, אלבישו לה לבושא, אעטרא ליה בעטרהא, למחר

כד ייתי ברי לאזדווגא במטרוניתא, יתקין היכלא לכלהו וישתכח מדוריה בכו כחדא.

כך מלכא קדישא ומטרוניתא וחברייא כהאי גוונא ואימא עלאה דמתקנת כלא. אשתכח דמלכא עילאה ומטרוניתא וחברייא מדוריהון כחדא ולא מתפרשין לעלמין, הדא הוא דכתיב (תהלים טו, א - ב) 'ה' מי יגור באהלך' וגו'. 'הולך תמים ופעל צדק', מאן הוא, אלא אלין אינון דמתקני למטרוניתא בתכשיטהא בלבושהא בעטרהא, וכל חד פועל צדק אקרי. אמר רבי חייא, אלמלא לא זכינא בעלמא אלא למשמע מלין אלין דיי. זכאה חולקיהון דאינון דמשתדלי באורייתא וידעין אורחוי דמלכא קדישא דרעותא דילהון באורייתא, עלייהו כתיב (שם צא, יד) 'כי בי חשק ואפלטהו', וכתיב (שם שם, טו) 'אחלצהו ואכבדהו', עכ"ל.

אנציקלופדיית המצוות

עא

ד. וסדר הלימוד של זה הלילה, כבר נתפרסם ונודע לרבים על ידי הקונטרסין שנתפשטו. והמנהג הזה נתפשט בכל ארץ ישראל ובכל המלכות, אין נקי, כולם כאחד מגדולים ועד קטנים, וכן קיימו וקבלו עליהם ועל זרעיהם. ומאחר שהוספתי גם כן נופך משלי בענין סדר לימוד זה הלילה, על כן ארשום הכל ביחד.

ה. החרדים לדבר ה', ישתדלו שיהיה מנין ביחד, דאכל ביה עשרה שכינה שריא (סנהדרין לט א). צריך ללמוד חלק מתורה, נביאים, כתובים, ששה סדרים, ספר יצירה, זהר, תרי"ג מצוות. והנה, כל תורה שבכתב, צריך לקרות ששה פסוקים מכל סדרה וסדרה, וכן מכל ספר מכ"ד ספרים, דהיינו שלשה פסוקים ראשונים ושלשה פסוקים אחרונים. וכבר ידעת, תורה שבכתב היא ו' מהשם, סוד תפארת.

והנה תפארת הכלול מחסד וגבורה, נגד זה שלשה פסוקים ראשונים, ויסוד שהוא משך התפארת הוא כלול מנצח והוד, נגד שלשה פסוקים אחרונים. ככה ינהג בכולם, זולת איזה פרשיות נפלאות ראוי לקרות אותם.

מתחיל בבראשית, וקורא כל מעשה בראשית, עד... 'אשר ברא אלהים לעשות' (בראשית ב, ג). ואחר כך שלשה פסוקים אחרונים. אחר כך נח, לך לך, וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא, וישלח, וישב, מקץ, ויגש, ויחי, שמות, וארא, מכל אחד ששה פסוקים כנזכר לעיל. ובפרשת בא, שלשה פסוקים הראשונים, ואחר כך מן (ויאמר אל משה) [וידבר ה' אל משה לאמר] קדש לי כל בכור' (שמות יג, א) עד סוף כל הפרשה. ובפרשת בשלח, יתחיל ויקרא הכל, עד 'כי אני ה' רפאך' (שם טו, כו). ואחר כך שלשה פסוקים אחרונים. ובפרשת יתרו, שלשה פסוקים ראשונים, ואחר כך יתחיל מן 'בחדש

אנציקלופדיית המצוות

עג

השלישי' גו' (שם יט, א) עד סוף כל הפרשה. ובפרשת משפטים, שלשה פסוקים הראשונים, ואחר כך מ'ואל משה אמר' (שם כד, א) עד סוף הפרשה. ואחר כך תרומה, תצוה, כל אחד ששה פסוקים כנזכר לעיל. אחר כך פרשת כי תשא, שלשה פסוקים ראשונים ואחר כך מ'ויאמר ה' אל משה' (שם לד, א) עד סוף הפרשה. ואחר כך מן [פרשת] ויקהל כו'... עד פרשת ואתחנן, מכל פרשה ששה פסוקים. זולת פרשת נשא יוסיף לקרות גם כן פרשת ברכת כהנים מן 'וידבר ה' אל משה' גו' (במדבר ו, כב)... עד 'ואני אברכם' (שם שם, כז). ואחר כך בפרשת ואתחנן שלשה פסוקים הראשונים, ואחר כך מ'ויקרא משה אל' גו' (דברים ה, א)... עד 'וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך' (שם ו, ט), ואחר כך שלשה פסוקים אחרונים. ובפרשת עקב, שלשה פסוקים ראשונים, ובפרשת 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך' גו' (שם י, יב) עד 'זבת חלב

ודבש' (שם יא, ט). ואחר כך פרשת 'והיה אם שמוע' גו' (שם שם, יג)... עד 'על הארץ' (שם שם, כא), ואחר כך שלשה פסוקים האחרונים. ואחר כך בפרשת ראה שלשה פסוקים ראשונים, ואחר כך מן 'שבעה שבועות תספר לך' (שם טז, ט) עד סוף הפרשה. ושופטים, כי תצא, כי תבא, נצבים, וילך, האזינו, ששה פסוקים מכל פרשה כנזכר לעיל. אחר כך 'וזאת הברכה' כולה. (ובסיום תורה יאמרו קדיש).

אחר כך נביאים ראשונים ואחרונים כסדר הזה, ששה פסוקים מכל אחד, רק ביחזקאל יקרא ההפטרה של שבועות כולה (יחזקאל א, א - כח; ג, יב). ובחבקוק, 'תפלה לחבקוק' (חבקוק פרק ג') עד גמירא. (ובסיומם יאמרו קדיש). אחר כך כסדר הזה בכתובים. ופסוקי איכה יאמר בנחת. ויאמר (ו) מכל ספר ששה פסוקים, רק בספר תהלים יאמר גם כן המזמור 'השמים מספרים כבוד אל' (תהלים יט), ומזמור 'יקום אלהים' (שם סח), וכל המזמור דתמני

אנציקלופדיית המצוות

עה

אפי (שם קיט). ובסוף משלי, מן 'אשת חיל' גו' (משלי לא, י) עד סוף. (ובסיומם יאמרו קדיש). אחר כך מתחיל בסדר משניות של ששה סדרים, ומכל מסכת ילמדו משנה ראשונה ומשנה אחרונה (וילמוד כסדר זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים, טהרות. ובסיום כל סדר יאמרו קדיש דרבנן). אחר כך ספר יצירה, משנה ראשונה ואחרונה. (ויאמרו קדיש). אחר כך בזהר פרשת אמור (הנזכר לעיל אות ג'). (ויאמרו קדיש דרבנן). אחר כך, יקראו תרי"ג מצוות כפי המסודרים ברמב"ם או בסמ"ג או איזה סדר המובחר. ואחר השלמת תרי"ג מצוות יאמרו, רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל כו' (מכות כג ב), ויאמרו קדיש דרבנן. ובאחרונה, קרוב לשיאור היום, יקראו כל שיר השירים, ויאמרו קדיש. ובהאיר היום ילכו לטבילה. הרי י"ג קדישים, מספר אח"ד. וכל מה שקורין בתורה שבכתב, יקראו הכל בניגון הטעמים, וזהו מעלה גדולה.

ו. ולהראות גדולת מעלת זה הלילה, איך שחביב לפני הקדוש ברוך הוא לבלתי נדום רגע אחת מדביקות התורה, גם יש רשות להפסיק בין ענין לענין לדבר דברי התעוררות מוסר ופשפוש מעשים ולתקן תקנות ליראת ה', אכתוב לכם מעשה שאירע קרוב לזמנינו, והועתק מכתב המקובל הר"ר שלמה הלוי אלקביץ, שהיה מתחבר בבית של רבינו בית יוסף, והופיע עליו רוח הקודש. וזה נוסח הכתב:

ז. דעו לכם, כי הסכמנו החסיד נר"ו ואני עבדו, ועבדיכם מהחברים, לעמוד על נפשינו ליל שבועות ולנדד שינה מעינינו ותהלה לאל כן עלה בידינו כי לא הפסקנו רגע, רק אשר תשמעו ותחי נפשכם. וזהו הסדר שתקנתי וסדרתי בלילה ההוא. ראשונה תורה, קרינן מפרשת בראשית עד 'ויכלו' (בראשית

אנציקלופדיית המצוות

עז

ב, א - ג) בנעימה בקול גדול. אחר כך 'בחדש השלישי' (שמות יט, א) עד סוף סידרא. עוד מפרשת משפטים 'ואל משה אמר' (שם כד, א) עד סוף סידרא. עוד מפרשת ואתחנן 'ויקרא משה אל כל ישראל' (דברים ה, א) עד סוף פרשת 'שמע ישראל' (שם ו, ט). עוד מפרשת וזאת הברכה 'ויעל משה' עד 'לעיני כל ישראל' (שם לד, א - יב). עוד ההפטרה (דשבועות) 'ויהי בשלשים שנה' (יחזקאל א, א), והפטרה 'תפלה לחבקוק הנביא' (חבקוק ג, א). אחר כך מזמור 'השמים מספרים' (תהלים יט), ומזמור 'יקום אלהים' (שם סח), אחר כך ה'אלפא ביתא' (שם קיט), בלא השירות (שם מפרק קכ). אחר כך כל מגילת שיר השירים, וכל מגילת רות, ואחר כך פסוקים אחרונים של דברי הימים. וכל זה באימה ביראה בניגון ובטעם, לא יאומן כי יסופר. ואחר כך למדנו משנה כל סדר זרעים. ואחר כך למדנו על דרך האמת.

ח. ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה, ולמדנו שתי מסכתות, זיכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחיתוך אותיות, וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים. והיה הנעימות רב והקול הולך וחזק, ונפלנו על פנינו, ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא. והדיבור ההוא מדבר עמנו, והתחיל ואמר, שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים, ידידי אהובי. שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה, אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה. התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שמחו ועלצו ודעו כי אתם מבני עליה, וזכיתם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני

אנציקלופדיית המצוות

עט

הקדוש ברוך הוא, ובקע כמה אוירים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו, ושרפים דממו, והחיות עמדו, וכל צבא מעלה (להקדוש) [והקדוש] ברוך הוא שומעים את קולכם.

והנני המשנה האחת המייסרת את האדם, באתי לדבר אליכם, ואם הייתם עשרה הייתם (מתעלה) [מתעלים] יותר ויותר, אבל עם כל זה נתעליתם ואשריכם ואשרי יולדתכם ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעליתי הלילה הזה, ועל ידי החברים אשר בעיר הגדולה, עיר ואם בישראל, ואין אתם כאותם השוכבים על 'מטות שן', שינה שהוא אחד מששים במיתה (ברכות נו ב), 'וסרוחים על ערסותם'. ואתם נדבקתם בידו"ד, והוא שמח בכם. לכן בניי התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורתי ביראתי. ואילו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבכם, ולא

שחוק בפיכם, בזוכרכם כי בסיבתכם אני מושלכת בעפר. לכן חזקו ואמצו ועלצו בניי ידידי המהדרים, ואל תפסיקו הלימוד, כי חוט של חסד משוך עליכם, ותורתכם עריבה לפני הקדוש ברוך הוא. לכן עמדו בניי ידידי על רגליכם והעלוני, ואמרו בקול רם כיום הכיפורים 'ברוך שם כבוד' כו'.

ט. ועמדנו על רגלינו וקטרי חרצינו משתריין, ואמרנו בקול כאשר נצטוינו. וחזר ואמר, אשריכם בני, שובו אל לימודכם ואל תפסיקו רגע, ועלו לארץ ישראל, כי לא כל העתים שוות ואין מעצור להושיע ברב או במעט, 'ועיניכם אל תחוס על כליכם', כי טוב הארץ העליונה תאכלו, 'ואם תאבו ושמעתם, טוב הארץ ההיא תאכלו'. לכן מהרו ועלו, כי אני המפרנסת לכם ואני אפרנסכם, ואתם

אנציקלופדיית המצוות

פא

שלום ובתיכם שלום, וכל אשר לכם שלום, 'ה' עוז לעמו יתן' כו'.

את כל הדברים האלה דבר אלינו, ושמעה אזנינו, ורבות כהנה וכהנה מענייני החכמה, כמה וכמה הבטחות גדולות. וכולנו געינו בבכיה מרוב השמחה, וגם בשמענו צרת השכינה בעונותינו, וקולה כחולה המתחננת אלינו, ואז נתחזקנו עד אור הבוקר ולא פסק גירסא מפומנא בגילה ורעדה.

י. ויהי בבקר, הלכנו וטבלנו, כאשר עשינו שני ימים קודם, ושם מצאנו לשלשה החברים אשר לא נמצאו שמה בלילה ההוא, וגערנו בהם ונספר להם את כל הטובה אשר עשה ה' עמנו, וימת לבם בקרבם וסטרו פניהם וגעו בבכיה, וגם אנחנו התחזקנו כנגדם, יען בסבתם לא זכינו עוד והפסדנו, כאשר אמר למעלה. ויאמרו, מי יתן

והלילה הזאת השניה נתחבר ביחד ונהיה עשרה, והסכמנו לעשות כן. ועם שבלילה הראשון שינה בעינינו לא ראינו אפילו רגע כמימריה, וגם ביום לא הונח לישן, כי דרוש דרש החסיד נר"ו אחר המנחה, וישבנו שם. ועם כל זה שנסנו בעוז מתנינו ועשינו בלילה השניה כסדר הראשון, ומרוב השמחה שהיינו עשרה, לא המתינה עד עת קרוא המשנה, ולא עד חצות כמו בלילה הראשון שהיה ממש בחצות הלילה, רק תיכף שהיינו קוראים דברות של משנה תורה, בהגיענו אל פרשת 'שמע', קול דודנו דופק. והתחיל, 'שמעו ידידים המהדרים מן המהדרים, הקיצו ורננו שוכני עפר, בסוד עפר העליון שני ההי"ן' כו', ודברים רבים של חכמה אמר הנה. אחר כך אמר, 'אשריכם ידידי אשריכם המעלים אותי, כמה וכמה נתעליתם שאתם עשרה לכל דבר שבקדושה, אשריכם בעולם הזה אשריכם ואשרי יולדתכם, אל תיראו חרפת אנוש, ומגדופם

אנציקלופדיית המצוות

פג

אל תחתו, כי אתם המעלים לכנסת ישראל, ודעו כי אתם מבני עליה' כו', כדלעיל, 'ואתם מתדבקים בי, והכבוד חופף על ראשיכם, וחוט של חסד משוך עליכם, ואלמלי ניתן רשות לעיין הייתם רואים האש הסובבת הבית הזה, לכן חזקו ואמצו ואל תפסיקו הקשר, והעלוני בקול רם, שמע ישראל, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כיום הכיפורים', ודברים אחרים כמו חצי שעה. וחזרנו לסוד הלימוד.

יא. ואחר כך כחצות הלילה, חזר הדיבור פעם שנית, ודיבר שיעור שעה ויותר, וחזר לשבח ענין הלימוד ההוא. ואמר, 'ראו, השמע עם קול מדבר ככם' 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך', אם זה כמה מאות שנה שמעו או ראו כדבר הזה, ואתם זכיתם. ולכן מכאן והלאה תהיינה עיניכם פקוחות

על דרככם, 'ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק', 'והחלש יאמר גבור אני', והחזיקו עצמכם לגדולים, כי אתם מבני היכלא דמלכא, וזכיתם לפרוודור, השתדלו ליכנס לטרקלין, ולא תצאו מהפרוודור, כי אשר יצא מפתח שער הפרוודור דמו בראשו. הקיצו בניי וראו כי אני מסברת אתכם, הקיצו ידידי, התאמצו והיו לבני חיל, ועתה אל תתלוצצו, חזקו ועלצו, וחוט של חסד (ה)משוך עליכם מידי יום ביומו.

זרו הלאה ומעכו אותה וראו כי אתם שכורים מחמדת העולם, הקיצו שכורים, כי הנה יום בא, ויסיר האדם את אלילי כספו ומאודיו בהנאת העולם, ואת אלילי זהבו חמדת הממון, ועלו לארץ ישראל, כי יש לאל ידכם, רק שאתם מוטבעים בטיט חמדת תבל והבליו, והיוצא מכם ונזור אחור דמו בראשו, וראו את אשר זכיתם אתם מה שלא זכו אחרים מכמה דורות'. והאריך הרבה בענין הזה.

יב. ועתה בנים שמעו לי, הטו אזנכם, תנו לבבכם, מי פתי ישמע הדברים האלה ולא יקח ערמה, וחסר לב ולא יקנה, מי עיור ועינים לא יראה זכות בזה, ולא יתן אל לבו לשוב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו. ומעיד אני שמים וארץ, כי כל זה שדברתי פה ובקונטריס, אינו חלק אחד ממאה ואחד. ואפילו בקונטריס ההוא, תראו בין תיבה לתיבה סגולתא כזה / במקור ישנו ציור של סגול / לפעמים. והוא הוכחה, כי שם היה דבר נעלם, ולא הרשיתי עצמי לכתוב אותו. אחי ועמי שמעו ותחי נפשיכם, כי החברים השלמים אשר ראו כל זה, רוח חדשה נתן בקרבם. וגם ביום השבת, חזר הדיבור אל החסיד, והפליא לשבח את אשר עשינו בשני הלילות האלה, ואמר פעם ופעמיים ושלש, פקוד לחבריא דיסתמרון מחובייהו, מאחר שנכנסו לפרוזדור ישתדלו ליכנס לטרקלין, כי אשר יצא

החוצה דמו בראשו, ואנחנו נקיים. ואז עמד החסיד קודם אכילת הבוקר, וקבצם כולם ביחד, ודיבר הוא אליהם והתרה בהם כאשר ציוה, ואחר כך אמר, 'אני עבדכם'. ויענו כולם ויאמרו, 'נעשה ונשמע', ותקנו תקנות רבות. ואחר מהן, שיהיה יום רביעי כולו לזכר החורבן, ושלא נאכל בשר ולא נשתה יין לילו ויומו כל כ"ד שעות, אם לא יהיה בסעודת מצוה או אכסניא או הולך בדרך. וכאלה רבות.

יג. ואתם אחי, הקיצו חזקו ואמצו עלצו בעבודת יוצרנו, וראו כי כפי המובן מדברי המגיד, ליל ראשון של שבועות גם אתם או כולכם או מקצתם כמו כן נועדתם לעבוד את ה' וכן נזכרתם, ובלילה השני לא נזכרתם, לכן עמדו על נפשכם ושימו כל הדברים האלה על לבבכם, ומי יתן והיה פי המדבר

אנציקלופדיית המצוות

פז

אליכם, אז תראו ותתמהו, ופקחו עיניכם ממה שהובטח בקונטרס הזה במראה אחרונה, כי (נזכר) [נזכה] החסיד ואני לשבת בארץ והחברים, ויבא מלאכים כו'. לכן כל אחד יתן אל לבו ועיניכם אל תחוס על כליכם. ולא יעצים עיניכם חמדת העולם ומיעוט ההבטחה, פן תתנחמו ואין לאל ידיכם, כי כבר אמר (שיר השירים ב, יב) 'עת הזמיר הגיע', ולא כל העתים שוות, פקחו עיניכם, ואין לי פנאי להאריך בזה יותר, ולבי בוער בקרבי, ראו כמה סיבות סבב האל עלי, מה שאין לשכל האנושי מבואר כן, ואני בער ולא אדע, והיתה הכוונה מאתו יתברך להראות אלי הענין הגדול הזה. ואתם גם אתם התאוששו והתקוששו והשיבו על לב, 'והחלש יאמר גבור אני' 'ואיש את רעהו יעזורו', ואני את נפשי הצלתי חזקו אל תרפו ידיכם, ודעו כי גם קבלו החברים הנה כי בערב תשעה באב לא יאכלו שום תבשיל ואפילו של

עדשים וזה כל היום, ובסעודה המפסקת – פת חריבה וקיתון של מים, וכאלה רבות עמהם. לכן חושו על כבוד יוצרכם ותנו אליו כבוד, והזהרו פן תתנחמו חלילה, ואל שדי אתחנן, יתן בלבבכם לחוס על עצמכם, ויזכני להתאחד עמכם (אל) [על] אדמת הקודש לעבדו שכם אחד, אמן. כה דברי לשוני, אחיכם שלמה הלוי אלקוויץ. עד כאן לשון הכתב.

אשרי עין ראתה כל אלה, על כן כל אחד יקדש ויטהר עצמו בתוספת קדושה וטהרה. וטוב שיזהרו שלא ידברו באותו הלילה בשום לשון חול, רק הכל בלשון הקודש.

יד. ההפטרה של חג השבועות, שהיא במעשה המרכבה דיחזקאל (פרק א'), קבלתי מאבא מורי זלה"ה לאומרה בעמידה. וכהא דאיתא בחגיגה פרק

אנציקלופדיית המצוות

פט

אין דורשין (יד ב): תנו רבנן, מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה מהלך בדרך ורבי אלעזר בן ערך מחמר אחריו, אמר לו, רבי, שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה. אמר לו, לא כך שניתי לכם, ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו. אמר לו, רבי, תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני. אמר לו, אמור. מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור, ונתעטף וישב על האבן תחת הזית. אמר לו, רבי, מפני מה ירדת מעל החמור. אמר, אפשר אתה דורש במעשה מרכבה ושכינה עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו, ואני ארכב על החמור, עד כאן.

טו. העולם אינן נזהרין בחג השבועות, כשמחלק השמש בבית הכנסת חלק כחלק לכל איש ואיש, עשבים המריחים, בשעה שמנגן השליח ציבור האל

זוהר לחג השבועות חלק ב'

בתעצומות, והם מיד כשלוקחים מריחים. וזה אינו נכון, דממה נפשך עבדי איסורא, אם מברכין ברכת הריח, נמצא דהם מפסיקין בדיבור ברכה זו במקום שאסור לדבר, דהא אסור לדבר מכי מתחיל ברוך שאמר עד לאחר סיום התפלה (טוש"ע או"ח סי' נ"א ס"ד). ואם מריחין בלא ברכה, זו קשה מהראשונה, שנהנין בלא ברכה. על כן יזהר כל אחד שלא להריח בהם מיד בלקיחתן, רק לאחר סיום התפלה, יעמוד לו ריוח והצלה.

טז. העולם נוהגין לאכול בחג השבועות מאכלי חלב, ואחר כך אוכלין בשר, לקיים 'ושמחת בחגך' (דברים טז, יד), ואין שמחה בלא בשר (פסחים קט א). אז צריך לדקדק להתקדש, בפרט ביום קדוש כזה שהוא מתן תורתנו, לעשות קינות והדחה היטב, ולהפסיק בברכת המזון ולהמתין שעה, ואחר כך

אנציקלופדיית המצוות

צא

יפרוס מפה אחרת, ויערוך השלחן ובשר. ורמוז לדבר 'ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו' (שמות כג, יט), שיהיה נזהר שלא יערבבם. ומי שמתקדש בזה ביותר, קדוש יאמר לו.

יז. הגאון מהרש"ל ז"ל התיר החלב שנחלב ביום טוב ראשון של שבועות לאוכלו באותו יום, ואם נחלב בשבת שלפניו – ה' סיון, אין לאכלו עד יום שני, עיין בתשובותיו (סימן ע"ה). וכן הורה מהר"י מוליץ ז"ל (מנהגי מהרי"ל הל' שבועות).

יח. חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה. ובפסחים פרק אלו דברים (סח ב): הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. מר

בריה דרבינא יתיב כולא שתא בתעניתא בר מעצרתא ויומי דפוריא כו'. רב יוסף ביומא דעצרתא עביד ליה עגלא תילתא, אמר, אי לאו ההוא יומא, כמה יוסף איכא בשוקא. מכל מקום 'גילו ברעדה' (תהלים ב, יא) כתיב, והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחנית והודת והלל להשם יתברך, שנתן לנו התורה, מתעורר מאד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה, לקיים 'והגית בו יומם ולילה' (יהושע א, ח), כי היום הקדוש הזה, הוא יומא דדינא.

יט. וזה לשון תולעת יעקב דף נ"ח (סתרי חג השבועות): ודע, כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני האדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם, וכמו שתקנו לומר (במוסף דר"ה) 'זה היום תחלת מעשיך'

כדברי רבי אליעזר שאמר בתשרי נברא העולם (ראש השנה י ב), כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם, להשגיה ולדרוש על מעשה העולם, ולדונו על פירות האילן, כדאיתא בפרק קמא דראש השנה (טז א) בארבע פרקים העולם נידון וכו', בעצרת על פירות האילן. וכבר ביארנו, כי הפירות ההם הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא, והעולם נידון ביום זה על התורה שנתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן, בלא השלימם בתורה ובמצות כראוי. ועוד ירמוז היום הקדוש הזה, אל העולם שאחר התחייה, שאז יתענגו בני העולם ההוא בגוף ובנפש יחד מן הסעודה השכלית המעותדת להם, כמו שהיה מתענג אדם הראשון בגוף ובנפש קודם שחטא, כי אז יחזור העולם לשלמותו הראשונה. ולדוגמא זו בא הקרבן ביום זה חמץ ומצה, חמץ כנגד הגוף, ומצה כנגד הנפש,

והחמץ והמצה קרבים יחד על גבי מזבח. גם הנפש והגוף יתענגו יחד בעידון העולם ההוא, שהוא זיו השכינה, כמו שמצינו למשה ואליהו (סוכה ה א; מגילה יט ב), עכ"ל.

היום הזה זמן מתן תורתנו, על כן נתעורר באיזה עניינים מתלמוד תורה

כ. כתיב (יהושע א, ח) 'לא ימוש ספר התורה הזה מפִּיךָ, והגית בו יומם ולילה'. זה לשון הטור יורה דעה סימן רמ"ו, והועתק מדברי הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ח): כל אחד מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין אם הוא זקן גדול, אפילו עני המחזר על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר (שם) 'והגית בו יומם ולילה', עד כאן.

כא. במדרש (מדרש שמואל רפ"א): רב פנחס בשם רבי חלקיא אמר, הקובע עתים לתורה מיפר תורה, שנאמר (תהלים קיט, קכו) 'עת לעשות לה' הפרו תורתך', עד כאן. ולכאורה תמוה, דהא קבעת עתים לתורה היא המעלה הראשונה שעליה האדם נשאל בתחלת דינו (שבת לא א). אלא לא קשיא, אדם שהוא פנוי מעסקי הזמן ואינו טרוד במחייתו מחוייב ללמוד יומם ולילה בלי ביטול רגע כמימריה, רק הזמן שמתפלל והאכילה ומעט שינה. ואם הוא רוצה לקבוע עת, הוא מיפר התורה, רק תמיד בתורת ה' יהיה חפצו 'ובתורתו יהגה יומם ולילה' (תהלים א, ב). וענין מעלת קביעת העתים נאמר על מי שטרוד במחייתו או במלאכתו, אזי על כל פנים יקבע עתים לתורה. ואמר קובע 'עתים' לשון רבים, ולא אמר קובע 'עת', כי לא די בקביעת עת אחת, רק יהיה לו הרבה עתים

בכל יום, דהיינו בכל העיתות שהוא פנוי מעסקיו וצרכיו.

כב. ובפרק קמא דקידושין (ל א) זה לשונם: אמר רב ספרא משום רבי יהושע בן חנניא, מאי דכתיב (דברים ו, ז) 'ושננתם לבניך', אל תקרא ושננתם אלא ושלשתם, לעולם ישלש אדם שנותיו, שלישי במקרא שלישי במשנה שלישי בתלמוד, מי ידע כמה חיי. לא צריכא אלא ליומי, עד כאן. וזה לשון תוספות [ד"ה] לא צריכא אלא ליומי: פירש בקונטרס, ימי השבת, כלומר שני ימים מקרא [ושני ימים משנה] ושני ימים תלמוד, ולא נהירא, דאם כן אכתי הוה מצי למיפרך מי ידע כמה חיי. ונראה לי לפרש, בכל יום ויום עצמו ישלש. על כן תיקן בסדר רב עמרם גאון, כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דזמרה, לומר מקרא ומשנה ותלמוד.

ורבינו תם פירש, שאנו סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין (כד א) בבל בלולה במקרא במשנה ובתלמוד, דתלמוד בבלי בלול מכולם, עכ"ל. על כן צריך האדם ליזהר להיות שונה הלכות בתלמוד בכל יום ויום כל ימי חייו, ואף שיוצא לרבינו תם בתלמוד בבלי, זהו לענין כל יום ויום, מכל מקום צריך האדם לראות שילמוד תורה נביאים וכתובים ומשנה ותלמוד. וילמד תורה שבכתב, תורה נביאים וכתובים כסדר זה אחר זה. ואחר כך תורה שבעל פה, שיתא סדרי משנה בזה אחר זה, וכל כך פעמים ילמוד אותם, עד שיהיו שגורים לו בעל פה, וההלכה בתלמוד בכל יום ויום, כדי שיהיה יוצא שישליש כל יום כו'.

כג. 'ולמדתם את בניכם' (עפ"י דברים יא, יט) כסדר הזה, הנער כשיתחיל ללמוד מקרא, לא יזוז עד

גמר תורה ונביאים וכתובים היטב היטב, לא ידלג מפרשה לפרשה של שבוע, רק זה אחר זה, ולא יזוז משום פסוקים עד שידע הנער פירוש המלה עם הפעולה והחיבור, דהיינו ביאור הפסוק. וגם חלק גדול מחכמת הדקדוק טוב ללמוד בעודו נער, שאז כתובים על לוח לבו והם לזכרון תמיד. אחר כך משניות כולם מן שיתא סדרא שיהו שנונים בעל פה, ואחר כך התלמוד באורך ורוחב, ופוסקים, ואז 'מלאה הארץ דעה' (ישעיה יא, ט).

כד. ועיקר הכולל הכל, יהיה נעקר ונשרש מן העולם השם של 'בין הזמנים', לא יזכר ולא יפקד, רק כל העתים שוים לטובה, יתנהגו במנהג אחד לתורה, כמו שכתוב (יהושע א, ח) 'והגית בו יומם ולילה'.

אנציקלופדיית המצוות

צט

כה. וענין החילוקים, יהיו בטלים ומבוטלים, ומי יתן שלא היו בעולם. ואף אם יאמר האומר שהוא מגיד קרוב לפשוטו ומגיד הרבה עניינים אמתיים, מכל מקום כשמעורב בו אפילו דבר אחד שאינו אמת, אוסר במשהו, ומי יוכל לשער העון פלילי להפוך דברי אלקים תורת אמת. והנה שמעתי דיבת קצת מחכמי הדור האומרים, באם לא עוד החילוק, מה גבר מגוברין, כי אז יקומו הרבה לתפוס ישיבה. על הדברים האלה ראוי לקרוע, להיות ממעט בכבוד שמים, כדי להרבות כבודו. ועוד 'מי יתן כל עם ה' נביאים' (במדבר יא, כט), כי אז יתרבו הדעות.

כו. והנה, יש כת משוגעים האומרים החילוק מחדד. האומר כן ראוי לנזיפה. חדא אף אם היה כן, וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירו (שבת ד א),

קל וחומר חטא גדול ונורא כזה. ועוד, כשנעשה מחודד מה עושה בחידודו, הלא אין חידודו אלא שמבלה ימיו בדבר הזה ומדבר סרה על תורת אמת. ועוד, איך נעשו רבינו תם ור"י וכל בעלי תוספות מחודדים, רק על ידי לימוד תורת אמת, ובקיאות מסכתות והתמדה, וחוזרים תמיד. ו'זמן' ו'בין הזמנים' שוים.

כו. רק דבר זה הוא מצוה, ובו ידבקון ויהיה גם כן חידוד, דהיינו לתרץ בדרכים אמיתיים כל 'אויש ברענגר', וכל 'נירן בערגר', וכל 'רעגיר שפורגר', וכן בתוספות לקשר כל 'ואם תאמר' או 'תימה' שהוא בלא זאת. דברים כאלה הם בכלל תורת אמת, והם גם כן חידוד.

אנציקלופדיית המצוות

קא

כח. בודאי מי שלומד דבר יום [ביומו], זמן ובין הזמנים, גמרא פירוש תוספות עם כל הדקדוקים, ובפרט דקדוקי רש"י, כי בכל דיבור ודיבור של רש"י יש בו נסתרים, עניינים מופלאים, כי חיבר החיבור שלו ברוח הקודש. צאו וראו ברש"י על התורה, שהקורא סובר שהוא קל, ראו במזרחי ובכל מפרשי דבריו ותמצאו נפלאות. ורש"י על הגמרא גם כן הוא [כך], כולם מרועה אחד נתנו. ואחר כך יעיין בגמרא פירוש תוספות, בקושיות ותירוצים, ואחר כך לתרץ כנזכר לעיל בדרכים אמיתיים. ודבר זה יהיה נוהג זמן ובין הזמנים, ולא יזכר ולא יפקד שם 'בין הזמנים', ויעקר מן העולם, אז תהיה תורתנו תורת ה' תמימה.

כט. חבל על דאבדין, מה שהוצאתי רוב ימי בחילוקים גדולים ונפלאים, חטאתי עויתי פשעתי.

על כן באתי להזהיר הדורות הבאים, ובזה יתהפכו זדונותי לזכיות. יאמרו נא יראי ה', ויפרסמו כל הנזכר לעיל בקרב כל ישראל לזכות את הרבים.

ל. והא דמשמע בדברי רבותינו ז"ל שנוסף על לימוד התלמוד צריך להיות מפולפל, כדאיתא בחגיגה (יד א): 'כל משען לחם' (ישעיה ג, א), אלו בעלי תלמוד, 'איש מלחמה' (שם שם, ב), זה היודע לישא וליתן (במלחמות) [במלחמתה] של תורה. הרי הפלפול נוסף על התלמוד. וכן איתא בבבא בתרא פרק מי שמת (קמה ב): עתיר נכסים עתיר פומבי, זה בעל אגדות, עתיר סלעים עתיר תקוע, זהו בעל הפלפול, עתיר משח עתיר כמוס, זהו בעל שמועות, הכל צריכים למארי חטיא, ומאי ניהו – גמרא. ופירש רש"י, סוגיית התלמוד ותירוץ המשניות וברייתא והוא עיקר התלמוד. וממילא

אנציקלופדיית המצוות

קג

פלפול ענין אחר הוא, והוא החידוד שתלמידי חכמים מחדדים זה את זה, כדאיתא בפרק קמא דתענית (ז א): מאי דכתיב (משלי כז, יז) 'ברזל בברזל יחד', לומר לך, מה ברזל זה אחד מחדד את חברו, אף שני תלמידי חכמים מחדדים זה את זה. ואיתא נמי התם, למה נמשלו דברי תורה כעץ, שנאמר (שם ג, יח) 'עץ חיים היא למחזיקים בה', לומר לך, מה (ה)עץ, קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים קטנים מחדדים את הגדולים. ואמר רבי חנינא הרבה למדתי מרבתי, ומחבירי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם. וכבר אפליגו בזה רבן שמעון בן גמליאל ורבנן (הוריות יד א), חד אמר סיני עדיף וחד אמר עוקר הרים עדיף. ופירש רש"י, עוקר הרים, הוא חריף ומפולפל.

לא. גם בן עזאי היה משתבח עצמו בחריפות ובפלפול, כדאיתא בפרק בתרא דבכורות (נח א), תניא בן עזאי אומר כל חכמי ישראל דומים עלי כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה. ומצאתי כתוב (דרש משה, קראקא שמ"ט דף ע:): למה דימה חכמי ישראל לקליפת השום ולא לקליפת פרי אחר, כגון קליפי אגוזים וכדומה. ואין לומר, משום דקליפת השום היא יותר גרועה מכל שאר קליפות הפירות, כי אין השכל נותן דכולי האי לאין דומין כל חכמי ישראל קמיה, ושיכוין הוא להגדיל כבודו ולמעט בכבודם כל כך. אלא נראה, דהטעם הוא מפני חריפות שהיה בו יותר מכולם, והם היו כמו הקליפה. דעם היות שאין בקליפה אותו החריפות כמו בפרי, הרי היא מעמדת הפרי ומקיימת אותו, ככה הם היו בקיאים וחכמים בתורה ומעמידים חריפותו. ולכך כתוב 'כל חכמי ישראל דומים עלי', שהיה שם אותם עליו, לומר, שלפי האמת הם עליו

אנציקלופדיית המצוות

קה

בחכמה, אלא שהוא היה (יותר) חריף יותר מהם, שהוא השום והם הקליפה שעליו, המקיימת ומעמדת השום, עד כאן.

לב. אמת הדבר, טבא פלפלא חריפתא (מגילה ז א). ובפרק במה מדליקין (שבת לא א): אמר רבא, בשעה שמכניסין אדם לדין, שואלין אותו, נשאת ונתת באמונה, פלפלת בחכמה כו'. אבל כל זה נאמר על פלפול של אמת. ויכול אדם לחדש פלאי פלאות בכל הלכה והלכה, מכה קושיות ותירוצים ולפלפל עליהם, ולמצוא דרכים איזו דרך הפשט האמת, הן בתלמוד הן ברש"י ותוספות. וכמו שמפלפלים התוספות עם רש"י, כן נוכל להוסיף בפלפול לעיין ולתרץ הקושיות שהתוספות מקשים על רש"י, וכן שאר קושיות שהתוספות מקשים בסוגיא דשמעתתא. התורה ניתנה לכל ישראל, כי כתר

תורה מונח לכל, ואל יחשוב מה אני ומי אני הוא לעיין ולילך בגדולות ובנפלאות. כי הלומד לשם שמים ומייגע את עצמו בהלימוד, אז יגעתו ומצאתי תאמין (מגילה ו ב). וכל אלה הפלפולים אשר אורייתא הוא דמרתח ביה, הם מרכבה למדת המלכות שנקראת תורה שבעל פה שהוא מדת הדין. ודוקא בפלפול של אמת, אבל בפלפול של שקר, 'דבר שקרים לא יכון' (תהלים קא, ז). ובפרק קמא דעירובין (יג ב): תנא, תלמיד ותיק היה ביבנה, שהיה מטהר את השרץ בק"ן טעמים. וזה לשון התוספות (ד"ה שיודע) תימה, מה חריפותא הוא לטהר את השרץ שהתורה טמאתו בהדיא. ואומר רבינו תם כו' עיין שם. הרי שהוקשה לתוספות, דמה מעלה יש בפלפול שאינו של אמת, ודי בהערה זו.

אנציקלופדיית המצוות

קז

לג. ובענין לימוד משנה ותלמוד, איזה מהן להיות רוב עסקו בו. איתא במציעא פרק אלו מציאות (לג א): תנו רבנן, העוסקים במקרא, מדה ואינה מדה. במשנה, מדה ונוטלין עליה שכר. בתלמוד, אין לך מדה גדולה מזו. ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד. הא גופא קשיא, אמרת בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו, והדר אמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד. אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו, שבקו כולי עלמא מתניתין ואזלו בתר תלמודא, הדר דרש להו, ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד.*

לד. ומכל שכן האידנא, שזכינו לפירוש הרמב"ם והרב ברטנור"א, שמבארים המשנה כפי ההסכמה שבתלמוד, וגם כתבו פסק ההלכה, הרי מעלת המשנה רבה. כי מה שאמרו תחילה, תלמוד – אין

לך מדה גדולה הימנה, כי גירסת המשנה בלא תלמוד לא יגיעהו לתכלית המכוון ללמד חוק ומשפט בישראל. שאם לא ידע טעמי הדבר, פעמים ידמה דבר לשאינו דומה, ויורה הוראות טעות. ועל זה אמרו במסכת סוטה פרק ג' (כב א): תנאים מבלי עולם הן, וכי מבלי עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר (חבקוק ג, ו) 'הליכות עולם לו'. אלא שמורין הלכה מתוך משנתן, עד כאן. אבל עתה בפירוש הרמב"ם והרב ברטנור"א, מתוקן הכל.

לה. על כן, רוב העסק יהיה במשניות, ללמוד ולחזור אותם בלי ערך ובלי הפסק, ויהיה שונה הלכה בתלמוד בכל יום ולפלפל פלפול של אמת. ואשרי הזוכה למשנה שיהיו שיתא סדרי משנה שגורים בפיו בעל פה, ואז עושה סולם לנשמה

אנציקלופדיית המצוות

קט

שתעלה למעלה למדריגה קמא, וסימנך 'משנה'
אותיות 'נשמה'.

לו. ומצאתי כתוב: המשנה היא כתר תורה שבעל
פה, ועל ידה נמצא תיקון גדול לארבעה דברים
נעלמים מעין כל חי, שכל הגאולות לישראל
מתעוררים מלמעלה, להאיר ולהוריד כוחם למטה.
ראשון – ה'מ' של משנה, מתקנת וממתקת ה'מ'
של 'לסרבה המשרה' (ישעיה ט, ו), שהיא סתומה
וחתומה, עד קץ הימין, ונפתחת על ידי לימוד
המשנה. וה'ש' של משנה, מתקנת וממתקת ה'צ'
של יצחק, שהוא דין הקשה, להיות בשי"ן, יצחק
– יצחק, שיהיה לעתיד גיל וששון. ולזה מרמזת
המסורה של ד' יצחק בשי"ן יצחק, כאשר מרומז
ומבואר ליודעי חן. וה'נ' מקרבת הגאולה, וממתקת
שער החירות שהוא שער החמשים, שהוא שער

הגאולה. וה'ה' מרמזת על השכינה, שהיא בגלות, ועם הלימוד מוציא אותה מהגלות המר והנמהר, עד כאן.

לז. וזה לשון הריקאנטי פרשת יתרו דף פ"ו ע"ג (דף צ"ז ע"ג): ודע, כי צריך אדם להתעסק בתורה שבכתב ביום, ובתורה שבעל פה בלילה, דבר (מפי) [כפי] עניינו. וכן אמרו רבותינו ז"ל בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו): כל אותן ארבעים יום שעמד משה בהר, היה קורא בדת מקרא ביום, ושונה בדת משנה בלילה. וכן תרגם המתרגם בפסוק (שיר השירים ה, י) 'דודי צה ואדום' בלשון זה: בכן שריאת כנישתא דישראל למשתעי בשבחיה דמרי עלמא, וכן אמרת, לההוא אלהא רעותי למפלה, דעטיף ביממא באיצטלא כתלג חיור, ועסיק בעשרין וארבע ספרין דאורייתא ופתגמי נבואה וכתבי,

אנציקלופדיית המצוות

קיא

ובלילא הוא עסיק בשיתא סדרי משנה, וזיו יקרא דאנפוהי זהירין כנורא, מסגיאות חכמתא, וסברא דהוא (מחדד) [מחדת] שמעוון חדתן, בכל יומא ויומא, ועתיד לפרסומינן לעמיה ביומא רבה. תיאר הלבנות הרמוז במלת צח, לתורה שבכתב, ועל כן אמר באיצטלא כתלג חיור. והאדמות הרמוז במלת אדום לתורה שבעל פה, היוצאת מן הכלה. זהו שאמרו (אבות פ"ב מ"י) (ואף) כל דבריהם כגחלי אש והוי זהיר בגחלתן. ועל כן אמר זיו יקרא דאנפוהי זהירין כנורא, רמוז לאש אוכלה אש, עכ"ל. וזהו ענין שאמרו בסוף תענית (לא א) על הלילות שאחר ט"ו באב, ודלא מוסיף יסיף, מאי יסיף. תנא רב יוסף תקבריה אמיה. הכוונה, כי הלימוד בלילה, היא תורה שבעל פה שהיא מרכבה לאם שהיא מדת מלכות.

לח. ומצינו שהלילה זמן מוכן לתורה ביותר מביום, לפי שפנוי בו האדם יותר מעסקיו. ועל כן אמרו בפרק שלישי מאבות (משנה ה'): רבי חנינא בן חכינאי אומר, הנעור בלילה, והמהלך בדרך יחידי, והמפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו. רצה לומר, לפי שהם שעות פנויות מעסק וממלאכה, וראויות ללמוד, ומי שאינו עושה כן, מאבד זמנו בידיים, ומתחייב בנפשו.

לט. והזמן המוכן יותר בכל הלילה, הוא באשמורת הבוקר.

לפיכך היה דוד קם בחצות הלילה לקרות בתורה (ברכות ג ב). וגרסינן במסכת מנחות פרק הרי עלי עשרון (קי א): 'שיר המעלות הנה ברכו את ה' וגו'... בבית ה' בלילות' (תהלים קלד, א), אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה, מעלה

אנציקלופדיית המצוות

קיג

עליהם הכתוב כאילו עוסקין בעבודה. וגרסינן בפרק קמא דעבודה זרה דף (י"ב) [ג'] (ב), ובמסכת חגיגה פרק אין דורשין דף (ג) [י"ב] (ב): אמר רבי (לוי) [לקיש], כל העוסק בתורה בלילה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר (תהלים מב, ט) 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי', מה טעם 'יצוה ה' חסדו', משום ד'בלילה שירה עמי'. איכא דאמרי, אמר רבי שמעון בן לקיש, כל העוסק בתורה בעולם הזה שדומה ללילה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד לעולם הבא שדומה ליום, שנאמר (שם) 'יומם יצוה ה' חסדו' וגו'. וגרסינן במסכת עירובין פרק הדר עם הנכרי דף ס"ה (א): אמר רבי לוי, לא איברא סיהרא אלא לגירסא.

מ. וגרסינן נמי התם פרק עושין פסין (עירובין) דף י"ח (ב): אמר רבי ירמיה בן אלעזר, כל בית שדברי תורה נשמעין בו בלילה, שוב אינו חרב, שנאמר (איוב לה, י) 'ולא אמר איה אלוה עשי נותן זמירות בלילה'. ולא עוד, אלא נשותיהן זוכות בדבר, כדגרסינן בפרק יום הכיפורים (יומא) דף ע"ז (א): מאי דכתיב (תהלים קכו ב) 'כן יתן לידידו שנא'. אמר רבי יצחק, אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמנדדות שינה מעיניהן בעולם הזה וזוכות לעולם הבא.

מא. ואם חס ושלום אינו עוסק בלילה, נענש. כדגרסינן בפרק חלק (סנהדרין) דף צ"ב (א): אמר רבי אלעזר, כל בית שאין דברי תורה נשמעין בתוכה בלילה, אש אוכלתו, שנאמר (איוב כ, כו) 'כל חשך טמון לצפוניו, תאכלהו אש לא נופח,

אנציקלופדיית המצוות

קטז

ירע שריד באהלו', ואין שריד אלא תלמיד חכם, שנאמר (יואל ג, ה) 'ובשרידים אשר ה' קרא'. וכל זה מפני שהתורה הנלמדת בלילה מתקיימת ומתיישבת ביותר, לפי שהוא פנוי מהטרדות. ועל כן מה טוב ומה נעים שהוקבע לימוד תורה שבעל פה שצריכה עיון גדול, ללמוד אותה בלילה.

מב. הסמ"ג בלאוין י"ג כתב: הפורש מן התורה, אפילו זקן מופלג, עובר בלא תעשה, שנאמר (דברים ד, ט) 'ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך'. ובפרק שתי הלחם (מנחות צט ב), אמר, שעובר בשני לאוין. ובאבות (פ"ג מ"ח) תנן, השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. וגרסינן בפרק ג' דיומא (לח ב), אמר (רב) [רבי אלעזר], המשכח דבר אחד מתלמודו, גורם גלות לבניו, שנאמר (הושע ד, ו) 'ותשכח תורת אלהיך אשכח

בניך גם אני'. אמר רבי אבהו, אף מורידים אותו מגדולתו, שנאמר (שם) 'כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי', עכ"ל. ומסתברא לי, שזה שאמרו שהפורש מדברי תורה עובר בלאו או בשני לאוין, שבכל יום הוא עובר.

מג. ותניא ביומא (לה ב, בשינוי לשון), עני ועשיר ורשע באים לדין לפני הקדוש ברוך הוא. אומרים לעני, מפני מה לא עסקת בתורה. אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו, כלום היית עני יותר מהלל הזקן, שהיה עושה ומשתכר חצי דינר, חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסת ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו השומר להכנס. עלה וישב על פי ארובה לשמוע דברי אלהים חיים, ואותו היום ערב שבת היה, וירד עליו שלג רום שלש אמות. בשחרית אמר

אנציקלופדיית המצוות

ק"ז

שמעיה לאבטליון, בכל יום הבית מאיר והיום אפל, הציצו עיניהם, וראו דמות אדם בארובה, עלו ופרקו השלג מעליו, והרחיצוהו והושיבוהו כנגד המדורה, אמרו ראוי זה לחלל עליו שבת.

אומרין לעשיר, מפני מה לא עסקת בתורה. אם אומר עשיר הייתי וטרוד בנכסי, אומרים לו, כלום היית עשיר יותר מרבי אלעזר בן חרסום, שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, ואלף ספינות בים, ומימיו לא הלך לראותן, אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה, ונוטל שק של קמח על כתיפו, והולך מעיר לעיר ללמוד תורה.

שואלין לרשע, מפני מה לא עסקת בתורה. אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו, כלום היית נאה מיוסף הצדיק, שהיתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים בכל יום, ומחלפת בגדיה בערב ובבקר, ונתנה לו אלף ככר כסף לשכב אצלה ולא

שמע אליה. נמצאו, עניים ועשירים ורשעים מחוייבים על שלא עסקו בתורה, עכ"ל.

מד. המאמר הזה צריך ביאור. דקשה, מה היא דעת העשיר, שהשיב עשיר הייתי וטרוד בנכסים כו', מכל שכן היה לו לקיים התורה מעושר, ולא היה לו להטריד כל כך בעסקים. גם, מה זו תשובת העני שהיה טרוד במזונותיו, מכל מקום עני הוא ועסקיו מועטין במשא ומתן, אבל בודאי יש לו זמן וזמן ללמוד. והיותר קשה על ענין הרשע. חדא, מה לי ולתורתו, הלא כתיב (תהלים נ, טז) 'ולרשע אמר [אלהים] מה לך לספר חקי'. ועוד, אם יש לו התנצלות מלימוד התורה, מכל מקום חייב בדין, על שהוא רשע. ועוד, מה אומר הייתי טרוד ביצרי, מכל שכן היה לו ללמוד, כמו שאמרו רבותינו ז"ל

אנציקלופדיית המצוות

ק"ט

(סוכה נב ב) אם פגע בכ מנוול זה משכהו לבית המדרש.

מה. העניין, כל אחד רוצה להיות נפטר על דרך העוסק במצוה פטור ממצוה (סוכה כה א). טענת העשיר היא, מה שהפליגו רבותינו ז"ל בשכר המחזיקים לומדי תורה בממונם, כדאיתא במסכת כתובות בפרק בתרא דף קי"ג (קיא ב), כל המשתמש באור של תורה (טל) [אור] תורה מחייהו, וכל שאינו משתמש באור תורה אין טל תורה מחייהו, כיון דחזייה דקא מצטער, אמר ליה, רבי מצאתי להם (מנוחה) [תקנה] ממקום אחר 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם' וגו' (דברים ד, ד) כדאיתא בפרק (ה) [ב] מחלק ב' (במנורת המאור שם נר ג', כלל ו', אות קסט) באיכות הזיווג. וגרסינן בבראשית רבה (פצ"ט ס"ט) 'זבולן לחוף ימים ישכן' (בראשית מט, יג), קדם זבולון

ליששכר, והרי היה יששכר גדול מזבולון, שכן הוא מיחסן (שמות א, ג) יששכר זבולון. אלא לפי שהיה יששכר עוסק בתורה וזבולון עוסק בפרקמטיא ובא ומאכילו, לפיכך קדמו הכתוב, שנאמר (משלי ג, יח) 'עץ חיים היא למחזיקים בה' ולא לעמלים בה. וגרסינן בויקרא רבה (פכ"ה ס"ב) 'למחזיקים בה', למי שמחזיקים ידי לומדי תורה ומסייען בממונו, כשמעון אחי עזריה, על שהיה עזריה יוצא בפרקמטיא ובא ונותן לתוך פיו של שמעון, נקרא על שמו. וגרסינן במדרש תנחומא 'עץ חיים היא למחזיקים בה', אילו נאמר לעמלים לא היה תקומה לאחרים, אלא למחזיקים בה, למחזיקים ידי לומדיה. כיוצא בדבר, 'ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת' (דברים כז, כו), אילו נאמר 'אשר לא ילמד את דברי התורה' לא היתה תקומה לאחרים, אלא 'אשר לא יקים' את ידי לומדיה, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה'

אנציקלופדיית המצוות

קכא

וגו' (עכ"ל מנורת המאור). ובזהר פרשת בראשית (ח"א דף ח' ע"א) אמר 'שכל טוב לכל עשיהם' (תהלים קיא, י), אלו הן תמכין דאורייתא, אינון דלעאן באורייתא לית בהו עשיה, בעוד דלעאן בה, אינון דתמכין לון, אית בהו עשיה, ובחילא דא כתיב (שם) 'תהלתו עומדת לעד'. הרי מעלת המחזיק ידי לומדי תורה גדול במאוד.

מו. בכך טוען העשיר, שהוא מחזיק ידי כמה לומדים שיעסקו בתורה, סובר, שדי לו בזה, ואינו מחויב ללמוד בעצמו, מאחר ששוכר אחרים בממונו ועוזר לתורה, על כן הוא טורד את עצמו בטרדת אסיפת הממון. איש כזה, רבי אלעזר בן חרסום מחייבו. כי בודאי החזיק בממונו הרב כמה אנשים לתורה, כי איש חסיד וקדוש היה, ועל כל זאת היה עוסק בתורה יומם ולילה.

עני טוען, אני אף שלא עסקתי בתורה, מכל מקום הוא כאילו עסקתי בתורה, כי ענין עסק התורה הוא תורת חסד, שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה מט ב) איזה תורת חסד, זה הלומד תורה ומלמדה. עוד אמרו (בבא בתרא ח ב) 'ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד' (דניאל יב, ג) אלו הם מלמדי תינוקות. ואומר העני, שטרחתי הכל לזון בני ובני ביתי, אני גם כן בכלל מצדיקי הרבים, שהרי דרשו רבותינו ז"ל (כתובות נ א) 'עשה צדקה בכל עת' (תהלים קו, ג) זה הזן בניו ובני ביתו כשהם קטנים. וזה בודאי נאמר, על עני שמטריח בכל גופו וזן אותם. על זה אמר, הלל מחייבו.

רשע שהוזכר במאמר הזה, אינו רשע בפועל, רק רצונו לומר מי שנולד במזג תכונה רעה, להיותו בעל תאוות, והוא אדרבא – כובש תאוותו, והוא אומר מה תכלית עסק התורה, שיבא לידו מעשה, ושיגבר על היצר הרע המנוול. אומר הרשע, מאחר

אנציקלופדיית המצוות

קכג

שאני עושה כן, אם כן הרי כאילו עסקתי בתורה. איש כזה, יוסף מחייבו, שגבר על תאוותו, ועם כל זה, 'בן זקונים' (בראשית לז, ג), למד מיעקב כל התורה שלמד יעקב משם ועבר (בראשית רבה פפ"ד ס"ח).

מז. הרוצה ללמוד ושיתקיים בידו, יוציא הדבר בפיו, כדגרסינן במסכת עירובין פרק כיצד מערבין דף נ"ד (א): ברוריה אשכחתייה לההוא תלמידא דהוה גריס בלחישא, בטשא ביה ואמרה ליה, לאו הכי כתיב (שמואל - ב כג, ה) 'ערוכה בכל ושמורה', אם ערוכה ברמ"ח אברים שבאדם שמורה בלב, ואם לאו, אינה שמורה בלב. (תניא) [תנא], תלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר בן יעקב שהיה שונה תלמודו בלחש, ולאחר שלש שנים שכח תלמודו. ואמרינן עלה, אמר ליה שמואל לרב יהודה, שיננא, פתח

פומך, כי היכי דתיקום בידך ותוריך חיי, שנאמר (משלי ד, כב) 'כי חיים הם למוצאייהם', אל תקרי למוצאייהם אלא למוציאים בפה. ואמרינן נמי עלה, אמר רבי אמי, מאי דכתיב (שם כב, יח) 'כי נעים כי תשמרם בבטנך', אימתי דברי תורה נעימים בשעה שתשמרם בבטנך, ואימתי תשמרם בבטנך, בזמן ש'יכוננו יחדיו על שפתיך'. רבי זירא אמר מהכא 'שמחה לאיש במענה פיו' גו' (שם טו, כג), אימתי שמחה לאיש, בזמן שהוא מענה בפיו. רבי יצחק אמר מהכא 'כי קרוב אליך הדבר' וגו' (דברים ל, יד), אימתי קרוב אליך הדבר מאוד, בזמן שבפיך ובלבבך לעשותו. רבא אמר מהכא 'תאות לבו נתתה לו וארשת שפתיו' וגו' (תהלים כא, ג), אימתי תאות לבו נתת לו, בזמן שארשת שפתיו בל מנעת סלה.

אנציקלופדיית המצוות

קכה

מת. ומי שרצונו ללמוד, יחזור תמיד לימודו, ויבין ויזכור.

כדגרסינן בפרק קמא דתענית דף ז' (ב): אמר ריש לקיש, אם ראית תלמיד חכם שתלמודו קשה עליו כברזל, בשביל משנתו שאינה סדורה הוא, שנאמר (קהלת י, י) 'והוא לא פנים קלקל'. מאי תקנתיה, ירבה בישיבה, שנאמר (שם) 'וחילים יגבר ויתרון הכשיר חכמה'. כל שכן היכא דסדורה לו משנתו מעיקרא. ריש לקיש הוה מסדר מתניתיה ארבעין זימנין כנגד ארבעים יום שניתנה בהם תורה, ועייל קמיה דרבי יוחנן. רב אדא בר אהבה מסדר מתניתיה עשרין וארבעה זימנין, כנגד תורה נביאים וכתובים, ועייל לקמיה דרבא. ואם אינו חוזר בתלמודו, ישכחנו. כדגרסינן בפרק חלק (סנהדרין צט א), אמר רבי יהושע בן לוי, כל הלומד תורה ואינו חוזר, דומה לאדם שזורע ואינו קוצר, לומד ומשכח דומה לאשה שיולדת וקוברת.

מט. (ואם) [ואדם] יכול לחזור תלמודו אפילו מאה פעמים, [ואינו] נקרא עובד אלהים, כדגרסינן בפרק קמא דחגיגה דף ט' (ב): אמר ליה בן הא הא להלל, מאי דכתיב (מלאכי ג, יח) 'ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלהים לאשר לא עבדו*', היינו צדיק היינו עובד אלהים, היינו רשע היינו לא עבדו. אמר ליה, עובד אלהים ולא עבדו תרווייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למי ששונה מאה פעמים ואחד. אמר ליה, ומשום חדא זימנא יתירה קרי ליה 'לא עבדו'. אמר ליה, אין. צא ולמד משוק של חמרין, עשרה פרסי בזוזי, ואחד עשר פרסי בתרי זוזי. ומי שרגיל בחזרת לימודו, יהיו דברי תורה משוננים בפיו, ומזומן להשיב לכל שואל, כדגרסינן בפרק קמא דקידושין (ל א): תנו רבנן, 'ושננתם' (דברים ו, ז), שיהיו דברי תורה משוננים בפיך, שאם ישאלך

אנציקלופדיית המצוות

קכז

אדם דבר, אל תגמגם ותאמר, אלא אמור לו מיד, שנאמר (משלי ז, ד) 'אמור לחכמה אחותי את' וגו'.

נ. איתא במסכת ברכות דף ל"ח (ב): רבי חייא בר אבא כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דרבי יוחנן רביה. וזה לשון התוספות (ד"ה כל תלתין): לאו דוקא כל תלמודא, אלא כל מה שהיה לומד כל שלשים יום, היה חוזר הכל לפניו ביום שלשים ואחד, עכ"ל.

נא. בסוף מסכת ברכות (סג ב): 'הסכת ושמע ישראל' (דברים כז, ט), הם ואחר כך כתת, כדרבא, דאמר רבא לעולם ילמד אדם תורה ואחר כך יהגה. פירש רש"י, 'הם ואחר כך כתת', שתוק כמו 'ויהם כלב' (במדבר יג, ל), שתוק והאזין לשמועתך, עד שתהא

שגורה בפ"ך, ואף על פי שאינה מיושבת לך, ואחר
 כך כתתנה, והקשה עליה מה שיש להקשות, ותרץ
 תירוצין עד שתתיישב לך. 'יהגה', יעיין, עכ"ל.
 וכן הוא בפרק קמא דעבודה זרה (יט א), ומייתי
 לה מקרא (תהלים א, ב) 'כי אם בתורת ה' חפצו',
 והדר, 'ובתורתו יהגה'. ואמר רבא לגרוס אינש
 והדר לסבור, ואף על גב דמשתכחא ואף על גב
 דלא ידע מאי קאמר, שנאמר (שם קיט, כ) 'גרסה
 נפשי לתאבה אל משפטיך בכל עת', עד כאן. וכן
 איתא במסכת שבת פרק במה אשה (סג א): אמר רב
 כהנא, כד הוינא בר תמני סרי שנין, הוה גמירנא
 ליה לכולא תלמודא, ולא הוה ידענא דאין מקרא
 יוצא מידי פשוטו עד השתא, מאי קא משמע לן,
 דלגרוס אינש והדר לסבריה. פירש רש"י, דלגמר
 אינש לגרוס שמעתתא מרביה, ואף על גב דלא
 ידע לכולה טעמים, והדר לסבריה טעמים, דהא
 קשה ליה לרב כהנא ולא הוה ידע להאי טעמא,

אנציקלופדיית המצוות

קכט

ותלמודיה הוה קים ליה מדהוה בר תמני סרי, עד כאן. מזה מוכח דלגמר אינש תחלה הרבה, ואחר כך יתרגל בעיון.

ואשרי מי שיבחר ויוצא ידי שניהם, ונוהג כפי מה שראיתי נוהגין הרבה חכמים שלמים, דהיינו שלומדים בכל יום תלמוד משני מסכתות, מסכת אחת לומדים בו הרבה במרוצה בלי עיון גדול, ואחר כך מסכת אחרת לומדים בה מעט, ובעיון ופלפול וחידוד.

נב. ולאחר שמילא כריסו במקרא במשנה ותלמוד, יתעסק באימה וביראה, בקדושה ובטהרה, בחכמת הקבלה, בזהר ובתקונים ובמפרשי דבריהם, וביתר ספרי הקודש השואבים ממי באר הזהר. וכבר נתחברו על זה פסקים הרבה בלימוד חכמת הקבלה. וכלל העולה, שמחויב האדם לידע את שמו יתברך,

ומי שלא ראה זו החכמה, לא ראה מאורות מימיו,
 'והכסיל בחושך הולך'. וכבר הוזכרו עניינים אלו
 בארוכה למעלה (בחלק א') בפרק עשרה מאמרות,
 במאמר [ראשון] (מאות כ' ואילך), בביאור פסוק (דברי
 הימים - א כח, ט) 'דע את אלהי אביך'.

נג. ומצאתי כתוב (בדרך חיים למהר"ם די לונזאנו, דפוס
 לבוב תרצ"א בדף נט.): כמו שיש בסוחרים מי שאינו
 מרויח רק ארבעה או חמשה לבנים ליום, להיותו
 תופר בגדים גסים, ומי שהוא מרויח עשרים או
 שלשים לבנים ליום, להיותו תופר בגדים דקים
 ומעולים, וכן נוקב מרגליות ירויח דינר זהב ביום,
 ונוקב כלי זכוכית לא ירויחנו בשבוע אחד, והכל
 אומנים, אם כן בשכר המצות, יותר ישתכר ביום
 אחד מי שיודע סודם, ממה שישתכר בשבוע אחד
 הבלתי יודע סודם. המשל, ראובן שמעון לוי אכלו

אנציקלופדיית המצוות

קלא

כאחד, גד נפתלי דן אכלו כאחד. לוי המקובל, זימן ובירך ברכת המזון, וכוס של ברכה בידו, וכיון למה שראוי לכיון. דן הבלתי מקובל זימן גם הוא בחבורתו, ובירך ברכת המזון וכוס של ברכה בידו, ולא כיוון לסודות הברכה, כי לא ידע. הנה שניהם מצוה אחת עשו, אך יש יתרון לשכר לוי משכר דן, כיתרון האור מן החושך, ועל זה הדרך שאר המצוות, וזהו פשוט ליודעי חן. הן אמת, שכמו ששכר היודע סודות המצות גדול מאוד, משכר הבלתי יודע, כך עונשו כשיעבור עבירה או יבטל מצוה, גדול מאוד מעונש הבלתי יודע. ומכל מקום, לא האדם בן חורין ליבטל הימנה, ולומר לא היא ולא שכרה, כי על מנת כן עברנו בברית ה' אלהינו ובאלתו, לעשות כל מה שהוא חפצו, ובבטלנו רצונו, יפקוד בשבט פשעינו, ולא נפרוק עולו מעל צוארינו, באמור לא מדבש הקבלה ולא מעוקצה, כמו שאמרו שעיר ופארן במיאנם התורה

(ראה עבודה זרה ב ב.). ואולם צריך לידיעה ההיא שני תנאים. האחד, לב נבון מלא מיראת ה' ואהבתו. השני, שקידה רבה על ספר הזוהר (עכ"ל).

נד. במסכת ברכות דף (כ') [כ"א] (ב): העוסק במעשה מרכבה, אינו פוסק אפילו ל'אמן יהא שמיה רבא' כו'. על כן העוסק בחכמת הקבלה, צריך שלא יסיח דעתו מהענין אשר עוסק, עד גמר אותו הענין. ואין צריך לומר שלא ישיח חס ושלום שום שיחה, והוא בקל וחומר בנו של קל וחומר, דאפילו בדברי תורה דעלמא אמרו רבותינו ז"ל (חגיגה יב ב) המפסיק בשיחה מאכילין אותו גחלי רתמים. אשרי שומר פיו ולשונו ובתורת ה' יהגה.

נה. הרחקת לימוד פילוסופיא ואיסורה, מבואר בדברי הקדמונים והאחרונים, ואם להביא כל דבריהם הוא עלי למשא, אפס קצת מהם תראו מה שכתב בזה רב האי גאון, נמצא בעין יעקב במסכת חגיגה במאמר ארבעה נכנסו לפרדס, עיין שם (בעין יעקב חגיגה יד ב, בפירוש 'הכותב').

והרא"ש ז"ל כתב בתשובה כלל (כ"ה) [נ"ה] (סימן ט') וזה לשונו, ואף – על – פי שלא ידעתי מחכמת חיצונים שלכם, בריך רחמנא דשיזבין מינה, כי בא האות והמופת להדיח האדם מיראת השם יתברך ותורתו כו', עד... לא תהא תורה שלנו כשיחה בטילה שלכם, חכמת הגיונכם אשר הרחיקו כל חכמי הדת כו', עד... כי חכמת התורה וחכמת הפילוסופיא אינן על דרך אחד, ואמר החכם (משלי ב, יט) 'כל באיה לא ישובון', רצה לומר, כל הבא ונכנס מתחלה בחכמה זו, לא יוכל לצאת ממנה להכנס בלבו חכמת התורה, כי לא יוכל לשוב

מחכמה טבעית, ולא ישיג לעמוד על חכמת התורה, שהיא אורחות החיים כי יהיה לבו תמיד על חכמת הטבע, ותעלה ברוחו להשוות שתי החכמות יחד, ולהביא ראיה מזו לזו ויעוות משפט, כי שני הפכים הם צרות זו לזו, ולא (ישכבו) [ישכנו] במקום אחד, עכ"ל, ועיין שם כי קצרתיו.

נו. בעל שבילי אמונה, נכד הרא"ש היה, כמו שכתב פעמים בספרו, דף ק', הוא כתב בנתיב הח' וזה לשונו, ראיתי תועי רוח, שחשבו עשיית המצות שאביי ורבא נושאים ונותנים בהן, דבר קטן, שלא עלה ביד המתעסק בהן רק שכר עשייתן, שאין בעשייתן רק שקיים מצות השם יתברך כו', עד... ומזה יצא להם ביטול העשייה בכלל המצות, כתפלה ותפילין, ואיסור והיתר, ואין נותנים דעתן, רק בחכמת הפילוסופיא, וחושבין שזהו מעשה

אנציקלופדיית המצוות

קלה

מרכבה, וזה באמת אבדון ומות, והמאמינים כן נבדלים מקהל ישראל וכו', עד... ומרוב עוונינו נמצאות מבני עמינו נמשכים אחר הפילוסופיא, 'אפרים רועה רוח ורודף קדים' (הושע יב, ב), וברית עם חכמי האומות יכרותו, להתעסק בחכמת היוונים, ויהיו לאחור ולא לפנים, (ומהמונה) [ומהאמונה] הם חיצונים, כי למדו הפילוסופיא הנקראת חכמה חיצונית וכו'. והביא ראיה מפרק חלק (סנהדרין צ א) כי לומדי הפילוסופיא אין להם חלק לעולם הבא. אחר – כך הודה ולא בוש על חטאתו אשר חטא, בלמדו מעט ממנה, בזה הלשון, עם היות שידעתי שעשיתי בזה עון אשר חטא, את עוני אני מכיר, וחטאי אני מזכיר וכו', עיין שם כי קצרת.

נז. והרשב"א ז"ל (ח"א) סימן (תי"ט) [תי"ד] מתשובותיו האריך בזה, והא לך שנים שלשה גרגרים מראשי אמירי אמריו: המתמיד בספרי היוונים, עושה אותם עיקר, ועוקר תורת ה', ומן החרב אשר בידם לא נשמר, וישים מר למתוק ומתוק למר, מעורר על תורת אמת מצה ומריבה וכו', עד... גם ראיתי את הלחץ שלוחצים ונלחצים נגד התורה וחכמיה, וכמעט עוקרין כל תחומיה... עד, ואם יש בספרים ההם קצת דברים מועילים, יש בהם כמה נזקים ושועלים, כרמים מחבלים, ומושכים המתמיד בהם בחבלי השוא ונתעה, לא יאמן (בשוא), ויצא שכר הדבר הטוב בהפסדיו, במכות אשר הכוהו חכמים בין ידיו, ואם אסרו חכמינו ז"ל (סנהדרין ק ב) להגות בספר בן סירא, כל שכן באלה (יש) שגורמים לסור מאחרי ה', היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה' גו' (משלי ו, כז). ויתר דברי קצפו אשר קצף על יושבי

עיר פרובינצא, על התעסקם בחכמת חיצונים, והחרם שהחרים הוא ובית דינו שלא להתעסק בהם, הנה כתובים על ספר תשובותיו, עיין שם.

נח. והשר הגדול, החכם הרופא הר"ר יהודא בן אלפכאר, כתב לרד"ק בזה הלשון: יאמר נא קמחי ששמו צמת, מתי ניתנו מקראי קודש להדרש במדות החכמה היוונית, וילכו אחורנית, ומתי 'נחה ארם על אפרים' (ישעיה ז, ב), ותעלה ותצא מרכבה ממצרים, לא כן הדבר, 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם' (שם ב, ג), והאריך עוד עיין שם.

נט. והחסיד הר"ר שם טוב, בהקדמתו לספר האמונות אשר לו, נתרעם על מתפלספי בני עמנו, בזה להם, לעג להם, ובסוף דבריו אמר, כשחקרתי

בדבריהם, בערה בקרבי שלהבת, כי פרחו בבני ישראל צרעת ממארת, וראיתי כי בכל הדורות האלה, כפרו והמירו המופלגים בחקירה, עיין שם.

ס. ורבינו תם בספר הישר (שער ו' במדה העשירית).

בשינוי לשון) מנה י"ד דברים שמבטלים עבודת השם יתברך, והאחד מהם החכמות הרעות. וזה לשונו: יש חכמות משחיתות האמונה, (כמין) [כגון] חכמות החיצוניות וחכמת הפילוסופיא, ואין צריך לעובד אלקים לשקוד עליהם, רק ירחק מהם בכל כחו, כי טרם ששיג מהם תועלת, יאבד אמונתו. וכמה חכמים בעיניהם, חשבו שעלו למרום החכמה, ושעמדו בסוד גדול, ולא ידעו כי רחקו מהאמונה, ולא יכירו הדבר, כי המתעסק בחכמת הפילוסופים, תרחיקהו מעט מעט, והוא לא ידע, ולא יבטח הנכנס בפילוסופיא, שלא תאבד אמונתו, אם לא

אנציקלופדיית המצוות

קלט

יהיה לו מלמד בקי וחסיד, שיורהו וישמרהו מהמקומות שתחלש אמונתו, ואז ימלט. אבל כשילמוד עם רב חכם, שאינו חסיד גמור, או לבדו, אין ספק שתשחת אמונתו, וזה הכלל, הוא עמוד לכל ירא ה', ולכן צריך להזהר בו, עכ"ל בשער ו'.

סא. ובשער י"ג כתב עוד וזה לשונו: אם מתעסק בחכמות חיצוניות, אשר מחייתו הם, צריך לבקש עסק אחר שתהיה מחייתו ממנו, וישליך עסק זה, כי יותר יהיה ההיזק הבא עליו, מן התועלת שירויח בו. כי כל המשחיתים אמונתם המאבדים תקותם מהעולם הבא, הם אשר דבקו בחכמות חיצוניות, ואשר התחברו ללומדיהם. ואם יחשוב שהוא חסיד ולא יוכלו החכמות להשחית אמונתו, אין הדבר כאשר ידמה, אבל הוא מתרחק מעט מעט

מהאמונה, ואינו מרגיש, ויחשוב שהוא מחזיק בתומתו, והוא לא ידע שהוא רחוק ממנה מאוד וכו', עכ"ל.

סב. ומה מאוד האריך הרב המקובל בספרו עבודת הקודש בחלק התכלית פרק ט"ו, וט"ז, וי"ז, וי"ח, וי"ט, ופרק א' מחלק סתרי תורה. בפרקים אלו גילה קלונם ברבים, והזהיר במאוד מאוד מהם, ואמר (שם פרק יט), כי שלמה המלך ע"ה יסד ספר משלי ברוח הקודש על שתי נשים, אחת אהובה והאחת שנואה, השנואה היא הפילוסופיא, אשה המנאפת, והיא אשה זרה, אשר אמריה החליקה, והיא המפתה את האדם, ולא ידע כי בנפשו הוא, מביאו לידי מינות. והאשה המשכלת, אשה יראת ה', היא תתהלל, היא 'תורה צוה לנו משה מורשה' (דברים לג, ד), את תקרי 'מורשה' אלא מאורסה

אנציקלופדיית המצוות

קמא

(ברכות נו א). ובזהר פרשת כי תצא (ח"ג דף רע"ז ע"א) גילה, כי אית שדים תלמידי חכמים, וכנגדן בארץ מארי פילוסופים דישראל, ואית שדים כבהמות, וכנגדן בארץ עמי הארץ כו', עיין שם. אחר – כך סיים (שם ע"ב), ואית אחרנין מארי סתרי תורה, דאינון ירתון נשמתין מסטרא דמלכותא קדישא דאיהי כלילא מי' ספירין וכו'. על כן אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, למלא כרסינו ממקרא, משנה, תלמוד, ופוסקים. ואחר – כך לעסוק בחכמת הקבלה, ואז מתקדש בקדושה גדולה, ואז נשמתו תלך בדרך סלולה, ההולך בית אל, מקום אשר שם היה אהלה, ותתרום ותתגדל ברוב גדולה, ומכל מאורות העליונים כלולה.

סג. מצאתי, כי ט"ו דרכים צריכים לעסק התורה.

הדרך הא', שיהיה הלימוד עם חכם גדול, ובחברת חברים חשובים. ואמרו רבותינו ז"ל (תענית ז א), 'חרב אל הבדים' (ירמיה נ, לו) – אלו תלמידי חכמים שעוסקים בתורה בד בבד, רצונם לומר, ביחיד.

הדרך הב', שיהיה עיון בספרים, שחברום גדולי חכמי ישראל, שדבריהם רבוי הכללות עם הקצור, ולא יושגח לחבורי רבוי הדברים, כאילן רב העלים ומעט הפרי.

הדרך הג', שיכווין האדם למה שיקרא וישנה, לדעת הפירושים, והמכוון במאמרם.

הדרך הד', שיכווין תמיד, לעשות סימנים למה שיקרא וישנה או ילמוד.

הדרך הה', שיעיין ויקרא תמיד בקיבוץ אחד, ולא היום בקיבוץ אחד ומחר בזולתו באותו ענין.

הדרך הו', שיעיין תמיד, בספרים יפי הכתיבה ויפי הקשירה.

ויהיה מקום העיון, יפה הבנין.

הדרך הו', שיהיה העסק בתורה בקול והדיבור המוחש, שישמע מה שמוציא מפיו, ולא בחשאי ובקול נמוך, כאוב מארץ. אבל בהנעת כלי הדיבור כולם, וכל כחות הגוף. וכתב הרמב"ם (פ"ג מהל' תלמוד תורה הי"ב), כל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקיים, והקורא בלחש, במהרה שוכח.

הדרך הח', שיהיה הלימוד בשיר, בין במקרא בין במשנה, ולזה תמצא ספרי המשנה הקדומים, כתובים עם הניקוד והטעמים.

הדרך הט', שיהיו הספרים מכתובה אשורית.

הדרך הי', שיהיו הספרים בכתובה גסה, ולא דקה.

הדרך הי"א, שילמד לזולתו.

הדרך הי"ב, שיהיו (תלמידים ותלמוד) [הלמידה והלימוד] בשובה ונחת, ובישוב הדעת, ומתינות, ולא יהיה אדם נמהר בעסק התורה.

הדרך הי"ג, שיהיה העסק בתורה לשמה, להשלים רצון האל, ולהתקרב אליו.

הדרך הי"ד, שייחד ויקבע זמן מוגבל לעסק התורה, יפנה בו מחשבתו מכל עסק ומחשבה זולתה.

הדרך הט"ו, להתפלל לאל, שיתן לו חכמה ובינה, וזכירה טובה.

אלה הם דרכי ה', ישרים ילכו בהם, עד כאן לשון (דרך חיים).

אנציקלופדיית המצוות

קמה

סד. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בתורה לשמה.

רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד כו' (אבות פ"ו מ"א). וגרסינן נמי בפרק חלק (סנהדרין צט ב) אמר רבי אלכסנדר (א), כל העוסק בתורה לשמה, כאילו עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שנאמר (ישעיה כז, ה) 'או יחזק במעזי יעשה שלום לי', ורב אמר כאילו בנה פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה, שנאמר (שם נא, טז) 'ואשם דברי בפוך ובצל ידי כסיתך' וגו', ורבי יוחנן אמר כאילו מגין על כל העולם כולו, שנאמר (שם) 'ובצל ידי כסיתך', ורבי יהושע בן לוי אמר כאילו מקרב גאולה לישראל, שנאמר (שם) 'ולאמר לציון עמי אתה'.

סה. וכשיעסוק בה לשמה, נעשית לו סם חיים, כדגרסינן בפרק קמא דתענית (ו א): תניא, רבי בנאה אומר, כל העוסק בתורה לשמה, תורתו נעשית לו סם חיים, שנאמר (משלי ג, יח) 'עץ חיים היא' וגו', ואומר (שם שם, ח) 'רפאות תהי לשרך' וגו', ואומר (שם ה, לה) 'כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה'.

אבל אם אינו עוסק בה לשמה, היא לו סם המות. דאמרו רבותינו ז"ל (תענית שם): כל העוסק בתורה שלא לשמה, נעשית לו סם המות, שנאמר (דברים לב, ב) 'יערף כמטר לקחי', ואין עריפה אלא הריגה, שנאמר (שם כא, ד) 'וערפו שם את העגלה' וגו'.

סו. וענין 'לשמה', הכוונה, שיעסוק בתורה לקיים מה שצונו השם יתברך 'ולמדתם אתם' (שם יא, יט). ויחשוב שהתורה היא כמו כתב המלך, שכותב

אנציקלופדיית המצוות

קמז

לעבדיו מה יעשו, ומה ימנעו שלא לעשות, כן נתן הקדוש ברוך הוא התורה לעמו ישראל, עבדיו הנאמנים. על כן כשקורא בתורה נביאים כתובים, או במשנה ותלמוד ופוסקים, יעשה מוסכם, כל מה שאמצא שם מה לעשות ומה שלא לעשות, הנני אקיים כעבד נאמן. ומה שלא יהיה סיפק בידי לקיים מאיזה מניעה, ואוכל לגרום שיקיימו אחרים, כן אעשה בזריזות. וזהו שאנו אומרים בברכת אהבה רבה 'ותן בלבנו [בינה] להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים'.

סז. ואלה הדברים אשר דברתי, כוללים הן הדינים שלומד, דהיינו מצות עשה ולא תעשה, איסור והיתר, טומאה וטהרה, זכות וחובה. אלא אם ילמוד איזה דרכי מוסר והנהגת מדות ישרות, ילמדם על מנת לקיים. ודברי תורה שהם מענייני חקירות,

וידיעות והשגות, ילמדם בשביל שידע שמו יתברך וגדולתו ומסתרי מצותיו, ואז יתלהב לבבו ליראה אותו, ולאהבה אותו, וזהו שסיים בברכת אהבה רבה 'והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך, ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך'.

סח. ומה טוב הוא, כשפותח הספר יאמר, הנני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה ולידי מדות ישרות ולידי ידיעת התורה, והריני עושה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, זהו נקרא תורה לשמה.

סט. וגרסינן במסכת ברכות פרק היה קורא דף י"ז (א), מרגלא בפומיה דרב, תכלית חכמה – תשובה ומעשים טובים, שלא יהא קורא ושונה ובוועט

אנציקלופדיית המצוות

קמט

באביו ובאמו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה, שנאמר (תהלים קיא, י) 'ראשית חכמה' וגו', 'ללומדיהן' לא נאמר אלא 'לעושיהן] [לכל עשיהם], לעושיין לשמה, וכל העושיין שלא לשמה, נוח להם שלא נבראו, על כן יש לו לאדם לעסוק בתורה לשמה, ולא יתגדל בה, ולא ליהנות גופו ממנה. כמו ששנינו בפרק רביעי מאבות (משנה ה), רבי צדוק אומר, אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחתוך, וכן היה הלל אומר (שם), ודאשתמש בתגא חלף. הא [למדת] כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם.

ע. וגרסינן במסכת נדרים פרק קונם דף ס"ב (א): תניא, 'לאהבה את ה' אלהיך' (דברים ל, ו) שלא יאמר אדם אקרא כדי שיקראוני חכם, אשנה כדי שיקראוני רבי, אשנה כדי שאהיה זקן ואשב

בישיבה, אלא למוד מאהבה, וסוף הכבוד לבא, שנאמר (משלי ז, ג) 'קשרם על גרגרותיך' וגו', ואומר (שם ג, יז) 'דרכיה דרכי נעם' וגו', ואומר (שם שם, יח) 'עיץ חיים' וגו'. רבי אליעזר [בר רבי צדוק] אומר, עשה דברים לשם פועלן ודבר בהן לשמן, אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחתוך בהם. וקל וחומר, מה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קודש שנעשו כלי חול, נעקר מן העולם, מי שנשתמש בכתרה של תורה על אחת כמה וכמה.

עא. ואש הוא עד אבדון, המתגאה בדברי תורה, כמו שהאריכו רבותינו ז"ל מאד בזה (אבות דר' נתן פי"א; ילקוט שמעוני ח"ב רמז רמ"ד), ולהביא דבריהם היריעה קצרה מהכיל. רק יהיה עניו ושפל ברך, ומצוה גוררת מצוה (אבות פ"ד מ"ב), כי כשיהיה בו מדה שאינו מתפאר בדברי תורה, נמצא יודה על

אנציקלופדיית המצוות

קנא

האמת, ולא יחזיק בשקר, וזהו יסוד עמוד התורה. ויקבל האמת ממי שאמרו הן גדול הן קטן. עוד ינצל מעבירה גדולה, שיאמר דבר בשם אומרו, ולא יגזול דעת האומרו, כי גזילה זו, יותר גזילה מגזילת ממון, כי נפש הוא חובל. רצוני לומר, הנשמה, כי נשמות של ישראל והתורה הן אחת, כאשר יתבאר לקמן בארוכה (אות ריג, רכו). ומה מאוד גדולה עבירה זו בעיני, האומר פשט הכתוב בספר, או אשר שמע, ולא מזכיר שם האומר או הכותב.

עב. ובענין להנות מדברי תורה, כבר הזכרתי דברי רבותינו ז"ל בזה. והרמב"ם במסכת אבות (פ"ד מ"ה) במשנה דרבי צדוק הנזכר לעיל (אות סט), הפריז מאוד על המדה לדבר בגנות הנהנים מכח תורתם. מכל מקום יש בחינות וחילוקים בזה. בודאי מי

שלומד תורה על מנת שיהיה לו שם גדול, ויהיה
מכובד, ויהנו אותו בני אדם, או מחזיק ישיבה כדי
שיהיה לו הכנסה, אז עונשו גדול. אבל הלוקח
והנהנה כדי שיוכל ללמוד, ולא יתבטל להטריח
אחר מזונותיו, זה בודאי מותר, ופסוק מלא (דברי
הימים - ב לא, ד) 'לתת מנת הכהנים [והלויים] למען
יחזקו בתורת ה'". ובפרק קמא דברכות (י ב): אמר
אביי ואיתימא רבי יצחק, הרוצה להנות יהנה
כאלישע, ושאינו רוצה להנות, אל יהנה כשמואל
הרמתי, שנאמר (שמואל - א ז, יז) 'ותשבתו הרמתה
כי שם ביתו', ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך
שם ביתו עמו, עד כאן. הענין, כי שמואל לא היה
צריך לאותו דבר, ואלישע היה צריך. עוד שם
(ברכות י ב): 'עבר עלינו תמיד' (מלכים - ב ד, ט),
אמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן
יעקב כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו
מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין.

אנציקלופדיית המצוות

קנג

ובפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא עה א), מי שעניו צרות בתלמיד חכם בעולם הזה, מתמלאות עשן לעולם הבא. ופירש רש"י, שעניו צרות שלא להנותו מנכסיו, ובפרק חלק (סנהדרין) דף (כ"ב) [צ"ב ע"א] כל שאינו מהנה תלמיד חכם מנכסיו אינו רואה סימן ברכה לעולם. הא קמן, שראוי להנות ולעזור לתלמיד חכם, ומי שאינו עושה כן, ונשא עונו.

עג. וגרסינן בירושלמי דמעשר שני פרק בתרא (פ"ה ה"ג), רבי יונה יהיב מעשר לרבי אחא, לא משום דהוה כהן אלא משום דהוה לעי באורייתא וכו'. ובירושלמי דשקלים סוף פרק ה' (ה"ד): רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיא הוו מטיילין באילין כנשתא דלוד, אמר רבי חמא לרבי הושעיא, כמה ממון שיקעו אבותי כאן. אמר ליה כמה נפשות

שיקעו אבותיך כאן, מי לא הוּו בני אינשי דילעון באורייתא. רבי אבין עבד אילין תרעיא דסדרא רבה, אתא רבי מני לגביה, אמר ליה חמי מה עבדית, אמר ליה 'וישכח ישראל את עשהו ויבן היכלות' (הושע ה, יד), מי לא הוּו אינשי דילעון באורייתא, עד כאן. הנך רואה בעיניך, שהחכמים האלו גינו לאשר הוציאו ממונם לבנין בית הכנסת, עם שהוא מצוה רבה, וקראום 'שוכחי עושיהם', על שלא בחרו היותר טוב, שהוא לתתו לעוסקים בתורה.

עד. ובספר הזוהר פרשת ויחי (ח"א דף רמ"ב ע"א) אמרו: זבולן זכה ואקדים בברכאן, על דאפיק פתא מפומיה, ויהיב לפומיה דיששכר. מהכא אוליפנא, מאן דסעיד למריה דאורייתא נטיל ברכאן מעילא ותתא, ולא עוד אלא דזכי לתרי פתורי, מה דלא

אנציקלופדיית המצוות

קנה

זכי בר נש אחרא, זכי לעותרא, דיתברך בהאי עלמא, וזכי למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי וכו'.
ובויקרא רבה סוף פרשת בהר (פל"ד סט"ז, ובשינוי):
רבי טרפון יהיב לרבי עקיבא שית קנטרין כסף,
אמר ליה זיל זבון (לך) [לן] חדא אוסיא. פירוש,
שדה, דנהוי לעיין באורייתא ומתפרנסין מינה. נסב
יתהון ופליג יתהון לספרייא ולמתנייא (ולאילן)
[ולאלין] דלעין באורייתא, לבתר יומין קם עמיה,
אמר ליה אחמי לי אוסיא דזבנת, אחמי ליה ספרייא
ומתנייא ואילון דלעאן באורייתא, עד כאן. ובמסכת
יומא (עא א): הרוצה לנסך יין על גבי מזבח, ימלא
גרונו של תלמיד חכם יין. ובמסכת כתובות (קה
ב), המביא דורון לתלמיד חכם, כאילו מקריב
ביכורים. הרי שמצוה גדולה וראויה למי שמהנה
את התלמיד חכם, והתלמיד חכם רשאי לו לקבל
למען יחזיק בתורת ה'. ואילו לא היה התלמיד חכם
רשאי לקבל, אם כן היה הנותן עובר על 'לפני

עור לא תתן מכשול' (ויקרא יט, יד), ולמה יחשב להנותן למצוה גדולה, אדרבא יחשב לו לעבירה, אלא כדפרישית.

עה. ובודאי היו בני עליה בישראל, שאכלו עפר, ולא רצו להנות, כעובדא דיונתן בן עמרם בפרק קמא דבתרא (ח א), וכרבי חנינא בן דוסא (ברכות יז ב), וכרבי אלעזר בן פדת (מגילה כח א), שהיו עניים גדולים, ובודאי היו נותנין להם ממון הרבה, והם לא רצו להנות. אלו הם בני עלייה, והנם מועטים. אמנם, מי שנהנה ומקבל כדי שיוכל להחזיק בתורת ה' בלי מניעה, רשאי.

עו. זה הכלל אני מוסר לכם, אתם בניי יצ"ו, אם תזכו אתם וזרעכם וזרע זרעכם, להחזיק ישיבה,

אנציקלופדיית המצוות

קנז

והנהוג ליקח שכר רבנות, תקחו שכר רבנות, כדי להחזיק ישיבה ולהעמיד תלמידים, ולא תחזיקו ישיבה בשביל ליקח שכר רבנות, כי אז הוה קרדום חס ושלום. ותכלית הדבר הוא, שיהיה לומד תורה לשם שמים ולא בשביל טעם כבוד, ולא טעם ממון. ואם לבסוף הכבוד בא, שמהנים אותו, יכול לקבל לכדי צורכו וצורך ביתו. ואף אם הוא ביותר מכדי צרכו, רשאי לקבל. ובתנאי כפול ומכופל, אם בעסק תורתו לא נתכוון רק לשם שמים, לא זולתו, ואחר – כך בא הכבוד מאליו לו, ולא יעשה שום תחבולה והידור אחר זה, רק מאליהן באו נדיבים, וכוונתם לשם שמים, לא בשביל איזה דבר ואיזה טעם, אז רשאי לקבל. ובדבר זה יתיישב מה שכתב רש"י, בפרק סדר תעניות אלו (תענית) ריש דף כ"א וזה לשונו: מלך רבי יוחנן, מינוהו ראש ישיבה, מנהג הוא מי שהוא ראש ישיבה, היו מגדלין אותו משלהם, ומעשירין אותו, כדאמרינן גבי כהן גדול

בסיפרא (תורת כהנים אמור ב, א), וביומא (יה א) 'והכהן הגדול מאחיו' (ויקרא כא, י), גדלהו משל אחיו, עכ"ל. וכבר הקדמתי, שהמקבל יהיה תורתו לשם שמים, וגם הנותן יתן לשם שמים, ורחמנא לבא בעי. ומכל מקום החיוב על המקבל, ללמוד ביתר שאת ויתר עוז, לא יפסוק פומיה מגירסא יומם ולילה ממש, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

עז. כבר נתבאר בכלל עסק תורה לשמה הוא, שהתלמוד יביאנו לידי מעשה, ובדבר זה נפל מחלוקת בין חכמי ישראל. איתא בסוף פרק קמא דקידושין (מ ב), וכבר היו רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית בית נתזה בלוד, נשאלה שאלה זו בפניהם, תלמוד גדול או מעשה גדול. נענה רבי טרפון ואמר, מעשה גדול, נעשה רבי עקיבא ואמר,

אנציקלופדיית המצוות

קנט

תלמוד גדול, נענו כולם ואמרו, תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה, עד כאן.

והקשו כמה מפרשים, מאחר שהמעשה הוא התכלית, וידוע כי התכלית הוא גדול מהדבר המביא לתכלית, אם כן לפי זה המעשה גדול. וכתבו מה שכתבו. ואני אין לי אלא להקדים דברי רבותינו מפרשי התלמוד, שעל פיהם אנו חיים, והם רש"י ותוספות.

עת. איתא במסכת בבא קמא סוף פרק קמא (יז א): תנו רבנן, 'וכבוד עשו לו במותו' (דברי הימים – ב לב, לג), זה חזקיה מלך יהודה שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף דברי רבי יהודה, אמר ליה רבי נחמיה והלא לפני אחאב עשו (לו) כן, אלא שהניחו ספר תורה על מטתו, ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה, והאידנא נמי עבדינן הכי, אפוקי

מפקינא, אנוחי לא מנחינא. ואיבעית אימא אנוחי נמי מנחינא, קיים לא אמרינן. אמר רבה בר בר חנה, הוה אזילנא בהדיה דרבי יוחנן למשאל שמעתתא, כי הוה עייל לבית הכסא, והוה בעינא מיניה מילתא, לא פשיט לן, עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך, והדר אמר לן, אפילו קיים אמרינן, לימד לא אמרינן, והאמר מר, גדול תלמוד תורה, שהתלמוד מביא לידי מעשה. לא קשיא, הא למיגמר הא לאגמורי, עד כאן. פירש רש"י, מביא לידי מעשה, אלמא מעשה עדיף. למיגמר, לעצמו, מעשה עדיף, אבל לאגמורי לאחריני עדיף ממעשה, הלכך לימד לא אמרינן, עכ"ל.

וזה – לשון תוספות, והאמר מר גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה, פירש בקונטרס, אלמא מעשה עדיף. וקשה לרבינו תם, דאדרבא מהכא דייק סוף פרק קמא דקידושין (מ ב) תלמוד גדול ממעשה, גבי זקנים שהיו מסובין בעליית בית נתזה בלוד,

אנציקלופדיית המצוות

קסא

ונשאלה שאלה זו בפניהם, תלמוד גדול או מעשה גדול, ונמנו כולם ואמרו תלמוד גדול שמביא לידי מעשה. ואומר רבינו תם דהכי פירושו, והאמר מר שהתלמוד מביא לידי מעשה, וכיון שאנו אומרים קיים, הרי אנו אומרים שלמד, דאי לא שלמד היאך קיים, שתלמוד מביא לידי מעשה, ולא מסיק אדעתיה השתא לחלק בין למד ללימד, ומשני הא לאגמורי, דלימד ודאי לא אמר, דהא ודאי עדיף שמביא את הרבים לידי מעשה כשמלמדם. ובשאלתות דרב אחאי גאון (פ' לך, סי' ז') לא גרס, קיים אמרינן, לימד לא אמרינן, אלא גרס ומנח תפילין והדר אמר לן, ותו לא. ופריך תלמודא, והיאך הוה מנח תפילין תחלה, קודם שהיה אומר להם השמועה, והלא תלמוד גדול ממעשה, ומשני הא למיגמר הא לאגמורי, דליגמר נפשיה תלמוד [גדול], שמביא לידי מעשה, אבל לאגמורי

לאחרים, לא עדיף. ולפיכך היה מניח תפילין
תחלה, עכ"ל.

עט. והנה מתחלה אפרש דברי התוספות. כי יש
להקשות לפירוש רבינו תם, למה ליה לתלמודא
למימר כלל, הא למיגמר, דמעשה עדיף, כיון דבין
הך דהכא לימד לא אמרינן, ובין דהתם תלמוד
גדול שמביא כו', איירי תרווייהו בלאגמורי, לא
הוה ליה למימר אקושייתו אלא הך דהכא, דאפשר
קיים בלא לימוד היינו בלאגמורי. והנה, יש עוד
דקדוק בדברי התוספות, במה שכתבו ולא מסיק
אדעתיה השתא לחלק בין למד ללימד, מאי קאמרי,
פשיטא דהמקשה לא אסיק אדעתיה מה שמתרץ לו
המתרץ.

אנציקלופדיית המצוות

קסג

פ. והנה, אלו השני דברים יתורצו כאחד. דבודאי המקשה שהקשה הלא אי אפשר לקיים אם לא למד, מאחר שאי אפשר לבוא לידי מעשה אלא על ידי לימוד, בודאי שיכול לבוא לידי מעשה אם למד אף שלא לימד אחרים, כי מה תלוי קיום מעשה שלו בלימוד אחרים, ואין תלוי אלא בלימוד של עצמו, שיודע את המעשה אשר יעשה, ואם כן מה הקשה, בודאי יתורצו לו, שלימד אחרים לא אמרינן.

אלא הענין הוא, בודאי גם המקשה ידע זה, רק שלא אסיק אדעתיה, לחלק בין למד ללימד, בענין המאמר תלמוד גדול שמביא לידי מעשה. והיה סובר שמה שאמרו תלמוד גדול, כולל הן למד הן לימד, ותרוייהו שוו במעלה. על כן מקשה שפיר, והאמר מר כו'. כלומר מאחר שקיים, אם כן על כרחך למד. ואף אם תמצא לומר שלא לימד, מכל מקום למד ולימד שניהם שוים במעלה, ומאחר

ששניהם שוים במעלה, והם גדולים ממעשה, אם כן למה קיים אמרינן, ולימד לא אמרינן. על כן הוצרך לתרץ הא דקאמר תלמוד גדול היינו בלימד, אבל בלמד מעשה גדול, וחלוקים הם במעלה למד ולימד, מעשה עדיף מלמד, ולימד עדיף ממעשה, על כן קיים אמרינן לימד לא אמרינן.

פא. ואין להקשות על רבינו תם, מאחר שהתלמוד של לאגמורי עדיף ממעשה. מאחר שמביא לידי מעשה, אם כן תלמוד של למגמר שמביא את עצמו לידי מעשה, יהיה גם כן גדול ממעשה. זה אינו קושיא, כי המעשה הוא התכלית, על כן עדיף יותר מהלימוד, כמו שכתבתי לעיל (אות עז) שהקשו המפרשים, רק בלאגמורי התלמוד עדיף ממעשה, משום שיש בלאגמורי שני ענינים תלמוד ומעשה, דהיינו הדברי תורה שלומד, והמעשה הטוב הוא

אנציקלופדיית המצוות

קסה

שמלמד לחבירו, והמלמד לחבירו תורה כאילו ילדו (סנהדרין יט ב). וזהו ביאור תלמוד מביא לידי מעשה לפי מסקנא, כלומר, שבתלמוד זה יש בו מעשה גם כן, אבל בלמגמר, שאין בו אלא תלמוד, אז מעשה עדיף.

פב. ורש"י פירש, מביא לידי מעשה, אלמא מעשה עדיף, הוא כפשוטו לגמרי, תלמוד מביא לידי מעשה, אם כן המעשה הוא התכלית, והתכלית עדיף, וסרה תלונת המפרשים.

אך עתה באתי ליישב קושיות התוספות שהקשו על רש"י, דמהכא דייק בסוף פרק קמא דקידושין (מ ב, ד"ה תלמוד) וזה לשונם: ויש מפרשים, דאדם שלא למד עדיין ובא לימלך אם ילמוד תחלה או יעסוק במעשה, אומרים לו למוד תחלה, לפי שאין עם הארץ חסיד, אבל אדם שלמד כבר, המעשה טוב

יותר מהתלמוד, עכ"ל. וכן היא סברת רש"י, וסבירא ליה דהכי פירושו, התלמוד גדול, כלומר שיש לו דין קדימה, שיותר טוב שילמד ממה שירדוף אחר המצוות, מי שעדיין אינו בקי בדינים, וילמוד הדינים לפי שמביא לידי מעשה, שידע מה לעשות. ואם לא ילמוד, אזי יהיו נעלמים ממנו כמה דינים, ויעשה כמה איסורים, ויהיו נעלמים ממנו כמה מצוות מעשיות, ולא ידע לקיימם. והתכלית האמיתי הוא המעשה. אבל מי שלמד כבר, ויודע כל המעשים והדינים, אזי טוב יותר לרדוף ולחפש אחר איזה מצוה מהלימוד, כי מעשה המצוות הם התכלית. על כן מקשה שפיר בסוף פרק קמא דבבא קמא, דקיים עדיף מהלימוד, כי התכלית הוא המעשה. ומשיב המתרץ, (למגמר) [לאגמורי], עדיף התלמוד ממעשה, משום שאז בהלימוד יש גם כן מעשה, תרווייהו איתנהו ביה. (ולאגמורי) [ולמגמר], המעשה עדיף ויקדמנו, אם לא

אנציקלופדיית המצוות

קסז

מי שעדיין אינו יודע דיני [המצוות] המעשיות, אז יקדים הלימוד, והלימוד גדול להקדימו, כדי שידע לבא לידי מעשה. כי המעשה הוא התכלית. ואפשר שכוונת התוספות שם בסוף פרק קמא דקידושין, שמביאין זה היש מפרשים דאדם שלא למד כו', מביאין אותם ליישב דברי רש"י, וכאילו היו אומרים ויש מפרשים ליישב דברי רש"י, דאדם שלא למד כו'. כי גם שם בזה הדיבור של 'ויש מפרשים' כו' הקשו על רש"י, וכתבו פירוש רבינו תם כו', ואחר כך כתבו 'ויש מפרשים' כו'. הרי מבוארים דברי רש"י ודברי רבינו תם.

פג. ובעיני יותר מרווחים דברי רש"י, לפי מה שפירשתיו, מפירוש רבינו תם. כי לפירוש רבינו תם עדיין קשה קושיית המפרשים, הלא התכלית הוא חשוב יותר מהקודם. קושיא זו היא קשה

בסברת המקשה שלא ידע לחלק בין למגמר בין לאגמורי, ובודאי בבוא התירוץ הוא ניחא כמו שכתבתי, ודו"ק.

פד. הכלל העולה מדברי שניהם, כי לא המדרש הוא עיקר רק המעשה (אבות פ"א מי"ז). על כן להשתדל אחר מעשים טובים שישנם לעשותם, עדיף יותר מלהתעסק בלימוד. והני מילי בלימוד של עצמו, אבל ללמד אחרים, אז הלימוד יותר עדיף, כי הוא כלול מתלמוד וממעשה, שזה בעצמו מעשה טוב, מה שמלמד אחרים.

ומי שאינו יודע דינים, את המעשה אשר יעשה, אז התלמוד גדול. רצוני לומר, התלמוד מוקדם, שיותר טוב שילמוד, כדי שידע הדינים את אשר יעשה, כי כן מוכרח ליישב דברי רש"י, ומסתברא

אנציקלופדיית המצוות

קסט

שגם רבינו תם מודה בזה, אף שמפרש הסוגיות בענין אחר.

פה. וכל זה לא נאמר, אלא בהזדמן לו מעשה מצוה, שיכולה להתקיים על ידי אחרים. אבל אם אי אפשר על ידי אחרים, יעשה המצוה ואחר כך יחזור ללימודו, כן כתב הרמב"ם (הל' תלמוד תורה פ"ג ה"ד), והובא בטור יורה דעה סימן רמ"ו. וכל שכן במצוה המוטלת עליו עתה לעשות, שיבטל מלימודו ויעשה המצוה. לא מיבעיא בלימוד של עצמו, כי זה מבואר במסכת פסחים פרק אלו עוברין בירושלמי (פ"ג ה"ז) שהביא האשר"י שם (רא"ש פסחים פ"ג ס"ח), בענין ההולך לעשות עירוב, כדי לילך ללמוד לפני רבו, ונזכר שיש חמץ בביתו, חוזר ומבערו, ולא סגי בביטול. ואמר בירושלמי, בכאן שנה רבי דמעשה גדול מן

התלמוד כו', עיין שם, והובא בבית יוסף סימן תמ"ד. אלא אפילו במלמד לאחרים, ומצוה רמיא עליה לעשותו, צריך להקדים מעשה המצוה, ואחר כך יחזור ללימודו. וזהו מוכח בסוגיא דשמעתא דהכא (בבא קמא יז א), בעובדא דרבי יוחנן, שהניח תפילין ואחר כך היה מלמד לאחרים. כי לפום ריהטא קשה, הלא (למגמר) [לאגמורי] תלמוד עדיף ולמה הקדים רבי יוחנן להניח תפילין קודם (למגמר) [לאגמורי]. ולפי גירסת השאילתות, מקשה תלמודא זו הקושיא ומתרצה. אבל לגירסת רש"י ותוספות, הקושיא במקומה עומדת. אלא הוא כדפירשתי, דשאני מצוה דרמיא עליה וזמנה (ניחא) [נדחה], כי הנחת תפילין הוא החיוב לכל היום, צריך להקדים. ואין הדברים אמורים שתלמוד גדול, אלא כשאין מצוה דרמיא עליה, ובמצוה שיכולה להתקיים על ידי אחר.

אנציקלופדיית המצוות

קעא

פו. ובמצוה דרמיא עליה, לא תימא דוקא כעובדא דרבי יוחנן שיצא מבית הכסא, ועדיין לא התחיל ללמ(ו)ד לרבים, אבל כשהתחיל ללמ(ו)ד לא יפסיק אפילו כשהיא מצוה דרמיא עליה ויעבור הזמן, כהא דאיתא בריש פרק היה קורא (ברכות יג ב) 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד' (דברים ו, ד) זהו קריאת שמע דרבי יהודה הנשיא, ולא היה מפסיק לקרות קריאת שמע כולה. אף – על – גב דתנן בפרק קמא דשבת (ט ב), מפסיקין לקריאת שמע ולא מפסיקין לתפלה, ואמר רבי יוחנן (שם יא א) לא שנו אלא כגון רבי שמעון בר יוחאי וחבריו שתורתן אומנותן, אבל כגון אנו, מפסיקין לתפלה כמו לקריאת שמע. והקשה הרא"ש (ברכות פ"ב סימן ג'), למה לא הפסיק רבי יהודה הנשיא לקרות את כולה, מאחר שמפסיקין לקריאת שמע, אפילו במי שתורתו אומנותו. ותירץ, דהני מילי אדם הלומד לבדו, אבל מי שלומד תורה לרבים, אין להפסיק*.

אם כן, נלמד מכאן, כשלומד לאחרים לא יפסיק אפילו למצוה דרמיא עליה, ואפילו כשתעבור מצוה. זה אינו, דכבר כתב הבית יוסף בטור אורח חיים סימן ע', לפי דעת הטור, שסובר דהא דאמרינן שמי שלומד תורה לרבים אינו מפסיק, דוקא כשהוא בענין שאם יפסוק לקרות את שמע יתבטלו, ולא יוכלו ללמוד אחר כך כו', עיין שם. ונראה לע"ד דהוא הדין מצוה דלא רמיא עליה, כלומר, שאינה ממצות עשה, רק שאירע מצוה שאינה יכולה להתקיים על ידי אחר, ואם לא יקיימנה עתה תתבטל, אף - על - פי שהוא לומד לרבים, יפסיק באמצע לימודו, ואחר כך ילמוד לרבים.

פז. נחזור לענין, ומי שלא יודע דינים את המעשה אשר יעשה, כבר כתבתי למעלה (אות פב) ה'יש

אנציקלופדיית המצוות

קעג

מפרשים', והוא דעת רש"י, שמצוה להקדים הלימוד, ולא מצינו חולק על זה, וטעמא דמסתברא הוא.

פח. כלל העולה, שלימות המעלה, הוא המעשה. אבל דע, כי אין שלימות המעשה, אלא עם כוונה ישרה, כי מצות צריכות כוונה (ברכות יג א), להיות המעשה נשלם בשלימותו האמיתי, וצריך להיות המעשה כלול, מדיבור וממחשבה. הדיבור – שיאמר, זה אני אעשה אשר ציווני בוראי לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, והמחשבה – היא כוונת המצוה וסודה.

וכן מבואר בספר עבודת הקודש פרק ס"ו מחלק התכלית, כי השלימות האמיתי הוא המעשה. וזה לשונו: השלימות אשר זכרנו, אי אפשר הגעתו כי אם במעשה המצוות וקיומן בפועל. כי הואיל ונברא

האדם לתבנית המרכבה, באבריו ופרקיו, כמו שביארנו, והיה בו כלי המעשה עיקר, הנה היה הכוונה בהם העבודה בפועל, להמשיך התכלית אשר בעבורו נברא, אשר הוא הייחוד – ואי אפשר כי אם במעשה. ולזה היו המצוות המעשיות החלק היותר גדול בתורה, לפי שקיומן צריך בפועל תמיד. כי מצוות לא תעשה, אין קיומן כי אם בשכל, והוא שיהיה עיני האדם על דרכיו תמיד, ולא יסיח דעתו, ויזהר לבלתי יחטא. כי כמו שקיום מצוות עשה בפועל, סיבת בנין העולם וקיומו, כן קיום מצוות לא תעשה בפועל, סיבת חרבנו. אלא שאם בא דבר עבירה לידו וניצול ממנו, הרי עשה מצוה שכפה יצרו, ואין מצוה יתירה כזו, וכדאיתא בפרק קמא דקידושין (לט ב). והטעם, כי כשאדם כובש את יצרו, וכופהו וזובחו, השם הגדול מתייחד בכבודו, ומתעלה בעולמו, וזה פרי המעשה וקיום המצוות. ועל דרך זה, יהפכו וישובו לא תעשה

אנציקלופדיית המצוות

קעה

לעשה. וזה סיבה שתתעלה מדת הדין ברחמים, שהוא הייחוד השלם, וזה פרי העבודות כולם.

וזה סוד הכשר ותיקון הרע, והמעוות לתקנו, שיהיה כולו טוב וישר. והוא שורש האהבה, שנצטוינו עליה, באמרו (דברים ו, ה) 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך', ושנינו במשנה פרק הרואה (ברכות נד א) בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע. כי מוטל עלינו חובת תיקון כל הדברים, לישרם ולהמתיקם, כמו שהיו במחשבה העליונה קודם הבדלם משם. כי בהיותם שם, טובים וישרים היו. ולזה נתחייבנו באהבה גם ביצר הרע, והוא התייחדו ביצר טוב והיו לאחדים, שלא יהיה זה חלוק על זה. וזה סוד האהבה שהיא שורש הייחוד וכמו שהתבאר במקומו. ולפי [ש]זה כלו שלמותו במעשה המצוות, לזה היו (חלוק) חלק האהבה, להורות כי הייחוד שהוא התכלית המכוון תלוי בקיום המצוות בפועל, אשר הם מצד החסד, סוד

אהבה רבה. ובספר קנה ראיתי בזה הלשון: ועל כן תרי"ג מצוות כולם, להוריד מן ה'א' אל ה'ת', וזהו מצוות מעשיות צורך גבוה וצורך אדם, עד כאן לשונו.

פט. תכלית הלימוד, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות כו'. אתם בניי יצ"ו, אם בא לידכם איזה הוראה, ותזכו להיות מורי הוראה, תהיו יראי הוראה, שלא תכשילו חס ושלום לרבים. וקודם שתורו הוראה, יהיה הדין ברור כשמש בלבכם, ובכל גדנוד ספק ספיקא תראו קודם בספר איך הדין ברור. ואם יש איזה פקפוק, אל תתביישו לדבר מזה עם לומדים. מי לנו גדול מרב הונא, כשהיה מורה טריפות, הוה מכניף כו' כי היכי דלמטי ליה שיבא מכשורא (סנהדרין ז ב). ויהיה יראת אלקים בלבכם.

אנציקלופדיית המצוות

קעז

צ. מכל מקום, אל תאמרו, אם כן נחמיר על רוב. כי אין זה נקרא מורה הוראה, להחמיר לאחרים שלא כדין. ולו לעצמו יחמיר כטוב בעיניו. ובמסכת ברכות פרק קמא (ד א) אמר בדוד המלך ע"ה, שהיו ידיו מלוכלכות בשפיר כו' כדי לטהר אשה לבעלה. לא אמר כדי לטהר או לטמא, רק היה יגע כל כך באם הוא טהור בבירור על פי הדין, שחס ושלום לא יטמאנה, ויחמיר לאחרים לבטלם מפריה ורביה. ומכל שכן שמוזהר בעל הוראה שלא יכשיל חס ושלום אחרים, רק בא לאשמועינן כח דהיתרא. וכן הוא הדין בכל הוראות. ואפילו לעצמו, שמדת חסידות הוא שיחמיר לעצמו, הני מילי כשיש מקום לחומרא, אבל אם אין מקום להחמיר, רק שירצה להחמיר מחמת חסרון ידיעה, ואילו היה לומד ומעיין

בבירור היה רואה שאין מקום לחומרא, ועל כל זאת הוא מחמיר, זהו חסיד שוטה.

צא. ועל זה שמעתי, ביאור המאמר בברכות פרק קמא (ח א), אמר רבי חייא משמיה דעולא, גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים, דאילו גבי ירא שמים כתיב (עפ"י תהלים קיב, א) 'אשרי ירא ה', ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב (שם קכח, ב) 'יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך', אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, עד כאן. וכבר הקושיא מפורסמת, דעל כרחך הנהנה מיגיע כפו הוא גם כן ירא שמים, דאם לא כן, איך יהיה הוא עדיף מירא שמים, מאחר שהוא חוטא, אף שנהנה מיגיע כפו. אלא על כרחך צריך לומר שהוא גם כן ירא שמים, אם כן מאי רבותא דהוא גדול. אלא ירא שמים קורא בכאן מי שהוא מחמיר ומטריף, אבל

אנציקלופדיית המצוות

קעט

גדול ממנו מי שמייגע בתורה ולומד עד שנתברר לו שמותר באכילה, וזהו הנהנה מיגיע כפו, כי ידיו רב לו בתורה. אז אשריו בעולם הזה שהוא נהנה מאכילה, וטוב לו לעולם הבא שעסק בתורה, וקל להבין.

צב. לאחר שההוראה ברורה, אז לא יחמיץ אותה, וישיב להשואל. כשם שאסור לענות הדין בדיני ממונות, כן בכל הוראות. ובפרט בהוראות דיני נשים לטהר לבעלה, שלא ילין את דינה. ובמסכת שבת פרק במה בהמה (נה ב): אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה כו', אלא מה אני מקיים 'אשר ישכבון את הנשים' (שמואל - א ב, כב) מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן, מעלה עליהם הכתוב כאילו שכבום.

צג. יכול אדם לקנות מחבירו משכר לימוד ומעשה שלו, או למכור לו קודם שנעשה המעשה. כן כתב רבינו ירוחם בסוף נתיב ב' (סוף חלק ה'), והביאו הבית יוסף בטור יורה דעה סוף סימן רמ"ו וזה לשונו: העוסק בתורה, קודם שיעסוק, יכול להתנות שיעסוק חבירו בסחורה, ויטול חלק מלימודו, כמו יששכר וזבולון, אבל לאחר שעסק, ונותן לו בשביל ממון, אינו כלום, 'אם יתן איש את כל הון' (כו) [וגומר] (שיר השירים ה, ז). וזה ענין הלל ושבנא, כדאיתא בפרק היה נוטל (סוטה כא א) ומסתברא שהעוסק אבד, שכבר בטל חלקו, כך כתבו המפרשים, עד כאן לשונו.

צד. נחזור לכבוד התורה. תנן בסוף סוטה (מט א), משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה. כי עד

אנציקלופדיית המצוות

קפא

רבן גמליאל היו לומדים הכל בעמידה, אחר כך באה תשות לעולם והתחילו ללמוד מיושב. מכל מקום נראה שאיסור הוא ללמוד בסמיכה מוטה על צדו, רק ישב באימה וביראה, אם לא כשמהרהר תורה במטה בלילה, כשרוצה לישן. ומי שמטריח את עצמו ללמוד תורה במעומד כל מה דאפשר לו לפי כוחו, עליו נאמר (אבות פ"ד מ"ו) המכבד את התורה גופו מכובד.

צה. בכלל כבוד התורה, לכבד את הספרים, ואת דפי ספרים שנתקלקלו. וכן כתוב בהגהות אשר"י בפרק רבי עקיבא (שבת פ"ט ס"ב) וזה לשונו: משמע דכל דבר הבא מקדושה, אף – על – פי שנתקלקל ולא חזי למילתיה טעון גניזה. ומאוד אני מצטער על העבירה הנעשית בחוצה לארץ, בדפי גמרות

קטנות. וירא שמים יהא נזהר ויהדר אחריהם לגונזן
היטב.

צו. גרסינן בפרק חלק (סנהדרין קא א): תנו רבנן,
הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין
זמר, והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו, מביא
רעה לעולם, מפני שהתורה חוגרת שק, ועומדת
לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו, רבונו של
עולם, עשאוני בניך ככינור שמנגנין בו גוים, אמר
לה, בתי, בשעה שאוכלים ושותים במה יתעסקו,
ואומרת לפניו, רבונו של עולם אם בעלי מקרא
הם יעסקו בתורה בנביאים ובכתובים, אם בעלי
משנה הן יעסקו במשנה בהלכות ובאגדות, ואם
בעלי תלמוד הן יעסקו בהלכות פסח בפסח,
בהלכות עצרת בעצרת, בהלכות חג בחג. העיד

אנציקלופדיית המצוות

קפג

רבי שמעון בן אלעזר משום רבי שמעון בן חנניא,
כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם.

צז. על כן בניי יצ"ו, הזהרו ללמוד בימי ניסן פרק
ערבי פסחים, והרי"ף של פסחים, וכן הטור עם
הבית יוסף. ובחג השבועות, מאמרים של מתן תורה
המוזכרים בפרק רבי עקיבא (שבת פו א - פט ב),
וכן בתשעה באב הלכות תשעה באב ותענית, וכן
בראש השנה הרי"ף והטור של ראש השנה, וכן
ביום כיפור - מסכת יומא וכו', וכן בסוכות -
מסכת סוכה, וכן בחנוכה - הלכות חנוכה, ובפורים
- מסכת מגילה. ומסכת יום טוב (ביצה) מישך שייך
בכל הימים טובים. תלמדו מן התלמוד, ומן הרי"ף
והטור, כפי אשר תוכלון שאת, כי זו התורה היא
ביותר חביבה, ומביאה לידי מעשה כהוגן, ותורה

זו חביבה במאוד מאוד לפני הקדוש ברוך הוא, כי יפה היא ובזמנה היא.

צח. כבוד התורה נתנה לישראל, ואיסור גדול עושים במקצת ארצות, במקצת בני אדם שלומדים תורה עם גוים. וזה לשון רש"ל, בים של שלמה במסכת בבא קמא (פ"ד ס"ט): תנו רבנן, וכבר שלחה מלכות הרשעה שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל, למדונו תורתכם, קראו ושנו ושלשו, בשעת פטירתן אמרו להם, דקדקנו בכל תורתכם ואמת הוא, חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור, ושל נכרי שנגח שור של ישראל בין תם ובין מועד משלם נזק שלם. ממה נפשך, אי 'רעהו' (שמות כא, לה) דוקא, אפילו דנכרי כי נגח דישראל ליפטר, ואי רעהו לאו דוקא, אפילו דישראל כי נגח דנכרי ליחייב, וחכמים לא

אנציקלופדיית המצוות

קפה

גילו להן טעמו של דבר, שממון של גוי הפקר, מפני הסכנה. (עכ"ל הגמ'). ומה שמסיק, ודבר זה אין אנו מודיעין למלכות, הוא מדברי סרדיוטות, פירוש, השרים הממונים לעשות דין, הם אמרו לחכמי ישראל, נעשה עמכם טובה שלא נודיע משפט זה למלכות. ולכן מסיק עלה בירושלמי (שם פ"ד ה"ג), אפילו הכי לא מטו לסולמות דצור, עד ששכחוהו כולן, וכן ראיתי בפירוש התוספות ארוכים. וכן יראה מפירוש רש"י למי שמעיין בו. והקשו התוספות (שם ד"ה קראו) ואם תאמר, והא אמרינן בחגיגה (יג א) המלמד תורה לגוי עובר בעשה, ד'מגיד דברו ליעקב' וגו' (תהלים קמז, יט). ויש לומר, דעל פי המלכות עשו בעל כרחם, ולא נתחייבו למסור עצמם. אי נמי שהשרים עשו עצמן כגרים בעיני חכמים, כדאיתא בספרי (דברים פרשת ברכה, אות שד"מ בפירוש השני) 'אף חובב עמים' (דברים לג, ג), עכ"ל.

צט. משמע מכאן, דלא שרי ללמוד תורה לגוי אף משום שלום מלכות, וקל וחומר משום שכר הנאה, אם לא בגזירה [והכרח]. ואוי להם לאותם שנמצאו במדינת ספרד ולועזו וארץ ישמעאלים, הלומדים תורת ה' עם האומות בעבור הנאתן ותשלומי שכרן, הם המילדים בנים לעבודה זרה, כי אחר כך הם מהפכים למינות, כאשר שמענו וראינו בעוונותינו הרבים. הקדוש ברוך הוא מסר התורה בקבלה למשה, לומר ליהושע, ויהושע לזקנים כו' (אבות פ"א מ"א), ולא הניח לכתוב התורה שבעל פה, כדי שלא יהפכו למינות, כדאיתא בפרקי דרבי אליעזר. אם כן אותם האנשים החוטאים בנפשותם ובגופם, להפר עצת ה', אשר לומדים עם הגוים, נראה לע"ד גדול עוונם מנשוא, ולא יראו בנחמת ציון.

אנציקלופדיית המצוות

קפז

ק. גם שמעינן מההיא ברייתא, דאסור לְשַׁנוֹת דברי תורה אף בזמן הסכנה, וחייב למסור עצמו עליה. (ולפי) [דלפי] חד שינוי דתוספות, שמלכות הרשעה גזרה עליהם, [ולמה לא יראו חכמים שתעליל מלכות הרשעה עליהם], הלא לא תמצא דבר קשה כזו לומר בפני הגוים שאנחנו פטורין מהזיקן והם חייבים, וכי לא היה ראוי לחוש חס ושלום לכמה שמדות וחורבות דליפוק מינייהו, בפרט מלכות הרשעה שכל מחשבותם רק להתגולל ולהתנפל על שונאינו. ואם כן, היה להם לשנות, או שניהם חייבים או שניהן פטורים, אלא שמע מינה שמחוייבים אנו למסור על קדושת השם, ואם חס ושלום ישנה הדין, הוה ככופר בתורת משה. ומסתמא איירי כגון שהשרים שאלו בפרטות, על כל דין ודין, שור של ישראל שנגח לשל גוי, ושל גוי שנגח לשל ישראל, ועל כן השיבו האמת, על

קידוש השם, כי לא היה יכולת בידם לשמט [את] עצמם מדין זה.

קא. והא דאיתא בפרק קמא דמגילה (ט א) מעשה בתלמי שכנס ע"ב זקנים וכו', ושינו התורה. התם מן שמיא הוא דאסכימו בהדייהו, וכעין רוח הקודש היה. וכן איתא התם, נתן הקדוש ברוך הוא [בלב] כל אחד כו', והוה על פי הדיבור. ועוד, התם לא שינו שום דבר ממשמעותו, אלא שינוי לשון דלא יהפכו למינות, וכמו ששינו כך הוא כוונת המקרא כפשוטו. אבל לומר על הפטור חייב או להיפך, הוה ככופר בתורת משה, מה לי דיבור אחד מה לי כל התורה, כדאיתא בפרק ג' דיומא (לח ב): אמר רב כל השוכח דבר אחד מכל תלמודו גורם גלות לבניו, שנאמר (הושע ה, ו) 'ותשכח תורת

אנציקלופדיית המצוות

קפט

אלהיך אשכח בניך גם אני'. אלמא דדבר אחד מתורה הוא נקרא תורת ה', עכ"ל (היש"ש).

קב. 'מגיד דבריו ליעקב', אבל לאומות העולם אסור ללמוד אפילו אות אחת מן התורה, ועון גדול הוא, ועכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה (סנהדרין נט א), ועובר נמי משום 'ולפני עור לא תתן מכשול' (ויקרא יט, יד). כל המלמדו רק בשבע מצות בני נח, שרי ללמדו, במסכת חגיגה (יג א) ובתוספות (שם ד"ה אין מוסרין). אבל בזהר מחמיר מאוד ולא חילק. ובזהר פרשת אחרי מות (ח"ג דף ע"ג ע"א) החמיר במאוד בעון זה הלומד לגוי אות אחת מהתורה. וזה לשון תולעת יעקב בסוד המילה (חלק השלישי סתרי ברכות): כל מי שאינו חתום בחותם הקדוש הזה אין לו חלק באלהי ישראל ולא זכרון בתורתו, טמא הוא וטמא יקרא, ולא קדוש. ולטעם

זה אין מלמדין אותו אפילו 'אל"ף בי"ת'. וכל המלמדו תורה משקר בשם הגדול, כי כל התורה שמותיו של הקדוש ברוך הוא, שהרי אין נכנסין לברית הלשון, היא התורה הקדושה, אם לא בברית הבשר. וקל וחומר הדברים, ומה פסח על שהוא רומז לדבר של קדושה, כתיב (שמות יב, מח) 'כל ערל לא יאכל בו', התורה שהיא קודש קדשים, שמותיו של הקדוש ברוך הוא, על אחת כמה וכמה. ולפיכך אסור ללמוד תורה לגוי, שנאמר (תהלים קמו, יט) 'מגיד דברו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל' וגו', וכתיב (ירמיה ב, כא) 'ואנכי נטעתוך שורק כלה זרע אמת', וכתיב (מיכה ז, כ) 'תתן אמת ליעקב', תורת אמת לזרע אמת. והמלמד תורה לגוי, מעיד על עצמו כאילו אינו אמת חס ושלום. וכשיזכה לברית בשר שהוא השער, מכניסין אותו לברית הלשון שהיא התורה, והוא הנקרא גר צדק, עכ"ל.

אנציקלופדיית המצוות

קצא

קג. 'למען תהיה תורת ה' בפ"ך' (שמות יג, ט). ראיתי אחד מהמדקדקים, שהיה לו רשום תרי"ג מצוות בקונטרס קטן, והיה נוהג לחזור אותם בכל יום, עד שכולם שגורים בפיו בעל פה, והיה יודע [למנות] מצוה פלונית היא מצוה מ' או ס' או כ', או כיוצא בזה. וכל מי שמנדב לבו לאהבת התורה, יעשה כן.

קד. חיוב גדול הוא על המהלך בדרך שיעסוק בתורה, כהא דתנן (אבות פ"ג מ"ז), המהלך בדרך ומפנה לבו ואומר מה נאה אילן זה כו'. וגרסינן נמי בסוטה דף מט (א), ובתענית פרק קמא (י ב): ואמר רבי אלעאי בר ברכיה, שני תלמידי חכמים ההולכין בדרך ואין ביניהן דברי תורה ראויים לישרף, שנאמר (מלכים - ב ב, יא) 'ויהי המה הולכים הלוך ודבר והנה רכב אש וסוסי אש' וגו', טעמא

דאיכא דבור, הא ליכא דבור ראויין לישרף. על כן לא יזוז מלהרהר בדברי תורה, לקיים מה שנאמר (משלי ו, כב) 'בהתהלכך תנחה אתך', וילמוד בעל פה מה שיוכל, או יעסוק באיזה מזמורים או מאמרים לפרשם, וכיוצא בזה הרבה, רק לא יזוז מחשבתו מהרהור התורה, או תיקון מעשים טובים וכיוצא בזה.

קה. צריך אדם ליזהר מדברים המשכחים את הלימוד, כדאיתא בהוריות פרק כהן משוח (יג ב): תנו רבנן, חמשה דברים משכחים את הלימוד, האוכל ממה שאכל עכבר וממה שאכל חתול, והאוכל לב בהמה. ומהר"ם ז"ל היה מונע עצמו אפילו מלב העוף, בתשב"ץ (קטז) בסימן תקסא. והרגיל בזיתים, והשותה שיורי רחיצה, והרוחץ רגליו זו על גב זו, ויש אומרים אף המניח כליו

אנציקלופדיית המצוות

קצג

תחת מראשותיו. חמשה דברים משיבים את התלמוד, האוכל פת חיטים, וכל שכן חיטין עצמן, והאוכל ביצה מגולגלת בלא מלח, והרגיל בשמן זית, והרגיל ביין ובשמים, והשותה מים משיוורי עיסה, ויש אומרים אף הטובל אצבעו במי מלח ואוכל. הרגיל בשמן זית, מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן, כשם שהזית משכח את הלימוד של שבעים שנה, כך שמן זית מחזיר התלמוד של שבעים שנה. הרגיל ביין ובשמים, מסייע ליה לרבא, דאמר חמרא וריחנא פקחין. הטובל אצבעו במלח, אמר ריש לקיש, ובאחת. כתנאי, רבי יהודה אומר אחת ולא שתיים, רבי יוסי אומר שתיים ולא שלש.

עשרה דברים קשים לתלמוד, העובר תחת אפסר גמל, וכל שכן תחת גמל עצמו, והעובר בין שני גמלים, והעובר בין שתי נשים, ואשה שעוברת בין שני אנשים, והעובר תחת גשר שלא עברו תחתיו

מים ארבעים יום, והאוכל פת שלא בישל כל צרכו, והאוכל בשר מזוהמא ליסטרון פירוש (ראה רש"י שם), אותו כף שבוחשים את הקדירה קרי ליה זוהמא ליסטרא, על שם שמעברת הזוהמא לשני צדדים. 'על שני צדיו' (שמות ל, ד), תרגום, על תרין סטרוהי. והשותה מאמת המים שעוברת בין הקברות, והמסתכל בפני המת, ויש אומרים הקורא כתב שעל גבי הקבר (עכ"ל הגמרא). וכשיהיו נזהרין בדברים אלו התלמידי חכמים, יגדיל תורה ויאדיר, עד כאן.

קו. בילקוט (שמעוני) ריש ויקהל (רמז ת"ח) איתא: 'ויקהל משה' (שמות לה, א), רבותינו בעלי אגדה אומרים, מתחלת התורה ועד סופה, אין בה פרשה שנאמר בראשה 'ויקהל' אלא זאת בלבד, אמר הקדוש ברוך הוא, עשה לך קהילות גדולות ודרוש

אנציקלופדיית המצוות

קצה

לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים, להקהיל קהילות בכל שבת ושבת, וליכנס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה, איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני. ומכאן אמרו, משה תיקן להם לישראל, שיהיו דורשין בעניינינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות החג בחג. אמר משה לישראל, אם אתם עושין כסדר הזה, הקדוש ברוך הוא מעלה עליכם כאילו המלכתם אותו בעולמו, שנאמר (ישעיה מג, יב) 'ואתם עדי נאם ה' ואני אל', וכן דוד הוא אומר (תהלים מ, י) 'בשרתי צדק בקהל רב', וכי מה בשורה היו ישראל צריכין בימי דוד, והלא כל ימיו של דוד מעין דוגמא של משיח היה, אלא שהיה פותח ודורש לפניהם דברי תורה, שלא שמען אוזן מעולם, עכ"ל.

קז. אמנם, הדורש לרבים, יראה שידרוש לשם שמים, להיות זוכה ומזכה לרבים, וכל דרוש ישליש לשלשה חלקים. חלק אחד, ידבר פשטים טובים בפרשה, המובחר מהמפרשים, ויאמרם בשמם, ויוסיף כפי שכלו הטוב. חלק השני, יאמר דינים, ללמד לרבים, בפרט לאותם שאינן בני תורה כל כך לומר דינים המצטרכים, כגון סדר כל היום, ודיני ציצית, ותפילין ומזוזה, והלכות שבת, והנהגת הבית בהלכות אישות, והלכות ביאה, וכיוצא בזה הרבה. חלק השלישי, דברי מוסר, מחובת הלבבות, וראשית חכמה, וכיוצא בהם הרבה מאד. וכל המוסר שמייסר, יראה שיהיה בו, לקיים 'קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים' (בבא מציעא קז ב.).

אנציקלופדיית המצוות

קצו

קח. ובסוף סוטה (מט א) תנן, משמת רבי מאיר, בטלו מושלי משלים. וזה לשון הרב ברטנורה (שם פ"ט מט"ו), מושלי משלים, כגון משלות שועלים, דאמרינן בסנהדרין (לח ב), כי הוה דריש רבי מאיר בפרקיה, הוה דריש תלתא שמעתתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי, עכ"ל. ובודאי אלו משלים היו להורות דרכי מוסר. הרי מבוארים שלשה חלקים הנזכרים לעיל. שמעתתא, הם הדינים. אגדתא – פשטים מתוקים. מתלי, הם מוסרים. והחוט המשולש לא ינתק.

נשלם פרק נר מצוה